

ΑΕΙΖΕΙ
ΝΑ
ΤΟΛΜΑΜΕ

ΔΗΜΟΣ
ΒΥΡΩΝΑ
2021

AEIZEI
NA
TOAMAME

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΤΟΛΜΑΜΕ

*Μια απάντηση των παιδιών μας
στην Επανάσταση του 1821.
Σκέψεις για την αξία του αγώνα, για τη νίκη,
την ήττα, τη δικαίωση, τη διάψευση,
τη συνέπεια, την προδοσία, τη θυσία
και την εποχή μας*

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ
ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΤΟΛΜΑΜΕ

*Κείμενα 7ου Διαγωνισμού Λογοτεχνικής Έκφρασης
Εφήβων και Νέων*

*Κείμενα από τη Νεανική Λογοτεχνική Συντροφιά
του Δήμου Βύρωνα*

Ο λόρδος προειδοποίησε:

“A thousand years scarce serve to form a state;
An hour may lay it in the dust”

George Gordon Byron

«Ίσως και χίλια χρόνια να χρειαστούν ένα κρά-
τος για να χτίσεις
Ίσως και μία ώρα να αρκεί το ίδιο κράτος να
διαλύσεις»

Συντελεστές της έκδοσης

Η αξιολόγηση των κειμένων που περιέχονται στην παρούσα έκδοση έγινε από την κριτική επιτροπή του 7ου Πανελληνίου Διαγωνισμού Λογοτεχνικής Έκφρασης.

Μέλη της κριτικής επιτροπής είναι οι:

Πάνος Τριγάζης, πρόεδρος του Συνδέσμου Μπάρων για τον Φιλελληνισμό
και τον Πολιτισμό, συγγραφέας, πρόεδρος της επιτροπής βιβλιοθήκης

Δημήτρης Σταμάτης, λέκτορας Κλασικής Φιλολογίας
στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κώστας Καλημέρης, κριτικός λογοτεχνίας

Σοφία Θωμοπούλου, συγγραφέας

Ελένη Σταυροπούλου, φιλόλογος

Δήμητρα Νούση, συγγραφέας

Συντονισμός δράσης της Νεανικής Λογοτεχνικής Συντροφιάς του Δήμου
Βύρωνα και δημιουργική σύνθεση των κειμένων αυτής: **Δήμητρα Νούση**

Καλλιτεχνική επιμέλεια έκδοσης: Γεωργία Αλεβιζάκη

Το παρόν βιβλίο εκδόθηκε από τον Δήμο Βύρωνα με τη συμμετοχή
της Δημοτικής Επιχείρησης του Δήμου Βύρωνα.

2021

ISBN: 978-960-86210-7-7

ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΑ
www.dimosbyrona.gr

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΤΟΛΜΑΜΕ

*Κείμενα 7ου Διαγωνισμού Λογοτεχνικής Έκφρασης
Εφήβων και Νέων*

*Κείμενα από τη Νεανική Λογοτεχνική Συντροφιά
του Δήμου Βύρωνας*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Χαιρετισμός του δημάρχου Βύρωνα, Γρηγόρη Κατωπόδη	17
Πρόλογος του Προκοπίου Παυλοπούλου, τέως Προέδρου της Δημοκρατίας, Επίτιμου Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών	21
Αυτοδιοίκηση και παραγωγή πολιτισμού της Δήμητρας Νούση, συγγραφέως και συντονίστριας της δράσης «Στο βλέμμα του Μπαίρον 2021»	25

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Διηγήματα και ποιήματα από τον 7ο Πανελλήνιο Διαγωνισμό Λογοτεχνικής Έκφρασης Εφήβων και Νέων – Κείμενα που διακρίθηκαν	
Οι ήρωες προχωρούν στα σκοτεινά της Ελένης Παρασκευής Μέξη	38
Λευτεριάς πρωτόλειο του Νικόλαου Αλεξόπουλου	44
Ένας δύσκολος αγώνας της Δέσποινας Βέργου	49
Δεν σε βλέπω, αλλά είσαι εκεί και σε πολεμώ της Μαρίας Μινέτου	53
Το έγκλημα του κόκκινου κουμπιού της Μαρίνας Βεργωτή	56
Το φιλότιμο του Παπανικολή της Εύας Μαρίας Μπούφη	58
Τον πρόδωσαν τα... κάρβουνα! του Πέτρου Αμυρά	61
Μάνα Ελλάδα της Νεκταρίας Γκόφα	63
Υπέρ ελευθερίας της Πηνελόπης Λιάκου	67
Απατηλό όραμα ελευθερίας της Ροδάνθης Μπριλάκη	69
Βρες το κατάλληλο βάζο της Ειρήνης Λιναρδάτου	71

Αόρατα δεσμά της Μυρτώς-Αλίσσα Τσόντρι	72
Αιχμάλωτη κόρη του Φίλιππου Ακύλα Καλούδη	74
Οι ακροβάτες της Πηνελόπης Μαρίας Λάμπρου	76
Μαρμάρινες καρδιές της Στέλλας Σπυριδάκη	78
Ακολούθησε την απλότητα της Ευθαλίας Παρασκευοπούλου	79
Ένα άστρο μας οδηγεί της Ειρήνης Λουκοπούλου	80
Η ελευθερία των τεσσάρων τοίχων της Παναγιώτας Φραγκισκάτου	82
Νίκη ή Αγώνας; της Νεφέλης Ειρήνης Μπαλή	83
Το βρικολακονήσι του Κωνσταντίνου Πολυπαθέλλη	86
«Σκλαβωμένο» παιδί της Δήμητρας Παναγιωτίδου	91

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Διηγήματα γραμμένα από τη Νεανική Λογοτεχνική Συντροφιά,
σε σύνθεση της Δήμητρας Νούση

Αξίζει να τολμάμε της Δήμητρας Νούση	94
Από τον Ρήγα στον Μπαίρον	99
Όταν η ιστορία μοιράζει ρόλους	116
Λαός και ηγέτης	133
Ο θάνατος σε πολλές γλώσσες	148
Η δύναμη της ψυχής	161

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Διηγήματα και ποιήματα των μελών της Νεανικής
Λογοτεχνικής Συντροφιάς –Ατομικά κείμενα

Το σημάδι της τύχης του Νίκου-Ιάσωνα Μικελάκη	185
Κάθε βράδυ... στις 12 της Δήμητρας Παπαδοπούλου	188
Παραδοξολογία του Ορέστη Μικελάκη	190
Ονειροπόλος του 19 του Αλέξανδρου Σαγρή	194
Έρωτας της Μαρίας Πολίτη	196
Οι 800 σιωπές ενός κομπέρ της Χριστίνας Γεωργιάδη	198
Φωνές σε σίγαση της Νάντιας Βούκατζη	200
Σήμερα με λένε επανάσταση του Ευθύμιου Ραφαήλ Αγγελή	202
Με λένε Γυναίκα της Κωνσταντίνας Μοσκοπούλου	203
Σε μια πολυκατοικία της Έμμυς Καλυβοπούλου	206
Τα πάντα και το τίποτα της Νάσιας Αρβανίτη	207
Βιβλιοθήκη της Νεκταρίας Μαραγιάννη	209
Ονειρεύομαι του Γρηγόρη Καλπακιάν	211
Το άσμα της θάλασσας της Ευγενίας Μανωλίδου-Χατζή	213
Παράδρομος του Αντώνη Κίτσιου	217
Μάνα - Ελλάδα της Τόνιας Μαλογιάννη	218
Οι καμπάνες του Δημήτρη Παρασκευά Γερακίνη	219
Αποστρατικοποίηση του Νικόλα Καζακλή-Τσαλέρα	222

Χαιρετισμός του δημάρχου Βύρωνα
Γρηγόρη Κατωπόδη

Αυτή η σελίδα του βιβλίου γνωρίζω καλά ότι είναι η πιο αδιάφορη. Τι μπορεί να πει ένας δήμαρχος για τον ενθουσιασμό και τη δημιουργία της νεολαίας; Όταν συγκεντρώνεται ένας μικρός αλλά και μεγάλος σε αξία κόσμος από εφήβους και νέους να μας δώσει τις σκέψεις του, εμείς το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να χαιρόμαστε για την εμπιστοσύνη που μας δείχνει. Τι μπορούμε να πούμε όλοι εμείς οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί όταν βλέπουμε τα παιδιά μας να λάμπουν μέσα από τις επιλογές τους; Παρ' όλα αυτά γνωρίζω –και νομίζω ότι μετά από επτά χρόνια το γνωρίζουν πολλοί– ότι κάθε τέτοιο κείμενο χαιρετισμού στο βιβλίο του Δήμου Βύρωνα είναι και μια επιβεβαίωση ότι κάναμε μια όμορφη δουλειά με τα παιδιά της χώρας μας, μια απόδειξη ότι η αρρώστια των σύγχρονων ιών στη φυσική και στην κοινωνική υγεία δεν μας μόλυνε.

Πέρυσι, δυστυχώς, λόγω της πανδημίας δεν είχαμε την ευκαιρία να ζήσουμε μια όμορφη γιορτή βιβλίου, όπως κάνουμε κάθε χρόνο. Δεν είδαμε την ώρα της βράβευσης τη συγκίνηση των γονιών, δεν είδαμε τη χαρά των παιδιών την ώρα που τους σφίγγουμε το χέρι και τα καλωσορίζουμε στο «βλέμμα του Μπαίρον», που αποφασίσαμε να αντικρίζουμε κάθε χρόνο στην πόλη μας, δεν είδαμε ούτε την ικανοποίηση να λάμπει στα βλέμματα των καθηγητών που συνοδεύουν κάθε χρόνο τους μαθητές και τις μαθήτριες του σχολείου σε μια γιορτή βράβευσης και έμπνευσης. Όλα αυτά μας έλειψαν. Το 2020 τελείωσε λιγότερο όμορφα, και η σκέψη μας ήταν στο επόμενο έτος: στα διακόσια χρόνια από την ελληνική επανάσταση, ουσιαστικά διακόσια χρόνια στη σκιά ηρώων· για εμάς στον Δήμο Βύρωνα η φετινή χρονιά ήταν διακόσια χρόνια στη σκιά του Μπαίρον. Ένας ποιητής που πήρε στην πλάτη του έναν λαό, τα δίκια του, τα ελαττώματά του, την ανημπόρια του αλλά και την αξιοσύνη του κι έγινε ο ίδιος ήρωας με αυτόν, πρώτος και πρωτοπόρος στον κόσμο, θα μας ωθούσε σε μια αλλιώτικη γιορτή της σκέψης και της δημιουργίας. Έτσι σκεφτήκαμε πέρυσι όταν αποφασίσαμε το θέμα του φετινού λογοτεχνικού διαγωνισμού μας.

Η κατάσταση με την πανδημία δεν μας βοήθησε. Τα διακόσια χρόνια από την ελληνική επανάσταση δεν γιορτάστηκαν με τον τρόπο που θα θέλαμε. Τα κλειστά σχολεία και πανεπιστήμια δεν βοήθησαν τη διακίνηση της πληροφορίας του διαγωνισμού μας. Ωστόσο, οι μαθητές και οι μαθήτριες ήρθαν και φέτος κοντά μας και συμμετείχαν στον διαγωνισμό. Η Πανελλήνια Λογοτεχνική Συντροφιά Εφήβων και Νέων του Δήμου Βύρωνα δούλεψε και φέτος με ενθουσιασμό στο εργαστήρι γραφής που λειτουργεί στον δήμο μας εδώ και έξι χρόνια. Το πείσμα και η έμπνευση νίκησαν, με αποτέλεσμα

να έχετε στα χέρια σας το έβδομο βιβλίο του Δήμου Βύρωνα, μοναδικό στο είδος του, που θα κάνει το έβδομο ταξίδι σε όλες τις βιβλιοθήκες της Ελλάδας. Έτσι γιορτάσαμε και φέτος τον ποιητή μας, τον επαναστάτη της πόλης μας και τους επαναστάτες της πατρίδας μας.

Ευχαριστώ πολύ τους εργαζομένους του δήμου, που εδώ και επτά χρόνια κάνουν το όνειρο των παιδιών μας πραγματικότητα, δουλεύοντας για τον διαγωνισμό και το βιβλίο μας. Ευχαριστώ πολύ την επιτροπή της δημοτικής βιβλιοθήκης, που στηρίζει τον διαγωνισμό μας, την επιτροπή αξιολόγησης των κειμένων· όλοι εθελοντές και ρομαντικοί σε μια τοπική υπόθεση μιας υπερτοπικής δράσης. Ευχαριστώ πολύ τους καθηγητές, που μοιράζονται τον ενθουσιασμό τους μαζί μας και καλλιεργούν την ιδέα της λογοτεχνικής έκφρασης μέσα στα σχολεία μας και, φυσικά, ευχαριστώ τα παιδιά μας, που για μια ακόμη χρονιά μάς «έβαλαν τα γυαλιά» με τη σκέψη και την έκφρασή τους για τη δική τους επανάσταση.

Γρηγόρης Κατωπόδης

δήμαρχος Βύρωνα

Πρόλογος του Προκοπίου Παυλοπούλου,
τέως Προέδρου της Δημοκρατίας, Επίτιμου Καθηγητή
της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Οι Έλληνες και η Ελευθερία

Η μακραίωνη διαχρονική πορεία του Ελληνικού Πνεύματος μέσα σ' ένα πλαίσιο δημιουργικής Ελευθερίας εξηγεί, μεταξύ άλλων, και την άρρηκτη σχέση των Ελλήνων με την Ελευθερία, από τις καταβολές του έθνους των Ελλήνων έως σήμερα. Η ιστορική διαδρομή του έθνους των Ελλήνων, αφότου αυτό διαμορφώθηκε εδώ και 3.000 χρόνια, δείχνει, με αδιάσειστα τεκμήρια, ότι η σχέση των Ελλήνων με την Ελευθερία είναι, κυριολεκτικώς, βιωματική.

- Ι. Αρχής γενομένης κατ' εξοχήν από τους Μηδικούς Πολέμους —από τον Μαραθώνα, τις Θερμοπύλες και τη Σαλαμίνα— οι Έλληνες ουδέποτε ανέχθηκαν να ζήσουν υπό καθεστώς κατάκτησης και δου-

λείας. Και όταν ακόμη η Ελλάδα κατακτήθηκε, όπως κατά την περίοδο του οθωμανικού ζυγού από το 1453 έως το 1821, οι Έλληνες, αδιαλείπτως, αγωνίζονταν για την αποτίναξη της ξένης κατοχής και ουδέποτε συμβιβάσθηκαν, έστω και καθ' υποφοράν, με την κατακτητική καταπίεση ή και βαρβαρότητα. Κατά γενική, λοιπόν, αναγνώριση παγκοσμίως, οι Έλληνες υπήρξαν, είναι και θα παραμείνουν έθνος και λαός της Ελευθερίας. *E contrario*, η κατάσταση ανελευθερίας, υφ' οιανδήποτε έποψη και εκδοχή, για τους Έλληνες αποτελεί *contradictio in adjecto*.

II. Υπ' αυτό το πρίσμα, η σχέση των Ελλήνων με την Ελευθερία είναι, κατά τα προλεχθέντα, βιωματική. Με την έννοια ότι οι Έλληνες μόνον ελεύθεροι —και, συνακόλουθα, μέσα σε καθεστώς αντίστοιχης δημοκρατικής διακυβέρνησης και ανάλογης συμμετοχής «στα κοινά», μέσω της ακώλυτης άσκησης των κατάλληλων πολιτικών δικαιωμάτων— μπορούν να υπερασπισθούν την αξία τους και ν' αναπτύξουν ελεύθερα την προσωπικότητά τους. Πολλώ μάλλον, όταν στη σύγχρονη εποχή έχουν την «πικρή» εμπειρία των, έστω και «παρενθετικών», δικτατορικών περιόδων, οι οποίες στοίχισαν ακόμη και τμήματα του εθνικού μας κορμού. Έτσι εξηγείται και το γεγονός ότι στους Έλληνες η πιο «οικεία» μορφή οργάνωσης και εφαρμογής των θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας είναι η κοινοβουλευτική, ως προς τον πυρήνα της, δημοκρατία.

III. Η Εθνεγερσία του 1821, διακόσια χρόνια πριν, αναδεικνύει, με λαμπρή ιστορική ευκρίνεια, το πώς και γιατί οι Έλληνες, που επαναστάτησαν για ν' αποτινάξουν τον οθωμανικό ζυγό, ακολουθούσαν, κατά κεραία, την προγονική «παρακαταθήκη» του αγώνα υπέρ της

Ελευθερίας, όπως την συμπυκνώνει ιδανικά, κατά τον Αισχύλο («Πέρσες», 401-405), ο παιάνας της Ναυμαχίας στη Σαλαμίνα:

*«ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρώων ἔδη,
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».*

Αυτήν τη διαχρονικώς βιωματική, καθώς προανέφερα, σχέση των Ελλήνων με την Ελευθερία έρχεται ν' αναδείξει, με εμβληματικό τρόπο, ο φετινός 7ος Πανελλήνιος Διαγωνισμός Λογοτεχνικής Έκφρασης Εφήβων και Νέων, με τα εξαίρετα κείμενα των συμμετεχόντων σε αυτόν, μελών της πρωτοποριακής Νεανικής Λογοτεχνικής Συντροφιάς του Δήμου Βύρωνα. Ο δίκαιος έπαινος για την όλη έκδοση-συμβολή στην Επέτειο των 200 ετών από την Εθνεγερσία του 1821 ανήκει, βεβαίως, και στη συγγραφέα κυρία Δήμητρα Νούση, συντονίστρια της δράσης «Στο βλέμμα του Μπαίρον» 2021.

Αθήνα, 28 Οκτωβρίου 2021

Προκόπιος Παυλόπουλος

Αυτοδιοίκηση και παραγωγή πολιτισμού

Αξίζει να τολμάμε

Μία ιδέα, πολλή θέληση, αρκετή άγνοια κινδύνου, αγνές προθέσεις, όραμα και δουλειά επί εφτά χρόνια· όλα αυτά μέσα σε αυτό το βιβλίο που φέτος έχει έναν τίτλο βγαλμένο μέσα από τα δύσκολα χρόνια που ζούμε, τα δύσκολα θέματα που αγγίζουμε, τους κόπους που κάνουμε και τη χαρά που βιώνουμε με το αποτέλεσμα.

«Αξίζει να τολμάμε». Και μόνο αυτή η φράση παράγει πολιτισμό. Είναι ο πολιτισμός της προσπάθειας και της δράσης, της επιθυμίας για το αποτέλεσμα, η απόδειξη ότι θέλησες να προτείνεις και να ζήσεις κάτι καινούργιο· με μια κουβέντα είναι ο πολιτισμός της τόλμης. Η τόλμη μπορεί να σε οδηγήσει στην προσπάθεια, στην αλλαγή, στη νίκη, στην ήττα, στην επανάσταση, στη διάψευση, στη μέθη ή στην προδοσία.

Καμιά επανάσταση, όπως και καμιά εξέγερση δεν ήταν περιττή. Καμιά αποτυχία δεν είναι περιττή, **καμιά ήττα δεν είναι ανώφελη.** Ρομαντική προσέγγιση; Παρηγορία με σκοπό την ωραιοποίηση; Τίποτε από όλα αυτά. Η ιστορική εμπειρία γεννά μόνο ρεαλισμό. Οι αποτυχημένες επαναστάσεις που

κεφαλαιοποιούνται στον ιστορικό χρόνο οδηγούν στο τελικό αποτέλεσμα της νίκης. Αρκεί να τολμήσεις. Γι' αυτόν τον λόγο αξίζει να τολμήσεις και αξίζει να τολμάς πάντα.

Τίποτε δεν ήταν εύκολο στη φετινή χρονιά. Οι φωνές από παντού ήταν αποθαρρυντικές: ποιος εικοσάρης νοιάζεται για τον Οδυσσέα Ανδρούτσο; Και πράγματι, φέτος οι νέοι δεν έδειξαν το ενδιαφέρον που θα θέλαμε για τον διαγωνισμό μας, τα κλειστά πανεπιστήμια δεν διευκόλυναν τη διακίνηση της πληροφορίας, αλλά στη λογοτεχνική μας συντροφιά οι φοιτητές και οι φοιτήτριες συμμετείχαν με μεγάλο ενθουσιασμό. Και φυσικά το ίδιο ερώτημα ακουγόταν συνεχώς: ποιος δεκαπεντάρης νοιάζεται για τον Μακρυγιάννη; Οι απαισιόδοξοι διαψεύστηκαν και από αυτήν την πλευρά. Μαθητές και μαθήτριες, είτε ατομικά είτε με τους καθηγητές τους, έδωσαν ένα δυναμικό «παρών» στον διαγωνισμό μας. Έγραψαν για τον Μπαίρον, για τα χαμένα μάρμαρα που επί τουρκοκρατίας αποσπάστηκαν από τον Παρθενώνα και «ζουν» σκλαβωμένα στο Λονδίνο, για τη Μαντώ Μαυρογένους, για τη νίκη των επαναστατών στην ιστορία μας.

Είναι αλήθεια ότι αυτό το βιβλίο υπάρχει επειδή όλοι εδώ στον Βύρωνα το θελήσαμε και το παλεύουμε κάθε χρόνο. Μια δεύτερη αλήθεια είναι ότι αυτό το βιβλίο τρέφεται από το μεράκι των καθηγητών στα σχολεία μας που ανταποκρίνονται κάθε χρόνο με τον τρόπο τους και μας δίνουν κουράγιο. Μια τρίτη αλήθεια είναι ότι **κάπου κρυμμένα βρίσκονται νέα παιδιά που λαχταράν να εκφράσουν τον εαυτό τους και τρέχουν να σπρώξουν την πόρτα που μισανοίγει κάθε χρόνο μπροστά στα μάτια τους με την ανακοίνωση του διαγωνισμού μας.** Μια τέταρτη αλήθεια είναι ότι τα βιβλία μας είναι ένα «ταμείο» νεανικής σκέψης, που κάθε χρόνο τοκίζεται και ταξιδεύει σε ολόκληρη την Ελλάδα μέσα από τις δημοτικές βιβλιοθήκες. Και πάνω από όλα, η μεγάλη αλήθεια είναι ότι **από μια μικρή τοπική πρωτοβουλία προέκυψε ένα υπερ-**

τοπικό αποτέλεσμα διαρκείας. Διακόσια χρόνια μετά την ελληνική επανάσταση προκαλούμε και προσκαλούμε τη νιότη να σκέφτεται, να εκφράζεται και να επικοινωνεί μαζί μας. Με κάτι τόσο απλό όπως ένα βιβλίο, ο Δήμος Βύρωνα πραγματοποιεί μια πανελλήνια παρουσία. Εδώ και επτά χρόνια, παρέα με τα παιδιά μας, ταξιδεύουμε, χωνόμαστε στα ράφια, μιλάμε με τον τρόπο μας και υπάρχουμε μέσα από έναν περιέργο αλλά δημόσιο λόγο σε κάθε πόλη. Και όλα αυτά συνέβησαν επειδή κάποτε τολμήσαμε, αλλά εξακολουθούν να συμβαίνουν επειδή, τώρα πια, γνωρίζουμε όλοι ότι αξίζει να τολμάμε.

Είκοσι οκτώ έφηβοι δεκατριών έως δεκαοκτώ ετών και είκοσι οκτώ νέοι δεκαοκτώ έως τριάντα ετών συμμετέχουν στο βιβλίο μας, τολμώντας να δημοσιοποιήσουν την έκφρασή τους· τότε άγουρη, όπως είναι η εφηβεία, τότε απαιτητική όπως είναι η νιότη. Ένα βιβλίο με θέμα το παρελθόν είναι πάντα και πάνω από όλα επίκαιρο, γιατί φέρει την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία γράφτηκε. Ένα βιβλίο γραμμένο από μαθητές και φοιτητές είναι πάνω από όλα ενδιαφέρον, γιατί έχει μέσα του την αθωότητα που όλοι ζηλεύουμε. Όλοι εμείς που ενώσαμε τις φωνές μας στην πραγματικότητα ενώσαμε την τόλη μας και την έκφρασή μας. Είμαστε αυτοί που δεν βολευόμαστε στη σιωπή. Και ταυτόχρονα δεν εγκρίνουμε τη βοή των άσκοπων λόγων. Ψάχνουμε το όμορφο στις λέξεις, επιλέγουμε τις όμορφες έννοιες, το σημαντικό και το μακρινό που επιθυμούμε. **Δεν θέλουμε να μείνουμε στο ανάστημά μας. Κάθε λέξη είναι ένα τέντωμα να τραβήξουμε την ψυχή μας ψηλότερα,** να τη σκαλίσουμε για να την αγγίξουμε βαθύτερα, να φτιάξουμε λακκούβες για να σπείρουμε πολύχρωμα λουλούδια που κανείς δεν θα μυρίζει εκτός από εμάς.

Διακόσια χρόνια από την ελληνική επανάσταση. Δεν επαναστατεί ένας λαός αν πρώτα δεν επαναστατήσει η ψυχή του. Διακόσια χρόνια από τότε που άνοιξε ο τελευταίος δρόμος στη ζωή του Μπάιρον, στο ξέσπασμα του προορισμού

για μια ψυχή γεμάτη επανάσταση, ποίηση και πράξη. Διακόσια χρόνια που μας θύμισαν τόσα πολλά... και τόσους πολλούς που πέρασαν από τη μοίρα του λαού μας σε αυτά τα χρόνια. Άραγε θα υπήρχε Παλαμάς, Ελύτης, Σεφέρης ή Ρίτσος εάν δεν είχε γίνει εκείνη η επανάσταση; Θα είχε υπάρξει Τρικούπης, Βενιζέλος, Δραγούμης; Θα υπήρχε Καζαντζάκης; Και τέλος, με μάτια υγρά ακόμη από την απώλεια, κοιτάς το παρελθόν και σκέφτεσαι: θα υπήρχε Θεοδωράκης;

Το βιβλίο μας ακουμπάει σε θέματα, τραύματα και θαύματα. Ο λαός, ο ηγέτης και η σχέση ανάμεσα στους δύο μπορεί να είναι τραυματική, θαυμαστή και αντικείμενο για μελέτη, ταυτόχρονα. Η ψυχή που αγρυπνά στον Σολωμό είναι ο δρόμος της ζωής όπως μας τη σχολιάζουν τα παιδιά· ο Καποδίστριας του Καζαντζάκη μπορεί να είναι το άλλο πρόσωπο μιας επανάστασης με το οποίο συνομιλούν οι νέοι μας· ο Σουρής είναι το τραύμα μας για την αδικία· και **ο Ρήγας το αιώνιο σύμβολο για έναν λαό που θέλει να ζει με το κεφάλι ψηλά και την ψυχή ψηλότερα.**

Οι σελίδες του βιβλίου τρέχουν σε έναν κόσμο γεμάτο εικόνες, ιδέες, φαντασία και ρεαλισμό, μέθη, βυρωνισμό και ορμή, κραυγή και σιωπή. Διακόσια χρόνια με αίμα, αγώνες, σπαραγμούς και διαψεύσεις, που βρίσκουν εύκολα θέση στην ιστορία και δύσκολα στις καρδιές μας... Αλλά **ποιος λαός επιβιώνει χωρίς τραύματα, ποιος άνθρωπος χωρίς πόνο και ποια ιστορία γράφεται χωρίς προδοσίες;**

Από την πρώτη στιγμή που ξεκίνησα αυτές τις σελίδες συντροφιά με τα παιδιά μας, συμμετείχα σε έναν κόσμο ατέλειωτης έμπνευσης από τον Μπαϊρόν μέχρι τον Παλαμά, από τα δημοτικά τραγούδια μέχρι το εμπόριο μνήμης αγωνιστών σε λαϊκά πανηγύρια, από τις αφηγήσεις του Μακρυγιάννη για τις αντιλήψεις μας μέχρι το γαλάζιο του Αιγαίου στους στίχους του Ελύτη. Κι από όλα όσα διάβασα κράτησα στο μυαλό μου ότι δεν θα υπήρχε το σημερινό ελληνικό

κράτος εάν δεν γινόταν εκείνη η επανάσταση, με τις φωτεινές και σκοτεινές στιγμές της. Και συγκρατώ τον εαυτό μου να μην παρασυρθεί στη μέθη του Παλαμά... Και ξαναγυρνώ στο «εμείς» του Μακρυγιάννη... Και πιάνω στα χέρια μου ξανά τις σελίδες από τη *Ρωμιοσύνη* του Ρίτσου... Κι επιστρέφω πάντα στον *Child Harold* του Μπάιρον:

*“A thousand years scarce serve to form a state;
An hour may lay it in the dust”*

Ή, όπως το καταλαβαίνω εγώ:

Ίσως και χίλια χρόνια να χρειαστούν ένα κράτος για να χτίσεις

Ίσως και μία ώρα να αρκεί το ίδιο κράτος να διαλύσεις.

Και τότε σκέφτομαι πως επανάσταση είναι να φτιάχνεις θεμέλια ακλόνητα στους σεισμούς της ιστορίας.

Δήμητρα Νούση

συγγραφέας

και συντονίστρια της δράσης

«Στο βλέμμα του Μπάιρον» 2021

ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

7ος Διαγωνισμός

Λογοτεχνικής Έκφρασης

Εφήβων και Νέων

Κατηγορία Εφήβων

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΔΙΑΚΡΙΘΗΚΑΝ

ΒΥΡΩΝΑΣ 2021

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ
ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Στο βλέμμα του Μπαίρον η εφηβεία
λογιάζει...

Ξεστομίζει και γράφει για τις στιγμές
που ζει ή έζησαν
οι πρόγονοί της.

Κι αν άγουρη είναι η σκέψη,
ποιος είπε ότι δεν είναι όμορφη;
Κι αν άγουρη είναι η γραφή,
ποιος είπε
ότι δεν είναι ικανή να αγγίξει;

Είχαν ξανοικτεί στο πέλαγος στο ταξίδι της επιστροφής, όταν από τους ναύτες ξεχύθηκε το τραγούδι του Ρήγα. Λεβέντικα ο άνεμος οδηγούσε το πλοίο, λεβέντικα συνόδευαν τα πανιά, τα ξάρτια και τα άλμπουρα. Το κύμα άλλαξε τον ρυθμό του για να ακολουθήσει και αυτό τον ήχο από τον ύμνο του ραγιά...

[Ελένη Παρασκευή Μέξη]

Ολόφωτη λευτεριά, πάντα ιερή και νέα, κλείνει μέσα της τόσα άρματα. Πετάει και σμίγει με τα κάλλη του ουρανού. Ω μακάρια Ελλάς! Ω νοητέ Ήλιε! Μαρμαρωμένος μες στα χρυσά κυβερνάς τους ουραμούς. Ξεδιψάς τους κάμπους με νερό, τα βουνά με χιόνια.

[Νικόλαος Αλεξόπουλος]

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι. Η δικαιοσύνη και η μόρφωση είναι δικαιώματα όλων των ανθρώπων. Κανείς δεν είναι δούλος κανενός. Αυτό το όνειρο θέλω να γίνει πραγματικότητα, για να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας.

... η αρπαγή της ιστορίας και των έργων τέχνης ενός λαού είναι ακόμη πιο βέβηλη πράξη από την κατάκτησή του. Είναι σαν να σου κλέβουν την ψυχή σου, την ταυτότητά σου, τις ρίζες σου...

[Δέσποινα Βέργου]

... σε αυτήν τη μάχη δεν ξέρω ποιος θα επικρατήσει. Μπορεί και κανείς, σίγουρα όχι και οι δύο. Ο καθένας ας διαλέξει τα δικά του όπλα. Εγώ διαλέγω τα δικαιώματά μου. Και αυτά δεν τα αμφισβητεί κανείς. Μα είναι αδιανόητο να νικήσει κάποιος που ο μόνος του σκοπός είναι ο αφανισμός και η καταστροφή του άλλου

[Μαρία Μινέτου]

Εσείς οι μεγαλύτεροι απαιτείτε σεβασμό, χωρίς να σέβεστε τις ανάγκες και τις επιθυμίες μας. Παρατηρώ και αναρωτιέμαι. Πώς γίνεται να πρεσβεύετε ότι ενεργείτε για το καλό μας, ενώ δεν αντιλαμβάνεστε τι μας βλάπτει;

[Μαρίνα Βεργωτή]

Δεν με φοβίζει ο θάνατος αλλά η υποταγή και
η αδικία.

[Εύα Μαρία Μπούφη]

... μια μάνα ποτέ δεν σταματά να ελπίζει, να φω-
νάζει, να διεκδικεί τα σπλάχνα της, ώσπου να
λυτρωθεί, κάνοντάς τα ξανά δικά της και ημε-
ρώνοντας τα κύματα της θάλασσάς της με το
φως, την αγνή αγάπη.

[Νεκταρία Γκόφα]

Io BRABEIO
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στην Ελένη Παρασκευή Μέξη

Οι ήρωες προχωρούν στα σκοτεινά

«Ποια είσαι εσύ;» τόλμησε να ρωτήσει ο γραμματικός στο γραφείο του υπουργού.

Ποια ήταν η Μαντώ; Εκείνη η γενναία απελευθερωμένη γυναίκα με τη λαμπερή ομορφιά και το περήφανο βλέμμα, που η μορφή της βρισκόταν πλάι στον Κανάρη, στον Κολοκοτρώνη, τον Μπότσαρη;

«Τα λησμόνησαν όλα», είπε. «Μ' εγκατέλειψαν, στην ίδια αυτή γη, στην πατρίδα που λάτρεψα!»

Προσπαθούσε να βαδίζει αλύγιστα, μα η πίκρα ήταν ζωγραφισμένη στα μάτια της με χρώματα μελανά. Όλη της η ζωή, με τους κινδύνους και τις θυσίες, πέρασε εμπρός της σαν όνειρο μακρινό.

Η Μαντώ, κόρη του Νικόλα Μαυρογένη από αρχοντική γενιά, με ρίζες βυζαντινές, δεν είχε μόνο τρόπους αλλά ήταν και αξιολάτρευτη. Με περηφάνια απαλλαγμένη από αλαζονεία, η προσωπικότητά της συμπληρωνόταν από την εξαιρετική μórφωση. Δεν της έλειπε τίποτα!

«La bella Grecia» την αποκαλούσαν οι ξένοι, κι εκείνη καμάρωνε για το «όμορφη», αλλά για το «Ελληνίδα» φτερούγιζε η καρδιά της.

Η Μαντώ μεγάλωνε και άκουγε, ξεχώριζε λέξεις όπως ελευθερία, σκλαβιά, γένος· λέξεις που δεν καταλάβαινε το βαθύ νόημά τους, αλλά που ο ήχος τους τη συνέπαιρνε.

Κυλούσαν οι χρόνοι, σημαδεμένοι από γεγονότα που φούντωναν, βαφτισμένοι στις φλόγες μιας φωτιάς που σιγόκαιγε... Η απόφαση του Μαυρογένη να επιστρέψουν στην πατρίδα την γέμισε χαρά.

Πίσω στην Ελλάδα, χανόταν μέσα στο γαλάζιο κι ασημί της θάλασσας της Πάρου, στις στάλες από το λαμπύρισμα του ήλιου, στην καθαρότητα του νησιώτικου τοπίου...

Ο βίαιος θάνατος του πατέρα της ωρίμασε τη Μαντώ και σηματοδότησε το τέλος μιας εποχής. Την έκανε να πλησιάζει πιο πολύ στον στόχο που κρυβόταν στα κατάρβαθα του είναι της.

Πενθώντας ακόμα, βρέθηκε στη Βιέννη. Με όπλο τη φλογερή ρητορική και τις ξένες γλώσσες, δεν άφησε κανέναν επιφανή Έλληνα ή ξένο ανεπηρέαστο για το ελληνικό ζήτημα.

«Χρειάζονται ψυχή και πνεύμα και βεβαίως όπλα για μια επανάσταση», είπε τολμηρά όταν αντίκρισε τον Καποδίστρια.

Είχαν ξανοικτεί στο πέλαγος στο ταξίδι της επιστροφής, όταν από τους ναύτες ξεχύθηκε το τραγούδι του Ρήγα. Λεβέντικα ο άνεμος οδηγούσε το πλοίο, λεβέντικα συνόδευαν τα πανιά, τα ξάρτια και τα άλμπουρα. Το κύμα άλλαξε τον ρυθμό του, για να ακολουθήσει και αυτό τον ήχο από τον ύμνο του ραγιά...

Ανυπομονούσε να πατήσσει ξανά το αγαπημένο χώμα της Τήνου. Να συνεχίσει τα μαθήματα πλάι στον θείο της, τον Παπα-Μαύρο... Να νιώσει στις αρχέγονες φλέβες τους προγόνους. Επηρεασμένη από τις εικόνες της φύσης, τις γεμάτες υποσχέσεις, που γιγάντωναν τον καημό για τη σκλαβωμένη γη, απάγγελνε στροφές από ποιήματα του Μπάιρον.

«Τυμπανιστή! Τυμπανιστή! Το απόμακρό σου εγερτήριο δίνει ελπίδα στους ανδρείους...»

Η μάνα της μαυροφορεμένη, σκυθρωπή, σήκωνε θαρρείς μεγάλο φορτίο στους ώμους της τη θλίψη. Και όλο μονολογούσε: «Της σηκώνει τον νου ο παπάς με τα βιβλία του!»

Έναν ξεχωριστό Νοέμβρη, στους μυστικούς κόλπους της Φιλικής Εταιρείας εισχώρησε ένα ακόμα μέλος που έφερε το βαρύ όνομα της γενιάς των Μαυ-

ρογένη, η νεαρή Μαντώ. Βαθιά συγκινημένη, φωτισμένη από τη φλόγα ενός κλομού κεριού, έδωσε όρκο βαρύ μπροστά στο εικόνισμα της Παναγίας.

Η πρώτη σύγκρουση με τη μητέρα της ήρθε όταν ζήτησε ένα μέρος της προίκας της για τον ιερό σκοπό. Άστραψε και βρόντηξε η αρχόντισσα Ζαχαράτη όταν ανακάλυψε ότι η κόρη της πήρε τα χρυσά φλουριά της προίκας της παρά τη θέλησή της. Και η νεαρή Μαντώ, απτόητη, με την ψυχή να φτερουγίζει σε μακρινούς ορίζοντες, προσηλωμένη στον σκοπό της, ακολούθησε τη ζωή και τη μοίρα της...

Καιρό αργότερα, στην Τήνο έφτασε στ' αυτιά της Μαντώς το οριστικό πρόσταγμα με τη φωνή της Φιλικής. Αισθάνθηκε τον άνεμο της ιστορίας να φυσάει, το βήμα της να γίνεται γρήγορο.

«Δεν θα μείνουμε εμείς έξω από το πανηγύρι της λευτεριάς», είπε η Μαντώ και κίνησε για τη Μύκονο, για να μαζέψει τους προεστούς του νησιού.

«Ποιο χρέος;» αντέδρασε η μητέρα της. «Να θυσιάσεις την περιουσία μας; Τίποτα δεν θα πάρεις πίσω!»

Όταν οι προεστοί και οι караβοκύρηδες δίστασαν στο πρόσταγμα της πατρίδας, η Μαντώ προχώρησε μπροστά. Στάθηκε κάτω από το οικοσήμε των προγόνων της, κάτω από το βυζαντινό σπαθί, κειμήλιο αιώνων. Και η εικόνα άξιζε όσο χίλιες λέξεις...

«Η ρωμιουσύνη πήρε τ' άρματα να σπάσει τα δεσμά της», είπε και σήκωσε το χέρι ψηλά.

Με το πρώτο φύσημα του αέρα, ξεκίνησαν τέσσερα καράβια. Τα δύο, της Μαντώς, θα συνέχιζαν για την Εύβοια, για να ξεσηκώσουν τον λαό.

Άρχισαν να έρχονται τα προξενιά το ένα μετά το άλλο.

«Εκείνον που θα παντρευτώ θα τον διαλέξω εγώ όταν ελευθερωθεί η πατρίδα. Να είναι άντρας ελεύθερος, αληθινός!» δήλωσε.

Η Μύκονος είχε μπει στον αγώνα μαζί με τ' άλλα νησιά. «Πρέπει να προ-

ετοιμάσουμε μεγάλη δύναμη με ικανό αρχηγό», μίλησε στο συμβούλιο του νησιού. Και όλοι αναγνώρισαν πως δεν υπήρχε καλύτερος αρχηγός από εκείνη... Και αυτή πήρε τα γρόσια και τις ομολογίες της οικογενειακής περιουσίας, για να πληρώσει τα πληρώματα των караβιών και τις φαμίλιες τους.

Στις αρχές του 1822, έφτασε το άκουσμα της φρίκης. Το μυρωμένο νησί της μαστίχας και του ανθού, με τα μαρμαρένια σπίτια, το Παρίσι της Ανατολής, έγινε το νησί του μαρτυρίου.

Η Μαντώ αφουγκραζόταν το μουγκρητό του Δράμαλη όταν ξεκίνησε για το Άργος... Δεν γνώριζε ότι εκεί θα άνοιγε μια σελίδα καθοριστική για τη ζωή της. Ούτε το υποπτεύθηκε όταν αντίκρισε τον Δημήτριο Υψηλάντη, που γέμισαν τα μάτια του θαυμασμό από τη θωριά της!

Μαζί πολέμησαν και όταν της εξέφρασε την αγάπη του, την ανταπόδωσε... Ήταν το ευχαριστώ της ψυχής της για τον κοινό πόθο. Την ελευθερία της πατρίδας!

Και ύστερα σήκωσε μπαϊράκι στην Εύβοια. Ακολούθησε το Πήλιο και η Φθιώτιδα, με τον Ανδρούτσο και τον Νικηταρά. Μετά η Τριπολιτσά...

Όμως θλιβόταν όταν έβλεπε πως το σαράκι της δικήνοιας είχε αρχίσει να τρώει τις σάρκες των Ελλήνων. Λογάριαζε να πάει στην Αθήνα πριν επιστρέψει στο νησί της. Εκεί, στον ιερό βράχο της Ακρόπολης, ένας πόθος μεγάλος, ένα προσκύνημα που τόσες φορές είχε ονειρευτεί, έκανε την καρδιά της να πάλλεται δυνατά.

«Τώρα κατάλαβα πως δεν πολεμούμε εμείς. Είναι οι ψυχές που έχουν καταλάβει το μυαλό και καθοδηγούν το σώμα μας. Είναι οι ψυχές του Μιλητιάδη, του Θεμιστοκλή και του Λεωνίδα...», έγραφε στα απομνημονεύματά της.

Πίσω στο νησί της δεν έμεινε άπρακτη. Αλληλογραφούσε με τις γυναίκες της Γαλλίας και της Αγγλίας. Η πατρίδα είχε ανάγκη από συμπαραστάτες.

Ανέτειλε το 1823 και η Μαντώ χωρίς σκέψη έσπευσε να εγκατασταθεί στο ελεύθερο πια Ναύπλιο, για να βρεθεί κοντά στους αρχηγούς και τον Υψηλάντη.

Μια ζεστή ώρα του δειλινού, ο Υψηλάντης της ζήτησε ν' αρραβωνιαστούν. Υπερήφανη και ευτυχισμένη για την αγάπη του και για την αγάπη προς την Ελλάδα, δέχτηκε την πρόταση.

Η φήμη της είχε εξαπλωθεί σε όλη την Ευρώπη. Η μορφή της αποτυπωμένη σε λιθογραφία έλαμπε με τη χαρακτηριστική ελληνική ομορφιά.

Θα πίστευε κανείς ότι η φήμη ίσως να είχε τη δύναμη να σταματήσει την απρόσμενη συμφορά. Το σπίτι της στο Ναύπλιο κήκε από αγνώστους... Τα υπάρχοντά της λεηλατήθηκαν.

Η έγγραφη υπόσχεση γάμου του Υψηλάντη ανακλήθηκε μετά από πίεση των συνεργατών του και η αγάπη έμεινε ταπεινωμένη, κλεισμένη ερμητικά σε έναν φάκελο, χωρίς να μπορεί να αναπνεύσει.

Ο Ιμπραήμ έφτασε με τα μάτια στραμμένα στον Μοριά. Η Μαντώ έσπευσε να φιλώσει τους αρχηγούς. Παρά τη δύσκολη κατάστασή της, κατάφερε να στρατολογήσει πενήντα στρατιώτες. Άγρια σαν λείαινα, αντιστάθηκε στο εχθρικό σύννεφο που σκίαζε το φως της, που την εμπόδιζε να δει πέρα τον ήλιο της λευτεριάς.

Το βογκητό της Ελλάδας ακουγόταν απ' άκρη σε άκρη σπαραχτικό. Το Μεσολόγγι ξεψυχούσε, και όταν έπεσε, μια φεγγοβολή υψώθηκε σαν ουράνιο φως και απλώθηκε σε όλον τον κόσμο...

Η ανέχειά της είχε φτάσει στο έσχατο σημείο, μα εκείνη παρέμενε πιστή στο Ναύπλιο.

«Τα φτερά της πρέπει να κοπούν οριστικά», συμβούλευσαν τον Κωλέττη.

«Η πατρίδα τον χρειάζεται με τις δυνάμεις του ακμαίες. Δεν μπορείτε να της τον στερήσετε!» επέμειναν οι γιατροί, προτάσσοντας την εύθραυστη υγεία του πρίγκιπα.

Με ένα αίσθημα φρικτής απώλειας, ανάμεικτο με απόγνωση, υπέκυψε. Ας τον έχανε εκείνη καλύτερα... Θα τον θυσίαζε για τον ιερό σκοπό.

Πίσω στη Μύκονο, οι σκέψεις την οδηγούσαν στην πιο φρικτή υποψία. Είχε εξαπατηθεί... Διαμαρτυρήθηκε, έγραψε, δανείστηκε τα ναύλα, για να συναντήσει τον Καποδίστρια.

Η Ελλάδα, με ματωμένο ακόμα κορμί, μπαρουτοκαπνισμένη, έμπαινε σε έναν άλλο αγώνα, να γίνει κράτος. Με τον χαμό του Καποδίστρια, έχασε τη μοναδική φιλία και υποστήριξη που είχε στο Ναύπλιο, έχασε και το ερειπωμένο σπίτι που της είχε παραχωρηθεί.

Χρόνια μετά, στην Αθήνα, κατέθεσε την τελευταία της αναφορά στον Όθωνα. Δεν είχε παραιτηθεί από τίποτα. Απελευθερωμένη από πλάνες, είχε μάθει ότι τα ιδανικά είναι αξίες, αγώνες, γιατί «οι ήρωες προχωρούν στα σκοτεινά».

Ήταν αυτή, η Μαντώ Μαυρογένους, που στεκόταν αγέρωχη μπροστά στον γραμματικό που τόλμησε να της απευθύνει την προσβλητική ερώτηση.

Αυτή, που ήταν τρεις φορές ηρώιδα! Μία για τη φλόγα της αγάπης προς την πατρίδα, δύο γιατί σήκωσε το ανάστημά της σε μια ανδροκρατούμενη κοινωνία και, τέλος, ηρώιδα γιατί είχε την εναλλακτική να ζήσει πλούσια κα προτίμησε τη φωτιά και το μαπαρούτι.

Εκείνη τη χρονιά που χάθηκε από τον κόσμο τούτο, σπυρί στάρι δεν φύτρωσε, ρίζα δεν βλάστησε και τ' αμπέλια του νησιού της δεν καρποφόρησαν. Αρρώστησαν από τη θλίψη τους και σταλιά καινούργιο κρασί δεν έτρεξε από τις κάνουλες των βαρελιών.

Γιατί η καπετάνισσα ήταν σπλάχνο από τα σπλάχνα των Κυκλάδων, ένα κομμάτι απ' τα βαθιά σπλάχνα της Ελλάδας!

Ελένη Παρασκευή Μέξη

2ο ΒΡΑΒΕΙΟ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στον Νικόλαο Αλεξόπουλο

Λευτεριάς πρωτόλειο ¹

Μια φωνή με ξυπνά σε μια κρυψώνα του χθες. Τα σύννεφα ξεκόλλησαν από τον ουρανό πρόωρα και τώρα βαραίνουν την άπνοια. Μια άπνοια, όρκος που δίνεται πάνω σε λιωμένες παπαρούνες του χειμώνα, ασήκωτος για τα πνευμόνια μου. Ξερνά λύτρα, δάκρυ, φωτιά. Τρέμω και βγάζω αφρούς από το στόμα, φούμαρα, που ισορροπούν τη ζωή μες στα κύματα. Ένα ακόμα κίνημα του ανέμου. Πέφτω από τον βράχο του ακρογιαλιού στα άστρα. Ενώνουν αριστερούς και δεξιούς, φτερουγές στην αγρυπνία των ματιών μου στέκονται. Μπουκαλάκια με παρθενώνια σκόνη μου δίνουν οι κατάδικοι. Πόσοι από δαύτους να διαβαίνουν την εξέδρα των στοχασμών μου... Διάφανες σκιές του πόνου που απαχονίζουν τους λογισμούς μου. Οι αδελφές μου,² στυλωμένες ολημερίς, θαρρούν πως ο αετοφόρος άνεμος στο χρυσαφί του καλοκαιριού τις έφερε εδώ. Έχουν ακόμα στα χείλη τους τη γέυση της τρικυμίας από το αλατισμένο λιμάνι των πειρατών, που προσπαθούσαν να μας φωτογραφήσουν. Εμάς σε φωτογραφίες να στεκόμαστε, καθόλου δεν μας πρέπει. Έτσι, αλάτι μας έδωσαν να πιούμε, λες και ήμασταν ξεδιάντροπες, που δεν είχαμε μετρήσει στο γδυτό νερό τις φωτεινές μας μέρες. Εξαπίνης, σαν διαπρύσιοι κήρυκες της ηλιθιότητας, πήρανε οι κόρες των ματιών μας τη σκυτάλη του εξαποδώ και φούσκωσαν με ζάλη τη θύμηση. Το ανθρώπινο αίσθημα μας μάτωνε, ανέβαινε όλο και πιο ανάλαφρα πάνω, όπου στραγγίστηκε από τα κρύα θαλασσόχορτα και έσκασε σαν φουσκοθαλασσιά στα χείλη. Από της ψυχής τα σύννεφα ξεφύγανε αχτίδες

¹ Άγουρο πνευματικό πωρικό

² Διηγείται η «Μεγάλη Μητέρα Αρτέμιδα» και αναφέρεται στις αδελφές της, τις Καρυάτιδες.

και οι κρύες δροσοσταλίδες στάθηκαν στο μάγουλο διαμάντια και χαμογέλασαν στον ήλιο αντίκρυ. Ένας ήλιος υμένος καθωσπρεπισμού που κάλυπτε όσα αγωνιούσαν καιρό να αναπνεύσουν. Ωστόσο οι γυναίκες των θαλασσινών αγνάντευαν, γονατισμένες στην αιχμηρή κόψη ανάμεσα στο προσωπικό και το συλλογικό. Μεταλαμβάνανε το φως του ηλιότορα, σαν ανέσπερες θείες λαμπάδες, και κάνανε μετάνοιες στρωτές. Ήταν η εποχή που τα ρόδινα δάχτυλα των θυγατέρων ξεθώριαζαν από την αυγή και όλος ο αέρας έπαιρνε φωτιά από τα άκανθα των ρόδων των κήπων. Προσπαθούσα να τον θωπεύσω, αλλά δεν έφτανα και αδίκως έσπασα τα χέρια μου. Μόνο μέριασαν δύο χούφτες στα νεκρά μου στήθη και χείμαρρος τα αίματα. Θυμάμαι τη μάνα μου, την κατάρρα του κόσμου, να έρχεται και να μου φιλάει τα χέρια, για να παύσουν να ματώνουν. Ωστόσο, ένιωθα τα σαβανωμένα χείλη της από την καταχνιά να μου ανοίγουν πληγές στη σάρκα.

«Ποια είσαι και τόλμησες αντί να μου δροσίξεις την πληγή μου, αντί να με νανουρίζεις, να με κάνεις κουφολήθι; Μάθε πως είμαι στεφανωμένη και εύκολα δεν πεθαίνω».

Αυτή την ώρα οι αχτίδες του πόνου σκίζουν το πρόσωπό μου, αλλά αυτός με ανέθρεψε στο κάστρο του. Ω φρίκη!

Είναι η ώρα που πνίγεται το δειλί. Τα πανιά σηκώνονται. Όλα τα κινήματα της ψυχής τους, όλα τα χαρακτηριστικά του πνεύματός τους και οι αποχρώσεις των μουσικών τους ενώνονται σε μια αδάμαστη νάρκη της αγάπης. Από αρμονία, μετατρέπονται σε ούριο άνεμο, που αλλάζει τους δείκτες της μακρινής ραστώνης. Επικρατεί μια ησυχία εγκατάλειψης, που θυμίζει νερό λίμνης. Καθρεφτίζονται πάνω του τα ουράνια, γελούν και γιορτάζουν. Τα χοντροκομμένα σύννεφα, εντυπωσιασμένα από το σκονισμένο φως του χοχλού που βράζει, αλέθουν την πίσσα και κόπτουν το ουρανόφυλλο με βροντή και αστροπελέκι. Θρηνεί του τσοπανόπουλου η δόλια η φλογέρα. Ευδιάζει τον ύπνο μιας ολόλευκης πεταλούδας, που ξεπετάχτηκε από τα σπλάχνα των μαρμάρων του Σοφοκλή. Ολόφωτη λευτεριά, πάντα ιερή και νέα, κλείνει μέσα της τόσο άρματα. Πετάνει και σμίγει με τα κάλλη του ουρανού. Ω μακάρια Ελλάδα! Ω νοητέ Ήλιε!

Μαρμαρωμένος μες στα χρυσά, κυβερνάς τους ουρανούς. Ξεδιψάς τους κάμπους με νερό, τα βουνά με χιόνια. Μόνο εμάς, που θελήσαμε να πιάσουμε της λευτεριάς το καράβι με το κολύμπι, μίανες. Μας άφησες με αλυσίδες βρεγμένες, που αναπάλλουν στη σκιά της λέρας. Περικύνεται στον λαιμό μου και τρίζει η ρόδινη αιχμή. Κάτι καταπληκτικό συμβαίνει. Αναδύεται ανύμφευτο θυμίαμα από τα σκοτεινά υπόγεια του στήθους μου. Οι ρυτίδες του πόνου μου χαράχτηκαν με φιλό κοντύλι. Τα χέρια των γυναικών και των θυγατέρων κυμαίνονται σαν βελούδινες στρώσεις σαπισμένων πωρικών μπροστά μου. Ουλτραμαρίνες θα γίνετε, που θα τάζουν κοφτερά μια λέξη. Μια λέξη ευλογημένη από τα γαλαζόασπρα άμφια, που θα γράφεται στα χαλασμένα καταφύγια, στους γκρεμισμένους φάρους, στο κρύσταλλο του θανάτου.

Ιδού η Αργώ αψηλή το κύμα σκίζει. Είχε σηκωθεί στα πανιά αργά τη νύκτα, φορτωμένη με καινούς άθλους. Κατευόδιο καλό. Οι δεήσεις των μικρών παιδιών, γνήσια τέκνα της πατρίδας, ας είναι προσκλήσεις στις θείες πτυχές των πανιών σας να λικνίζονται αθάνατα.

Ιδού ο Απόλλωνας κιθαρίζει, και όλος κορυβαντισμό, κλαίει, πεθαίνει. Η ψυχή του αιώνια στα πανιά του που περυγίζουν σκλαβωμένα σαν βόστρυχοι εις το φύσημα του αγέρα. Φάρμακο ο χείμαρρος της ρέμβης να κατέβουν εις τους απλωτούς αιγιαλούς χριστιανά και λεύτερα.

Ιδού ο Οδυσσέας, μικρός είναι, τόσοσ δα, σαν λαμπυρίδα. Βαστά στα χέρια του ένα μαρμάρινο κεφάλι. Οι αγκώνες σπαράζουν σαν αγρίμια. Η αθέατη μορφή η Καλυψώ θα το ξέθαψε από τον λήθαργο της δουλείας. Αγάλι θα του το έδωσε, αλλά θα του φόρτωσε τελώνια, που διχάζουν δώθε την αλλόκοτη γη και κείθε την ήμερη φύση του ονείρου. Σύρε στο καλό και στην καλή την ώρα! Στο καλό!

Φτάσαμε. Μια βαρκαρόλα ξέψυχη ανακινά τον σκελετό του αγέρα, που σέρνει στο μνήμα του ανατριχίλας κύματα. Χρυσάφι και αν του τάζουν οι καπετάνιοι, δεν θα μπορέσουν να θερμάνουν το πτώμα του. Ζούσα το θέαμα, που το φεγγάρι «παπαρίζει» με μια λεπτή στρώση ασημιού τις στέγες των σπιτιών. Κατατρεγμένες βαδίζουν στον πνευματικό συσκοτισμό, πεπεισμένες ότι είναι εγ-

γενώς εκτροχιασμένες από το απόλυτο φεγγάρι, ακροβατώντας αιωνίως στη νικηλιστική πεποίθηση περί έκφυλης αλλοτρίωσης του επιτρεπτού.

Νέο μέρος ξανά. Ένα σημείο απροσδιόριστο σε ημερολόγιο εξορίας, που ροχαλίζει στις τσέπες μου. Αναζητώ τις αδελφές μου σαν ένα κουμπί ενός σακακιού που πρέπει να το ράψω με εκείνη την ευγενική προσοχή της αείποτε μαθητευομένης. Σταμάτησε το αίμα, μήπως φυλλορροώ; Κουβέντες που γνωρίζουν το σανίδι του τραπεζιού, τρυπάνε το πρόσωπό μου. Αχ! Ζώντας με τα παιδιά της και τις υπηρέτριές της μέσα στον βάλτο της σύφιλης και του πάθους του άνδρα της για τα Μάρμαρά μας, έπρεπε η Μαίρη³ να γλυτώσει τόσες ψυχές. Πανώρια, θεϊκή βγάζει το ρούχο της καταματωμένο από τις βδέλλες που την έτρωγαν και η επιθυμία τράνταζε τα στήθη της. Τα παιδιά της έκλαιγαν. Το ρούχο της σκέπαζε τα κάλλη της και η σάρκα της μυροβολούσε. Ένας νέος εμφανίστηκε. Την αντίκρινε και γέλασε. Ξάφνου, με αφάνταστη γοργότητα, τράβηξε το ρούχο της σαν σπαθί. Τα μάτια του νέου θαμπώθηκαν και τίποτα δεν μπορούσε να του ξεφύγει από το στόμα. Γιγαντιαίοι πόθοι, λυγμοί τον έσερναν να βιταμινώσει το αμαρτωλό κορμί. Το βράδυ, το σκοτάδι της αμαρτίας άναστρο, αφέγγαρο, ζώνει τα κορμιά, που τρέμουν μες στο μουγκρητό της απόλυτης ελευθερίας. Το επόμενο πρωί βλέπω τα βλέφαρα της υπηρέτριας αυλαίες που εξετάζουν τον καναπέ του σαλόνι με προσοχή. Αντιλήφθηκε ότι οι λεκέδες και οι ρυτίδες του καλύμματος δεν ζωγραφίστηκαν από το σκυλί της λαίδης αλλά από το στοιχείο της παράνομης συνουσίας. Ορχήστρα που παίζει κάλπικους σκοπούς κρατά στα σιλικονένια χέρια της τα όργανα της αγωνίας και κάθεται στο εδώλιο του κατηγορουμένου. Ο ήλιος διαρρηγγύνει την αίθουσα και μέσα από το παράθυρο τηλεσκοπεί το αδίκημα της μοιχείας. Η Μαίρη, στο τέλος της δίκης, κρατά ψηλά τον ήλιο, για να τον δουν οι θλιμμένοι και να βρουν ένα λαγήνι να χωρέσουν τον καημό τους. Κόβει λίγες τρίχες από τα μαλλιά της και τις ρίχνει στη φωτιά. «Δικαιοσύνη δεν βρήκα από κανέναν».

Οι φλέβες του θανάτου και της ζωής μου μπερδεύονται. «Ασανσέρ» που ανεβοκατεβαίνουν ο πολιτισμός. Έρχεται να ξεμπλέξει το ζωντανό από το θνη-

³Αναφορά στη σύζυγο του λόρδου Έλγιν, Μαίρη Νίσμπετ (1778-1855).

σιμαίο και να εξημερώσει το άγριο ζώο. Αίφνης, προσκολλάται σε ένα φάντασμα του παρελθόντος με ακαριαία λάμψη, που μολύνει το κράτος της καρδιάς του με τη ραστώνη της πολιτισμικής τάξης. Βαρβαρότητα. Πρέπει να ικνηλατήσει τους ορόφους, που αποδεσμεύονται από τα στενά όρια του επίγειου, ελεύθερος, ξεβράζοντας το μικρόβιό του. Πρέπει να χαράξει την ιδεαλιστική μικροβιακή ατραπό, για να απομακρύνει πάλι το μικρόβιο από τα τείχη της καρδιάς του. Έπειτα, προσέρχονται οι «έχοντες νύχια», που επίκειται να πνίξουν στο αίμα τους «και νῦν τάλας ναυαγὸς ἀπολέσας φίλους ἐξέπεσον ἐς γῆν πῆνθε».⁴ Ρακένδυτοι ναυαγοί με φτερά από κρύσταλλα, που αίνουν τα κεφάλια τους στον ουρανό και καρφώνουν τα γυμνά άσπρα ποδάρια των πατρώνων των ημίσερων. Καραδοκώντας το παραμικρό, ξεπλένουν το κορμί μου, πνίγοντάς με με ερωτήσεις. Δεν γνωρίζω την απάντηση. Οι βρώμικες φλέβες μου προσπαθούν να γράψουν ένα γράμμα με τις απαντήσεις. Ταξιδιώτες που «πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω» βάζουν την υπογραφή μου με υστερόγραφο «Οι κραδασμοί του ασανσέρ αλλοιώνουν τη γραφή μου».

«Εμείς πίνουμε κρασί, όχι από αυτό το σαμιώτικο, που φέρνει ανεμοζάλη στις ατελεύτητές σας μάζες. Κρασί, φουσάτο από τα αίματα των εχθρικών ασκεριών, που ανασταίνει τις καρδιές μας. Η λεβεντιά πίνει από το εγκώμιο των στηθών μου. Τρέφει ένα θερμοπυλιανό αμπέλι. Σάλπιγγα ο ομφάλιος λώρος μας που έχει φρακάρει από την πατίνα».

«Σήμερα κρεμάται επί πλατάνου η πότνια των θηρών. Ταινία εκ πλαστικού περιτίθεται το της τελειότητας ευγενέστερο σύμβολο. Ψευδή εσθήτα περιβάλλεται η περιβάλλουσα της θαλάσσης εν φιλοδόξοις νεφέλαις. Ράπισμα κατεδέξατο η προσηλωμένη βασιλοπούλα του Κάστρου. Λόγχη εκεντήθη η δόλια Καρυάτιδα. Δείξον ημίν την αλέα να τινάξουμε το πέπλο σου στην Άγια σκέπη του κόσμου».

Νικόλαος Αλεξόπουλος

⁴ Από την τραγωδία *Ελένη* του Ευριπίδη (στ. 408-409)

3ο ΒΡΑΒΕΙΟ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Δέσποινα Βέργου

Ένας δύσκολος αγώνας

Ξημέρωνε 4 Ιανουαρίου του 1824. Το κρύο ήταν τσουχτερό και ο αέρας, παγωμένος και δυνατός, ξεσήκωνε τεράστια κύματα στη θάλασσα. Ήταν όμως μια ξεχωριστή μέρα για τον λαό του Μεσολογγίου και κανείς δεν σκεφτόταν τον καιρό. Στην παραλία περίμεναν οι αρχές της πόλης, ο κλήρος, οι καπετάνιοι με τους στρατιώτες τους, την άφιξη του λόρδου Βύρωνα, που ήταν από τον Αύγουστο στο Αργοστόλι. Πιο πίσω είχε συγκεντρωθεί ο λαός της πόλης. Απλοί άνθρωποι κάθε ηλικίας, που εκείνη την ημέρα είχαν αφήσει τις δουλειές τους για να γιορτάσουν! Ανάμεσά τους εγώ και τα παιδιά της ηλικίας μου, που προσπαθούσαμε από «χαράμαδες» του πλήθους να διακρίνουμε το πλοίο που θα ερχόταν. Επίσημα ρούχα δεν είχαμε. Ήμασταν ευχαριστημένοι όταν είχαμε ρούχα που δεν ήταν σκισμένα και δεν κρυώναμε. Το μόνο που μπορούσαμε να κάνουμε, ήταν να έχουμε καθαρά ρούχα, για να δείξουμε την επισημότητα της ημέρας.

Ο ουρανός ήταν σκοτεινός και γκρίζος, όπως και το νερό της θάλασσας, έτσι ώστε το καράβι που πλησίαζε στο λιμάνι να μοιάζει με μια αχτίδα φωτός στο μονόχρωμο τοπίο. Η συγκίνηση, ο ενθουσιασμός και η ελπίδα που ένιωθαν όλοι οι ταλαιπωρημένοι Έλληνες, ζέσταιναν και φωτίζαν την ατμόσφαιρα. Ο καθένας περίμενε έναν σωτήρα για διαφορετικό λόγο: άλλος για να απελευθερωθεί από την τουρκοκρατία, άλλος για να θεραπευτεί από κάποια αρρώστια, άλλος για να απαλλαγεί από τη φτώχεια και την πείνα... Εμείς, τα παιδιά, περιμέναμε απλά έναν «ήρωα». Κάποιον μεγαλόσωμο με επιβλητικό παρουσιαστικό, άριστο πολεμιστή, ίσως και «άγριο», γιατί αλλιώς πώς θα μπορούσε να προκαλέσει φόβο στον εχθρό; Βέβαια, μόνο οι λέξεις «Αγγλία», «αριστοκράτης», «ποιητής» που τον χαρακτήριζαν, προκαλούσαν δέος!

Μόλις ο Βύρωνας πάτησε το πόδι του στη στεριά, άρχισαν χειροκροτήματα, φωνές ενθουσιασμού και δυνατής χαράς σαν να είχε έρθει ένα θείο δώρο. Πράγματι, έμοιαζε σαν ένας άνθρωπος από άλλον κόσμο, πολύ μακρινό και άγνωστο για τους υπόδουλους Έλληνες. Ήταν όμορφος, νέος, καλοντυμένος, με πυκνά πυρόξανθα μαλλιά και ωραίο παράστημα, αν και λίγο κουτσός από το δεξί του πόδι. Το βλέμμα του, συγκρατημένο, έκρυβε μια συμπόνια και ευαισθησία για τους υπόδουλους Έλληνες. Οι επίσημοι τον υποδέχτηκαν με θερμά λόγια και ο ίδιος έβγαλε έναν μικρό λόγο που οι φωνές του πλήθους δεν άφησαν να φτάσει μέχρι εκεί που στεκόμουν...

Το σπίτι που θα τον φιλοξενούσε είχε ετοιμαστεί από μέρες. Ο πατέρας μου ήταν επιστάτης εκεί και μέναμε σε ένα μικρό δωμάτιο δίπλα στις αποθήκες. Τις επόμενες μέρες κυκλοφορούσαν φήμες ότι είχε φέρει μπαούλα με λίρες αλλά και εφόδια, για να προσφέρει στον αγώνα. Άκουγα για τις κινήσεις του λόρδου Βύρωνα, αλλά δεν έτυχε να τον δω. Όσπου ένα μεσημέρι, περιπλανώμενος στα χωράφια που ήταν κοντά στο σπίτι μας, άκουσα μια παράξενη φωνή σαν ψιθυριστό τραγούδι ή ποίημα. Κάτω από τη σκιά ενός δέντρου, ήταν αυτός ο ίδιος ο λόρδος Βύρωνας και παραμιλούσε, ονειρευόταν, απήγγειλε κάποιο ποίημα· δεν μπορούσα να καταλάβω ακριβώς. Στάθηκα ακίνητος και τον κοίταζα αμίλητος, μέχρι που μου έκανε νόημα να πλησιάσω.

«Μη φοβάσαι! Έχω έρθει εδώ μόνο για να βοηθήσω τον αγώνα της Ελλάδας. Θα προσφέρω όσα έχω σε όλους τους Έλληνες για να ενωθούν και να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό».

«Και τι αντάλλαγμα θέλεις από εμάς;» ρώτησα αυθόρμητα. «Μήπως να γίνουμε δούλοι των Άγγλων;»

«Όχι βέβαια!» είπε γελώντας. «Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι. Η δικαιοσύνη και η μόρφωση είναι δικαιώματα όλων των ανθρώπων. Κανείς δεν είναι δούλος κανενός. Αυτό το όνειρο θέλω να γίνει πραγματικότητα, για να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας».

«Για να γίνεις ήρωας; Για να λες ότι εσύ μας ελευθέρωσες; Έχουμε καλύτερους οπλαρχηγούς και πιο γενναίους από εσένα».

«Φυσικά και έχετε! Γι' αυτό σας θαυμάζω. Δεν φτάνει όμως η τόλμη και η αυτοθυσία. Χρειάζεστε παιδεία, γνώση, ομόνοια, αλλά και χρήματα. Ό,τι δίνω, το δίνω με ευχαρίστηση, με όλη μου την ψυχή!»

«Και γιατί να δώσεις όλα σου τα χρήματα για κάποιους που δεν γνωρίζεις; Πώς ξέρεις ότι το αξίζουν;»

«Γνωρίζω την Ελλάδα και αγάπησα τους Έλληνες μέσα από τον Όμηρο, τον Περικλή, τον Σωκράτη, τον Αριστοτέλη και τον Μέγα Αλέξανδρο. Αν είμαι ποιητής, το χρωστάω στον αέρα της Ελλάδας που σκόρπισε τη δημοκρατία σε κάθε γωνιά της Γης! Αλήθεια, τους έχεις ακούσει όλους αυτούς;»

Ντράπηκα πολύ, ένωσα ανόητος και ήθελα να ανοίξει η γη να με καταπιεί. Ξαναβρήκα όμως το θάρρος μου και απάντησα...

«Όχι, ξέρω όμως τον Διγενή Ακρίτα και λίγα πράγματα για το Βυζάντιο και τα θαύματα του Χριστού. Δεν πηγαίνω σχολείο...»

Τις επόμενες μέρες ήξερα πού και πότε θα τον βρω. Ήταν η χαρά και η ευτυχία μου αυτές οι συναντήσεις μαζί του. Ένωθα ότι ταξίδευα σε έναν άλλο κόσμο, που τα παιδιά πηγαίνουν ξένοιαστα σχολείο, δεν φοβούνται τον πόλεμο, μαθαίνουν μουσική, διαβάζουν βιβλία και ονειρεύονται το μέλλον τους. Άρχισα να πιστεύω ότι ο κόσμος αυτός δεν είναι φανταστικός, αλλά υπάρχει! Ότι μπορούμε κι εμείς οι Έλληνες να τον κατακτήσουμε.

Την τελευταία φορά που τον συνάντησα, τόλμησα να τον ρωτήσω τι είναι αυτό το ποίημα που τον ακούω να απαγγέλλει μόνος του.

«Είναι ένα ποίημα που έγραψα στην Αθήνα τον Μάρτιο του 1811, όταν επισκέφτηκα τον ιερό βράχο της Ακρόπολης».

«Κι αυτό για τον αγώνα μας;»

«Αυτό είναι για έναν πιο δύσκολο αγώνα, γιατί η αρπαγή της ιστορίας και των έργων τέχνης ενός λαού είναι ακόμη πιο βέβηλη πράξη από την κατάκτησή του. Είναι σαν να σου κλέβουν την ψυχή σου, την ταυτότητά σου, τις ρίζες σου...»

«Έχουμε δηλαδή και άλλους εχθρούς εκτός από τους Τούρκους που πρέπει να πολεμήσουμε;» ρώτησα έντρομος.

«Μην τρομάζεις... Όταν τελειώσετε με αυτούς, θυμήσου να διαβάσεις την *Κατάρα της Αθηνάς*. Μη σταματήσετε ποτέ να αγωνίζεστε για να ξαναγίνετε ΕΛΛΗΝΕΣ!»

Δέσποινα Βέργου

Ιος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Μαρία Μινέτου

Δεν σε βλέπω, αλλά είσαι εκεί και σε πολεμώ

Μια φιγούρα, ένας άνθρωπος, χιλιάδες συναισθήματα αλεσμένα και πολλοί ρόλοι τους οποίους άλλους τους βραβεύεις με το πρώτο και πιο σημαντικό βραβείο κι άλλους τους φέρνεις εις πέρας σαν να ήταν κάτεργο. Δεν περνάει πολύς καιρός για να εμπεδώσεις μέσα από την ταραχώδη καθημερινότητά σου, που τόσο πολύ αγαπάς, ότι κάθε συναναστροφή γεννά έναν ρόλο και μέσα από κάθε ρόλο αναγεννάται άλλοτε ανάλαφρη και άλλοτε ασήκωτη ευθύνη. Και οι συναναστροφές όλο και πληθαίνουν. Και οι ρόλοι όλο και πολλαπλασιάζονται. Και οι ευθύνες προσκολλώνται τόσο πιεστικά, σαν ένα χρόνιο και επιδερμικό καβούκι.

Όσπου μια μέρα, ένα μεσημέρι, νιώθεις ότι ασφυκτιάς. Δεν σου μένει άλλος χώρος για ευθύνες. Φεύγεις. Θες να ξεκινήσεις μια άλλη ζωή, απαλλαγμένος από ευθύνες, προβληματισμούς και αναφορές. Στην πραγματικότητα, για να νιώσεις εσύ ελεύθερος, πρέπει να πατάς σε ελεύθερα πνεύματα, που θα βαλτώνουν στο πέρασμά σου, μένοντας ανεπανόρθωτα παραμορφωμένα. Μα αυτό είναι πέρα απ' το οπτικό σου πεδίο. Αναπόφευκτα θα γυρίσεις στην ίδια κατάσταση, με ευθύνες που σε ξεπερνούν· και ακόμη αυτές του παρελθόντος, όσο κι αν θες να παραγραφούν, θα υπάρχουν. Κι όταν δεν θα έχεις πια ευθύνες, αλλά εσύ ο ίδιος γίνεις αυτή η του ανθρώπου ανούσια και ανώφελη κατασκευή που τώρα δεν αντέχεις, τότε θα συνειδητοποιήσεις τον φόβο της ελευθερίας και θα αντιμετωπίσεις την απόρριψη όλων εκείνων τον ευθυνών που άφησες να πέσουν, να περπατήσουν μόνες σε έναν κόσμο γεμάτο πειρατές, σε έναν δρόμο γεμάτο λάσπες, μη ξέροντας τι θα απογίνουν.

Και έτσι απλά δραπέτευσες. Διέρρηξες όλες σου τις σχέσεις, όλες τις θυρίδες

εμπιστοσύνης, παραβιάσες όλους τους κανόνες της αγάπης και της ανθρωπιάς. Μα οι ευθύνες, ή αλλιώς υποχρεώσεις, όσο εγώ έχω δικαιώματα, θα παραμένουν αναπόσπαστες. Θα μένουν για πάντα πάνω σου, αναπόσπαστα, σαν ένα εκ γενετής σημάδι. Και τι πιο εύκολο από το να κόψεις το πρόβλημα από τη ρίζα; Να αρνηθείς τις δύσκολες σχέσεις, τους επαχθείς ρόλους και τις ευθύνες που σε στοιχειώνουν; Και αν οι υποχρεώσεις χαθούν μέσα στην αφανή ομίχλη, τι γίνεται με τα δικαιώματα που τρέχουν από πίσω; Ακολουθούν τις υποχρεώσεις και εξαφανίζονται; Και αν τα δικαιώματα καθούν, θα πρέπει να καθώ κι εγώ; Εγώ δικαίως τα έχω και εσύ αδίκως μου τα παίρνεις.

Μα ο χρόνος έρχεται και τα αλλάζει όλα. Ποιος να 'ξερε ότι μια μέρα οι πιο ευχάριστες υποχρεώσεις θα σε έπνιγαν. Για άλλους οι πιο ζηλευτές και για όσους δεν τις επιλέγουν, στο βάθος του χρόνου γίνονται ένα ανεκπλήρωτο όνειρο, ένα αναπάντητο ερώτημα, του οποίου η απάντηση δεν θα βρεθεί ποτέ. Όμως, η δική σου ρότα είναι η πιο οξύμωρη.

Και έρχεται η ώρα που, όπως νομίζεις, πρέπει να αποτραβηχτείς, να χαθείς από αυτά τα ανυπόφορα χρέη. Γιατί πράγματι είναι χρέος σου. Μα τα χρέη, θα 'πρεπε να ξέρεις μέσα από τη χαώδη σου πραγματικότητα ότι δεν σβήνονται έτσι απλά. Για να πετύχεις το ύψιστο και κορυφαίο σου επίτευγμα, αποφασίζεις και διατάξεις τη λύση όλων των δεσμών, όχι τόσο αυτών που ενίοτε σε εξυπηρετούν, αλλά εκείνων που αποτελούν καθαρό βάρος, χωρίς καμιά ωφέλεια. Και η λύση τους δεν αρκεί. Η δυναστική παρουσία του εγωισμού σου δεν σε αφήνει και δεν θέλεις να σε αφήσει, να μείνεις στην απλή διάσπαση. Πρέπει να τις συντρίψεις. Να τις εκμηδενίσεις. Να τις εξουδετερώσεις. Να τις εξαφανίσεις. Να με εξαφανίσεις, λοιπόν. Και γίνομαι ένας αντίπαλος, ένας εκθρόνος, ένας από τους εκθρούς σου. Και μπαίνω σε μια μάχη που δεν διάλεξα. Ακόμα κι αν έχω το δικαίωμα να διαλέξω. Παρ' όλα αυτά συμμετέχω για την υπεράσπιση του δικαίου μου. Γιατί αν δεν συμμετείχαν όλοι αυτοί που βλέπουν τα δικαιώματά τους να καταστρατηγούνται κατάφωρα από προσωπικά οφέλη και συμφέροντα, δεν θα είχαμε ούτε ελεύθερους δούλους ούτε όρθιους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες ούτε γυναίκες δυναμικές.

Και σε αυτήν τη μάχη δεν ξέρω ποιος θα επικρατήσει. Μπορεί και κανείς, σίγουρα όχι και οι δύο. Ο καθένας ας διαλέξει τα δικά του όπλα. Εγώ διαλέγω τα δικαιώματά μου. Και αυτά δεν τα αμφισβητεί κανείς. Μα είναι αδιανόητο να νικήσει κάποιος που ο μόνος του σκοπός είναι ο αφανισμός και η καταστροφή του άλλου. Αυτό δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση. Και αυτό είναι η ελπίδα που δίνουν στον κόσμο τα δικαιώματα. Όσο τα έχουμε, πρέπει να παλεύουμε γι' αυτά. Όσο υπάρχουν, δεν χρειάζεται να φοβόμαστε τίποτα. Και μάλλον θα νικήσω εγώ. Ο λόγος; Γιατί έχω δικαιώματα. Έχω δικαίωμα στη ζωή, στη μόρφωση, στην ελευθερία... Έχω δικαίωμα να σ' αγαπώ, αλλά όχι να αγαπιέμαι.

Μαρία Μινέτου

Ιος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Μαρίνα Βεργωτή

Το έγκλημα του κόκκινου κουμπιού

Ένα κείμενο για τους άδικους, αλλά και τους αδικημένους.

Η νέα γενιά βαδίζει στο πουθενά.

Η νέα γενιά είναι τεμπέληδες.

Η νέα γενιά δεν θα καταφέρει τίποτα.

Τα ακούω όλη μου τη ζωή. Εγώ. Το παιδί της νέας γενιάς. Μεγάλωσα. Μεγάλωσα και κατάλαβα. Πώς; Πώς η νέα γενιά θα καταστρέφει το ήδη διαλυμένο; Εσύ ο μεγάλος φοβάσαι. Φοβάσαι να πάρεις τις ευθύνες για την αργόσυρτη, επώδυνη καταστροφή μας. Έτσι έχεις βρει τον «μεσσία» σου, τον νέο, να πατήσει το μεγάλο κόκκινο κουμπί που θα πυροδοτήσει την έκρηξη και επιτέλους θα καθούνε όλα. Όλα σου τα βάρη για όσα δεν έπραξες έως τώρα. Υπεύθυνος θα είμαι εγώ, αυτός που το πάτησε, για να λυτρωθεί από τη θάλασσα φθόνου, ψέματος, στενοχωρίας, ματαιοδοξίας, που πλέει ο κόσμος. Υπεύθυνος όμως δεν θα είσαι εσύ, αυτός που δημιούργησε και έβαλε μπροστά στο παιδί της νέας γενιάς το μεγάλο κόκκινο κουμπί.

Οι καρδιές μας είναι χρυσές και η κοινωνία τις καταχράται ως απλά ορυκτά. Εσείς οι μεγαλύτεροι απαιτείτε σεβασμό, χωρίς να σέβεστε τις ανάγκες και τις επιθυμίες μας. Παρατηρώ και αναρωτιέμαι. Πώς γίνεται να πρεσβεύετε ότι ενεργείτε για το καλό μας, ενώ δεν αντιλαμβάνεστε τι μας βλάπτει; Εγώ, ένα ανόητο παιδί, ανυπομονώ να ξεκινήσω τη μέρα μου. Ο ενήλικας, ο έμπειρος, ο ναρκισσιστής δεν μπορεί να περιμένει να τελειώσει η δικιά του. Εσείς, οι ενήλικες, πήρατε ένα-ένα λιθαράκι και χτίσατε τα ανισόροπα θεμέλια όχι μόνο της ζωής

σας αλλά και της δικιάς μας. Θεμέλια που είναι έτοιμα να καταρρεύσουν. Ακόμα και ένας τυφλός μπορεί να διακρίνει την ημερομηνία λήξης κολλημένη στις πλάτες των παιδιών. Σαν τα προϊόντα των μεγάλων επιχειρήσεων, που τόσο πολύ καμαρώνετε.

Εντούτοις, ένδεια κατακλύζει το σήμερα. Φτωχοί στα συναισθήματα είναι περισσότεροι από τους οικονομικά αδύναμους. Βαφτίζουμε την κοινωνία μας εξελιγμένη, ενώ ακόμα κάποιοι στερούνται τη ζωή τους εξαιτίας του πολέμου. Ενώ ακόμα μαστίζουμε το φυσικό μας περιβάλλον. Ενώ ακόμα κάποιοι αντικρίζουν τον συνάνθρωπό τους να υποφέρει και δεν σπεύδουν να βοηθήσουν. Θέλετε να ανορθώσετε τον κόσμο μας, την ώρα που, στην πραγματικότητα, στα βασικά οπισθοχωρούμε. Εγώ λοιπόν δεν θα δεχτώ να κατηγορηθώ για το έγκλημα του κόκκινου κουμπιού. Δεν θα ανεχτώ και οι απόγονοί μου να χρησιμοποιηθούν ως ορυχεία, από τα οποία εξάγονται συμφέροντα. Θα αποτελέσω την αλλαγή που απαιτώ από τους άλλους. Εσύ, τι θα κάνεις για τη νέα γενιά; Θα συνεχίσεις να ζεις σε αυτή την εικονική ουτοπία ή θα ανακαλύψεις την πανία που απεγνωσμένα αναζητάμε;

Μαρίνα Βεργωτή

2ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στην Εύα Μαρία Μπούφη

Το φιλότιμο του Παπανικολή

Αύγουστος 1824

Είναι ακόμα η Ελλάδα μας κατακτημένη από τους Τούρκους εκτός από ορισμένες μεμονωμένες περιοχές κυρίως στην Πελοπόννησο, που έχουν περάσει στα χέρια των Ελλήνων επαναστατών. Όμως ο Αγώνας συνεχίζεται, για να ελευθερωθεί η πατρίδα μας και να έχουν τα παιδιά μας ένα καλύτερο αύριο και μια χαρούμενη ζωή. Δεν με τρομάζει ο θάνατος, «Καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή, παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή», όπως σοφά λέει ο Ρήγας Φεραίος. Θα πολεμήσω μέχρι τέλους, θα κάνω ό,τι μου ανατεθεί από τον ναύαρχο, θα παλέψω για την ελευθερία, ακόμα και αν το τίμημα είναι η ίδια μου η ζωή. Δεν με φοβίζει ο θάνατος αλλά η υποταγή και η αδικία. Ελληνίδες γυναίκες και παιδιά είναι σκλάβοι· δεν το αξίζουν. Δουλεύουν νύχτα μέρα για τον Σουλτάνο και για τους Τούρκους. Περνούν αυτοί πλουσιοπάροχα, ζουν μια ζωή χωρίς κόπους, ενώ οι συμπατριώτες μου πεθαίνουν από την πείνα και τη δίψα σε συνδυασμό με την αφόρητη ζέστη. Μας έχουν πάρει οι Τούρκοι τα πάντα, εκτός από τη γλώσσα και τη θρησκεία μας. Αυτά δεν θα μας τα στερήσουν ποτέ, δεν θα τους το επιτρέψουμε· θα αντισταθούμε στους βάρβαρους κατακτητές και θα δικαιωθούμε κάποια στιγμή.

Σήμερα τα ελληνικά μας καράβια τραβούσαν για την Αλικαρνασσό, όπου λούφαζε η τούρκικη αρμάδα. Πρέπει να στηριχτούμε στον αιφνιδιασμό και στην ταχύτητα. Ο ναύαρχός μας διάλεξε τέσσερις μπουρλοτιέρηδες, μέσα σε αυτούς κι εμένα, για να πάμε να κάψουμε τον εχθρικό στόλο. Δεν είχε αναθέσει στον Παπανικολή αυτή την αποστολή, έτσι αυτός μουτρωμένος πήγε να τον βρει. Παρουσιάστηκε στον ναύαρχο και τον ρώτησε:

«Ναύαρχε, δεν με θεωρείς άξιο να υπερασπιστώ την ελευθερία της πατρίδος;»

«Παιδί μου», του απάντησε, «όχι μόνο είσαι άξιος αλλά πανάξιος!»

«Τότε γιατί με προσβάλλεις;»

«Σε προορίζω για άλλη αποστολή, πιο σημαντική...»

«Εγώ, ναύαρχέ μου, θέλω να είμαι παρών σε όλες τις αποστολές. Η ελευθερία είναι πάνω από όλα, θέλει αρετή και τόλμη, και εγώ δεν θα δειλιάσω ούτε στιγμή. Θα δώσω και τη ζωή μου για τον Αγώνα».

Ο ναύαρχος άπλωσε το ρυτιδιασμένο του χέρι για να σφίξει το χέρι του νεαρού, ώστε να τον εμψυχώσει. Ο Δημήτρης όμως δεν ανταποκρίθηκε. Ένιωθε αδικημένος, έτσι τον άφησε και έφυγε. Εγώ εκείνη την ώρα βρίσκoμαι στο πλοίο και καταστρώναμε με τους άλλους τρεις γενναίους συμπατριώτες μου το σχέδιο.

Δεν είχα την παραμικρή ιδέα για το πού βρισκόταν ο Δημήτρης Παπανικολής. Μου είχε κάνει τεράστια εντύπωση που ο ναύαρχος δεν τον είχε επιλέξει. Τον Δημήτρη τον γνωρίζω πολύ καλά, αφού είμαστε φίλοι από παιδιά. Τον έχω ικανό για τα πάντα, οπότε αγωνιούσα για το πού βρισκόταν. Πολλές θεωρίες και σκέψεις περνούσαν από το μυαλό μου την ώρα που προετοιμάζαμε την επίθεση με τους συμπολεμιστές μου. Σκέφτηκα μήπως θύμωσε και έφυγε, μήπως τον έπιασαν οι Τούρκοι, μήπως έκανε κανένα κακό στον εαυτό του. Ξαφνικά αντίκρισα τον Παπανικολή! Ήταν αναστατωμένος. Με κοίταξε και αμέσως αντιλήφθηκα την τρέλα που θα πήγαινε να κάνει. Πήρε την πιο μικρή βάρκα και την γέμισε με μπουρλότα. Απορούσα πώς έχει τόση δύναμη να τα σηκώνει ολομόναχος. Γύρισε στο μπουρλοτιέριο και τράβηξε προς τα εχθρικά πλοία! Τρέξαμε να τον προλάβουμε, αλλά δεν τα καταφέραμε. Του φωνάζαμε και δεν άκουγε. Ήμασταν όλοι σοκαρισμένοι και αγχωμένοι. Οι Τούρκοι έδωσαν σινιάλα στην αρμάδα τους πως φτάνουν οι εχθροί...

Ο ναύαρχός μας, βλέποντας πως ο Παπανικολής δεν γυρίζει και κινδυνεύει μόνος να χαθεί, διέταξε και τα άλλα μπουρλοτιέρικα να τον ακολουθήσουν.

Χωρίς δεύτερη σκέψη, τον ακολουθήσαμε. Θυμήθηκα τα λόγια που μου είχε πει το προηγούμενο βράδυ: «Φίλε μου, μαζί στα εύκολα και στα δύσκολα, ποτέ κανείς δεν θα μείνει μόνος του». Κάναμε κουπί όσο πιο γρήγορα μπορούσαμε. Ήμασταν αποφασισμένοι: ή θα νικήσουμε ή θα πεθάνουμε. Ξαφνικά τα τούρκικα πλοία υποχώρησαν, μας είδαν όλους μαζί και φοβήθηκαν. Τους νίκησε το φιλότιμο του Παπανικολή!

Υπάρχει ελπίδα, υπάρχει θέληση και δίψα για ελευθερία. Θα τους νικήσουμε, η Ελλάδα είναι η πατρίδα μας και δεν την χαρίζουμε σε κανέναν! Όλοι μαζί ενωμένοι, ποτέ ηττημένοι.

Εύα Μαρία Μπούφη

2ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στον Πέτρο Αμυρά

Τον πρόδωσαν τα... κάρβουνα!

Κάποτε, πολλά χρόνια πριν, έκανα μια μεγάλη και συγκλονιστική δίκη. Ήρθαν σε μένα ο Τούρκος αγάς Χουσεΐν και οι μοναχοί του μοναστηριού της Φανερωμένης. Ο αγάς Χουσεΐν τους μίκραινε τα σύνορα συστηματικά, επεκτείνοντας το τσιφλίκι του. Κάθε βράδυ έβαζε τους δούλους του να μετακινούν τους πασσάλους που χωρίζουν το κτήμα του από το κτήμα των γκισούρηδων μερικούς πόντους, ώστε να μην το καταλάβει κανείς. Οι μοναχοί παραπονούνταν ότι πλέον το χωράφι δεν τους έφτανε για τις καλλιέργειες και πεινούσαν και αυτοί και όλο το χωριό τους.

Την άνοιξη, που είχαν μεγαλώσει και τα φυτά, μας φώναξαν όλους τους δικαστές της περιοχής να κάνουμε αυτοψία, να εκτιμήσουμε από κοντά την κατάσταση και να βγάλουμε απόφαση για το χωράφι. Έπρεπε να αποφασίσουμε πού άρχιζε και πού τελείωνε η ιδιοκτησία του καθενός.

Ο Χουσεΐν υποστήριξε ότι τα σύνορα του χωραφιού του ήταν οι πάσσαλοι, τους οποίους είχε μετακινήσει και ορκιζόταν στον Αλάχ ότι λέει την αλήθεια. Οι μοναχοί, από την άλλη, μας είπαν κάτι πολύ περίεργο, που δεν το 'χα ξανακούσει, ότι τα σύνορα του χωραφιού τους άρχιζαν στα κάρβουνα που ήταν θαμμένα βαθιά στο χώμα!

Ο Χουσεΐν, μόλις το άκουσε, άρχισε να γελάει. Με μεγάλη σιγουριά για το κτήμα του, για τον εαυτό του και την εξυπνάδα του, πρότεινε να πάμε με εργάτες και να σκάψουμε για να δούμε τις ανοησίες των Ελλήνων. Ήταν όμως αλαζόνας και έπαθε μεγάλη ζημιά. Είπε ότι αν βρίσκονταν τα κάρβουνα, θα συμφωνούσε. Οι εργάτες που έσκαβαν, βρήκαν τα κάρβουνα! Τα κάρβουνα

όμως ήταν θαμμένα πολύ πιο μέσα από τους πασσάλους του και έδειχναν ότι σχεδόν το μισό κτήμα του δεν ήταν δικό του!

Όπως κατάλαβα αργότερα, ο Χουσεΐν κανόνιζε μόνος του τους πασσάλους. Τα κάρβουνα όμως τον πρόδωσαν! Κάποιος πανέξυπνος μοναχός τα είχε θάψει ένα χειμωνιάτικο βράδυ, ώστε την άνοιξη να μην το καταλάβει κανείς και ο τσιφλικάς να χάσει και ένα κομμάτι από τα κανονικά του σύνορα. Οι Έλληνες είχαν καταλάβει ότι μόνο με την εξυπνάδα θα μπορούσαν να νικήσουν τη δύναμή μας. Το μυαλό νικά εύκολα κάθε δυσκολία.

Πέτρος Αμυράς

3ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Νεκταρία Γκόφα

Μάνα Ελλάδα

«Γι' αυτά πολεμήσαμε», άκουγα και εξύψωνα το άσπρο της ψυχής μου. «Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει», έγραψε ο βραβευμένος με Νόμπελ ποιητής Γιώργος Σεφέρης, και πάσχιζα το γαλάζιο μου να το προσφέρω σε κάθε ψυχή. Μ' αυτόν τον τρόπο η σημαία μου υψώθηκε ψηλά, το άσπρο και το γαλάζιο αγκαλιάστηκαν, έγιναν τα χρώματά μου και έτσι γεννήθηκα. Η ευτυχία δεν είναι μια θάλασσα, αλλά είναι η θάλασσα με τα χιλιάδες καράβια της που σαν ήλιος την αγκάλιασα. Τα παιδιά μου έπλεαν και πλέουν στο νερό της, ενώ τα κύματά της εκφράζουν τον πόνο μου, που ίσως είναι η αιτία της πληγής, που πρωτύτερα ανέφερα. Πόνος... Πόσο μεγάλη είναι η δύναμη της απουσίας! Ο πόνος είναι πάντα παρών, αλλά όταν καταφέρνω να ηχώ στις καρδιές των παιδιών μου, η ελπίδα μου φωτίζεται ξανά, καθώς αρνείται να αποδεχτεί πως το παρόν δεν αλλάζει. Γιατί εγώ η Ελλάδα, η Ελλάδα σου, δεν είμαι τίποτα παραπάνω από μια καρδιά, μια ψυχή, μια φωνή, που αποτελούμενη από όλους τους Έλληνες ζητώ απεγνωσμένα τα παιδιά μου, και όπου βρίσκονται αυτά, βρίσκομαι και εγώ.

Ποτέ δεν θα ξεχάσω την περίοδο 1799-1803 και το τραγικό 1806, που έσπισαν την καρδιά μου. Αιτία τούτου είναι πως εκείνα τα χρόνια έχασα με βίαιο τρόπο τα παιδιά μου, τα Μάρμαρα του Παρθενώνα, το υπέρτατο σύμβολο ευγενείας, τον φόρο τιμής στη δημοκρατική φιλοσοφία και την ουσία της ελληνικότητας. Γι' αυτό, όταν τα ακούω ως «Ελγίνεια Μάρμαρα», εξοργίζομαι και ντρέπομαι... Με έναν δόλιο τρόπο ο διπλωμάτης Έλγιν, αφού εκμεταλλεύτηκε τον οθωμανικό ζυγό που επικρατούσε, καταφέροντας να αποκτήσει φιρμάνι από τον Σουλτάνο, αφαίρεσε και σύλησε αυτά τα γλυπτά. Ουσιαστικά, στέρησε τα παιδιά από τη μάνα τους και, όπως θα έλεγαν οι αρχαίοι Έλληνες, ξύπνησε

τον Ποσειδώνα-Ερεχθέα, ο οποίος με την τρίαίνά του χτύπησε τόσο δυνατά την καρδιά μου, με αποτέλεσμα η γαλήνια θάλασσα να υποχωρήσει και τη θέση της να πάρουν κύματα μεγάλα, που κορυφώθηκαν το 1806 με τη μεταφορά των μαρμάρων στη Βρετανία. Από τότε ήταν που σκίστηκα στα δύο και η καρδιά μου άρχισε να ηχεί πέρα από την Ελλάδα, στις αίθουσες όπου εκείνα βρίσκονται, στο Λονδίνο, εκεί που βρίσκεται μία από τις κόρες μου, η Καρυάτιδά μου. Εντούτοις, αναπτερώνω την ελπίδα μου και συνεχίζω έναν ιερό αγώνα, για να καταπολεμήσω αυτό το έγκλημα κατά του ανθρώπινου πνεύματος και της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Άλλωστε είναι μια εκκρεμότητα ηθική, αφού μια μόνα ποτέ δεν σταματά να ελπίζει, να φωνάζει, να διεκδικεί τα σπλάχνα της, ώπου να λυτρωθεί, κάνοντάς τα ξανά δικά της και ημερώνοντας τα κύματα της θάλασσάς της με το φως, την αγνή αγάπη.

Και ο καιρός περνούσε, τα τετρακόσια χρόνια σκλαβιάς κάτω από τον οθωμανικό ζυγό γίνονταν όλο και περισσότερο καταναγκαστικά και η μάστιγα αυτή ταλάνιζε τόσο τον σωματικό όσο και τον ηθικοπνευματικό κόσμο των Ελλήνων. Μέρα με τη μέρα, λεπτό με το λεπτό, η κατάσταση αυτή προκαλούσε πνευματική δύσπνοια στα παιδιά μου και σε εμένα. Όπου οι καρδιές τους σκίρτησαν, μίλησαν με μια διαφορετική γλώσσα, τη γλώσσα που περιέγραφε την ελευθερία, τη δίψα και τον πόθο για την ελευθερία και την επιθυμία τους εγώ, η Ελλάδα, να ανήκω σε αυτόνομους και ανεξάρτητους Έλληνες, σε αυτούς που πραγματικά αξίζουν να λέγονται Έλληνες και Ελληνίδες, που υπάκουσαν και υπακούν στις ηθικές αξίες αυτού του ευλογημένου τόπου, που με αρετή και τόλμη έκαναν ξανά δικό τους.

Δεν ξεχνώ τις μεγάλες μάχες, που όλα μου τα παιδιά έδωσαν για να με απελευθερώσουν, γιατί όντως με δόξασαν, με εξύψωσαν, επικαλούμενα τις ηθικές αξίες που έτρεφαν μέσα τους, φέρνοντάς τες στην επιφάνεια και κάνοντάς τες πράξη. Βέβαια, ο χαμός ορισμένων από αυτά ρίζωσε μέσα μου, αλλά έδωσε και φτερά στους υπόλοιπους αγωνιστές και αγωνίστριές μου, για να πετάξουν ψηλά, ψηλά στο γαλάζιο του ουρανού, εκεί όπου η ελευθερία βασιλεύει.

Όμως, εγώ από όλα τα σπλάχνα μου κατάλαβα περισσότερο τον πόνο μιας

γυναίκας που το πρώτο της κλάμα ακούστηκε σε μπουντρούμια, αλλά σε όλη της τη ζωή ανέπνεε για τη λευτεριά. Όπως και εγώ, έτσι και εκείνη έχασε το παιδί της μέσα στη φωτιά του πολέμου. Αυτή η τραγική απώλεια είναι κάτι που μας ενώνει και θα μας ενώνει για πάντα και παντοτινά. Ο λόγος... για μια κόρη μου, τη Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, μια ηρωίδα, που στον αγώνα έδωσε τα πάντα, ακόμα και το παιδί της, προκειμένου να με δει όπως με αγάπησε· ελεύθερη. Η απώλεια του γιου της σε μια μάχη κοντά στο Άργος ήταν τραγική, καθώς ένωσε τον εσωτερικό ξεριζωμό εξαιτίας του πολέμου. Η περηφάνια της ήταν αυτή που την έκανε να αναγνωρίσει το σώμα του ακέφαλου γιου της και παραμερίζοντας τη θλίψη της να πει: «Ο γιος μου είναι νεκρός, αλλά το Άργος είναι στα χέρια μας», αποδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τον δυναμισμό της και την αγάπη της για εμένα. Γι' αυτό τη θαύμασα και πήρα κουράγιο από τον δικό της δυναμισμό, αφού απάντησε στο σκοτάδι της με φως. Γιατί η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα ήταν μια ηρωίδα, γιατί ήταν μια μάνα, όπως εγώ, γιατί θεωρήθηκε μια κόρη μου, όπως άλλωστε και η Καρυάτιδά μου, που είχαν τον ίδιο κρυφό καημό, την ελευθερία —για το σώμα η μία και για τη λύτρωση, τον επα-ναπατρισμό η άλλη—, γιατί αυτή ήταν... η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα.

Και μ' αυτές τις σκέψεις στενίζω τον μεγαλοπρεπή, επιβλητικό και αρρενωπό δωρικό Παρθενώνα, κοιτάζοντας νοσταλγικά τη θηλυκή χάρη, το Ερέχθειο. Οι περίφημες Καρυάτιδες, αυτές που θύμιζαν στους αρχαίους την ομορφιά των κοριτσιών της πόλης Καρυαί της Λακωνίας, που εκτελούσαν τελετουργικούς χορούς προς τιμήν της Άρτεμης, σε εμένα θυμίζουν την ομορφιά του ιερού θεσμού μάνας-παιδιών, μάνας-κόρης. Γιατί, αν και μοιάζουν πανομοιότυπες, η καθεμιά έχει διαφορετική προσωπικότητα, ξεκινώντας από τα τρυπημένα αυτιά που έχει η μία και συνεχίζοντας στη διαφοροποιημένη κόμμωση. Όλες, όμως, αποτυπώνουν τις ιδιοτυπίες και τα μυστικά του ναού της Μητέρας Γης, του Ηφαίστου, της Αθηνάς και του Ποσειδώνα στο βλέμμα τους, σε αυτό το βλέμμα που ο Έλγιν μού έκλεψε, παίρνοντας τη δεύτερη από αριστερά Καρυάτιδα και πληγώνοντας έτσι όχι μόνο τον ελληνισμό αλλά και τον παγκόσμιο πολιτισμό και την ανθρώπινη ιστορία. Τόσο είχαν ταραχτεί οι Αθηναίοι από την απώλειά της, ώστε μέχρι και σήμερα οι παππούδες διηγούνται στα εγγόνια ότι

τις νύχτες άκουγαν τους θρήγους και τα μοιρολόγια των άλλων πέντε αδελφών της.

Κάθε φορά που σκέφτομαι την κόρη μου, την Καρυάτιδά μου, την ακούω να λέει σ' εμένα και στα αδέρφια της, τους Έλληνες: «Εγώ που έφυγα από την Ελλάδα, κάθε φορά που, Έλληνα, σε αντικρίζω, τα μάτια μου δακρύζουν, αν και σε κοιτώ από μαρμάρινη όψη, η έλξη της αγάπης είναι δυνατή... Κάθε φορά που ένα παιδί της μάνας μου με αντικρίζει, ποθώ τις αδελφές μου και νοσταλγώ τις στιγμές που μαζί στηρίζαμε το Ερέχθειο. Άνθρωπε, αγκάλιασε τους συνανθρώπους σου, γίνε ένα με αυτούς και άσε με να νιώσω την ενότητα από εσένα και μη με ξεχνάς... Σ' το υπόσχομαι, θα γυρίσω πίσω και μαζί θα στενίζουμε την Αθήνα από ψηλά...» Τώρα, εγώ η Ελλάδα, η Ελλάδα σου, η δική σου ελπίδα, σου λέω, άκου κι εμένα... Πάρε ελπίδα από εμένα, μη γονατίζεις στις δυσκολίες της ζωής, φτιάξε το δικό σου αλφάβητο όπως εγώ την ιστορία μου για εσένα. Κάθε φορά που κοιτώ ένα παιδί μου, έναν Έλληνα στα μάτια, ψιθυρίζω: «Καρυάτιδα...», και τα μάτια μου δακρύζουν από αγάπη και από πόνο, γιατί, άκουσέ με, «θα έρθει πίσω, θα τη φέρω πίσω, εδώ που ανήκει, εδώ που γεννήθηκε και εδώ που αξίζει να ζει. Σ' το υπόσχομαι, σ' το ορκίζομαι, οι πέντε αυθεντικές κόρες θα γίνουν έξι και τα Μάρμαρα του Παρθενώνα θα επιστρέψουν και θα το νιώσεις... Εκείνη τη μέρα η ψυχή σου θα ανθίσει, τα μάτια σου θα κλάψουν, ο χρόνος θα παγώσει και εγώ, η Ελλάδα, θα ανασάνω ξανά».

Νεκταρία Γκόφα

Υπέρ ελευθερίας

Τὸ εὐδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον.

Θουκυδίδη, Περικλέους Επitάφιος

Υπέρ ποιας Πίστεως και ποιας Πατρίδος;
Πού είναι η Πατρίδα όταν βασιλεύει η διχόνοια·
και η Πίστη όταν ξεχνιέται η αλήθεια;
Χάθηκαν κι αυτές στην ιδέα τη «γαλανόλευκη»,
στο όραμα και στο όνειρο,
τις κατέστρεψε η επανάσταση, οι κραυγές και το κλάμα.

Μάχες άνισες, γεμάτες από ιδανικά και τόλμη.
Αγώνες εφήμεροι, που πέφτουν στη λήθη μα δεν ξεχνιούνται.
Λέξεις που ακούγονται ψιθυριστά,
όρκοι που δίνονται στα σκοτεινά,
λόγια πνιχτά, κοντανάσαιμα εκκωφαντικό, μάτια υγρά και άγρυπνα.

Για τη σκλαβιά που έγινε ελευθερία,
τον εγωισμό που έγινε αυτοθυσία,
το εγώ που έγινε εμείς,
την αδικία που έγινε δικαιοσύνη,
τα «αν» που έγιναν «πάμε»,
τον Σταυρό, τα «μάρμαρα», τη δημοκρατία
και το Έθνος που έγινε Ελλάδα.

Μια επανάσταση άγουρη, αβέβαιη
μα σίγουρα επιτυχημένη
αφού κανείς δεν χάνει στο όνομα της Ελευθερίας.
Δεν είναι «το αθάνατο κρασί του '21» ούτε
οι ανδριάντες στις πλατείες·
είναι η γυναίκα του Ζαλόγγου,
ο Σουλιώτης που κλαίει,
το παιδί που αποκοιμήθηκε για πάντα.

Ποτέ δεν δοξάστηκαν,
κανείς δεν τους θυμάται,
κήκαν στη φωτιά που άναψαν
και στην τόλμη που έδειξαν.

Η Επανάσταση δεν έσβησε στην Πέτρα
ούτε άναψε στο Βαλτέτσι,
αλλά συνεχίζεται, δύο αιώνες μετά,
χωρίς γιαταγάνια και μπαρούτι,
μα με μόνο όπλο τη φωνή,
και την ηχηρή σιωπή
αυτών που θέλουν να αλλάξουν τον κόσμο...
Για την ηχώ μας, την ελπίδα, τη δική μας «Έξοδο»·
γιατί «Κεμάλ, ο κόσμος ίσως κάποτε αλλάξει...»

«Ποτέ δεν αποτυχαίνουν αυτοί που πεθαίνουν για έναν μεγάλο σκοπό»

Λόρδος Βύρων

Πηνελόπη Λιάκου

2ο ΒΡΑΒΕΙΟ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Ροδάνθη Μπριλάκη

Απατηλό όραμα ελευθερίας

Η ελευθερία άνθισε ολόλευκη
στο πιο ψηλό κλαδί,
ο κόπος τους θρέφει τις ρίζες της·
το αίμα τους,
τις ποτίζει·
οι ιδέες τους,
σαν καρποί άγουροι στον άνεμο,
θεριεύουν αργά κι ανθίζουν.

Και φόρεσαν φράκα, σκούφιες, κόκκινα φέσια·
οι σπουδαίοι εκείνοι...
Μια υπογραφή μήκε.
Χίλια ποτάμια αίμα κύλησαν στο χώμα.
Δύο κραυγές χάθηκαν στο ανάχωμα.
Ψίθυρος γυναίκας χάιδεψε τον άνεμο.

Γιατί αλήθεια είναι...
Οι λαοί να ταξιδεύουν φορτωμένοι φωτιά.
Γιατί μπορούν αλόγιστα να κλέβουν
ό,τι αφήνει σημάδια κόκκινα
στις πτυχές του κάθε έθνους.

Γιατί αλήθεια είναι...
Ότι η ισότητα μπορεί και πουλιέται με το ζύγι,
και η δικαιοσύνη
σεργιανίζει στις αγορές,
έρμαιο του όχλου.

Και η ελευθερία εκείνη,
που όλοι καμώνονται να φτιάξουν,
που όλοι ονειρεύονται,
περνάει πάντα απαρατήρητη νεράιδα...

Γιατί αλήθεια είναι...
Λίγοι την βλέπουν,
λίγοι την οραματίζονται.
Απροκάλυπτη,
σκληρή,
του αίματος κόρη,
κι όχι τυλιγμένη στο όνειρο.

Ροδάνθη Μπριλάκη

Βρες το κατάλληλο βάζο

Εμείς είμαστε τελικά οι ήρωες των βιβλίων που προσπαθούν να αλλάξουν τον κόσμο ή απλώς οι αναγνώστες;

Εμείς είμαστε αυτοί που αγωνίζονται για ένα καλύτερο αύριο ή αυτοί που απλώς παρακολουθούν;

Εμείς είμαστε αυτοί που πραγματικά ζουν ή αυτοί που απλώς υπάρχουν;

Κι όμως, είμαστε αυτοί που απλώς υπάρχουν.

Αφήνουμε τις άμυνές μας απροστάτευτες, ξένοι αντίπαλοι έρχονται απρόσκλητοι στο γήπεδό μας, μα εμείς φοβόμαστε να διεκδικήσουμε τη θέση μας και να πάρουμε την μπάλα στα χέρια μας.

Μας επιβάλλονται, κι εμείς γινόμαστε παθητικά όντα που χειραγωγούνται, που δεν εκφράζονται, που δεν αντιδρούν...

Εμείς είμαστε οι ακτίνες του ήλιου, νιώθουμε μοναδικοί όταν εμφανιζόμαστε το πρωί, μα το βραδάκι εμφανίζεται και το φεγγάρι... Και τότε εμείς σιωπούμε και χανόμαστε.

Εγώ όμως θα σπάσω αυτήν τη σιωπή, όπως σπάει το εύθραυστο βάζο που μέσα έχει τις λευκές ορχιδέες.

Εσύ πας να μαζέψεις αυτό το χάλι και βλέπεις μόνο το σπασμένο βάζο, αυτό όμως σε λυπεί πολύ...

Μα δες, υπάρχουν ακόμα οι ορχιδέες, πρέπει απλά να βρεις το κατάλληλο βάζο.

Αυτό κάνε και τώρα, βρες τον κατάλληλο τρόπο, η σιωπή παραμένει συναίνεση, σπάσ' την!

Ειρήνη Λιναρδάτου

3ο ΒΡΑΒΕΙΟ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Μυρτώ-Αλίσσα Τσόντρι

Αόρατα δεσμά

Ήταν γνήσιοι άνθρωποι, αληθινοί προστάτες
κι ας μην ήξεραν ούτε τ' όνομά τους να γράψουν.
Έμαθαν αρκετά για να γίνουν επαναστάτες
και για την Ελλάδα, μ' αίμα το ξίφος να βάψουν.

Αίμα χρυσό, μελάνι στις πένες συγγραφέων.
Κάθε θυσία, ευχή για ελεύθερη ζωή.
Συναντήθηκαν τα βλέμματα των κορυφαίων
και γνωρίστηκαν δυο άντρες Έλληνες· ένα πρωί.

Δεν ποτίστηκε όμως αρκετά η πατρίδα.
Πουλήθηκε η ομορφιά της για λίγους άρτους.
Κι εκείνη η Καρυάτιδα είναι Αγγλίδα
απ' τους στρατιώτες που σταύρωσαν τα δάχτυλά τους.

Τα μαρμαρένια δάκρυα έγιναν χαλίκια
στη θάλασσα δακρύων εκείνου του τσοπάνη.
Του είπε τότε ο άλλος με φωνή αντρίκεια:
«Ξέρουν ελληνικά, κι αυτό είναι που φτάνει».

Αν αφουγκραστείς τη σιωπή του κάλπικου μουσείου
θ' ακούσεις ένα βασιλόπουλο και μια γυναίκα.
Μιλούν σ' άλλα αγάλματα, για τις σφαγές της Χίου,
για νίκες κι όχι για εγγλέζικα γιλέκα.

Και στ' αλήθεια αν δεν είχαν μαρμαρένια βάση
θα 'παιρναν τα φτερά του Δαίδαλου έναν Απρίλιο.
Θα 'φευγαν από εκείνα τα δάση
και θα πέταγαν προς της Ελλάδας τον ήλιο.

Μυρτώ-Αλίσσα Τσόντρι

Ιος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στον Φίλιππο Ακύλα Καλούδη

Αιχμάλωτη κόρη

Στέκεις μονάχη, αγέρωχη,
μακριά, ξεριζωμένη
αιχμάλωτη Καρυάτιδα,
στο βάθρο σου, σαν ξένη.

Αιώνες στέκεις σιωπηλή,
μάρτυρας μεγαλείων,
μα και πολέμων και δεινών,
πόνου και μαρτυρίων.

Θωρείς Έλληνες ήρωες,
στις μάχες σαν λιοντάρια,
ψυχή και σώμα δίνουνε,
και πέφτουν παλικάρια.

Παλεύουν για τα ιδανικά,
στα βάθη των αιώνων,
με φρόνημα αγέρωχο,
στη μνήμη των προγόνων.

Αδούλωτη ελληνική ψυχή,
ποτέ σου δεν λυγίζεις,
για των Ελλήνων τα ιερά,
αιώνια θα πασχίζεις.

Κόρη εσύ μαρμάρινη,
που στέκεις λυπημένη,
στεγνώσανε τα δάκρυα,
η Ελλάδα σε προσμένει.

Για σένα πολεμήσαμε,
και ακόμα πολεμάμε,
η ιστορία μας οδηγεί,
στο μέλλον προχωράμε.

Ιδέες και ιδανικά,
παράδοση, ιστορία,
σαν φάρος να φωτίζουνε,
του λαού μας την πορεία.

Φίλιππος Ακύλας Καλούδης

Ιος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στην Πηνελόπη Μαρία Λάμπρου

Οι ακροβάτες

Μια διαδρομή γεμάτη εμπόδια.
Στενά μονοπάτια και ανθοστόλιστες λεωφόροι.
Μια ιστορία δίχως τελεία.
Κι αν δεχτήκαμε πισώπλατες μαχαιριές
ισορροπήσαμε σε τεντωμένο σχοινί.
Γιατί η περηφάνια μας
έβαλε φωτιά σε ό,τι μας σκοτώνει.
Όταν η σκλαβιά δεν άφηνε επιλογή
το αίμα στα ξίφη των εχθρών
ξεδίψασε τη λαχτάρα μας για ελευθερία.

Ένα βήμα που έγινε χορός.
Μια φράση που έγινε ποίημα.
Ένας λίθος που έγινε Ακρόπολη.
Αυτή ήταν η αφετηρία.
Το φως της δημοκρατίας
που φώτισε όλο τον κόσμο.
Φίμωσε τα στόματα όσων
έδεσαν τα χέρια του λαού.
Από τότε κάθε νίκη
ένα σκαλοπάτι πιο κοντά
στο μεγαλείο
του πολιτισμού μας.

Η μουσική να δυναμώνει
τα χέρια κρατημένα σφιχτά
και ο συρτός
να σείει τον πλανήτη.
Κάθε κρασί που ανοίγει
χιλιάδες ιστορίες ξεδιπλώνει
στο τραπέζι μιας παρέας
που βλέπει μόνο το φεγγάρι.
Ακόμα κι αν το καράβι μας
μοιάζει να έχει βουλιάξει.
Η πορεία μας είναι τα φτερά
που θα μας ξαναβγάλουν στην επιφάνεια.

Πηνελόπη Μαρία Λάμπρου

2ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Στέλλα Σπυριδάκη

Μαρμάρινες καρδιές

Λευκές μαρμάρινες καρδιές, Ελλάδας περιδέραια,
σε δόλια μέρη πλανεύτηκαν σαν να 'τανε αιθέρια.
Μαύρες ψυχές τα μάτωσαν και έσπειραν τη θλίψη,
ιριδίζον χαμόγελο κατάπие το η δύση.
«Κοιμήσου»· της ζωής τους σέναη μελωδία,
ανάσα ασθματική, στον κόσμο έρμη σχεδία.
Τα μάτια σκλαβωμένα μονάχα ψιχαλίζουνε,
βαλσαμωμένα βλέμματα πατρίδα τριγυρίζουνε.

Κι άνθρωποι μέθυσαν ξανά το πείσμα τους για νίκη,
δακρύων στάχτη δυνάμωσε τον δρόμο προς τη δίκη.
Ακροβατούν στα σκυθρωπά του νου σκαλοπάτια,
ποτίζουν πιστά της καρδιάς τολμηρά μονοπάτια.
Τ' αλαβάστρινα παιδιά τρέχουν να σμίξουν,
σαν ήρωες μένους το θράσος να πνίξουν.
Κι αναζητούν κάθαρση μιας ερυθρής τραγωδίας,
το κόκκινο νήμα να λύσουν βουβής τρικυμίας.

Στέλλα Σπυριδάκη

3ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

Απονέμεται στην Ευθαλία Παρασκευοπούλου

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ακολουθήσε την απλότητα

Ακολουθήσε την απλότητα
στον δρόμο για τον πατριωτισμό
μην αφήσεις έναν άγνωστο
να απλώσει τα γεμάτα εξουσία χέρια του
για να αρπάξει την ψυχή σου,
την περιουσία σου,
τον πολιτισμό σου...

Μην τραβήξεις μια μαύρη γραμμή
στην ταυτότητα που σου δόθηκε
αφού χρειάστηκε να θυσιάσεις
τα υπάρχοντά σου, τη γυναίκα σου
και τα παιδιά σου
για να την αποκτήσεις.

Μη γυρίσεις την πλάτη
στην κλοπή της κληρονομιάς σου,
που με πολύ πόνο απέκτησες ξανά.
Σκέψου...

Σκέψου τις φορές που κόντεψες
να πεθάνεις...

Και για ποιον λόγο;
Για να μπορέσεις να πάρεις πίσω
αυτά που σου ανήκουν.

Ευθαλία Παρασκευοπούλου

3ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στην Ειρήνη Λουκοπούλου

Ένα άστρο μας οδηγεί

Ελλάδα, μία λέξη, μία ιστορία,
ένα χαμόγελο για κάθε ψυχή.
Περάσαμε αιώνες υπό δουλεία,
δεν χάσαμε σθένος ούτε στιγμή.

Αγάπης και ανδρείας φωλιά,
για πάντα μια ανοιχτή αγκαλιά.
Αγώνες και μάχες βαμμένες με αίμα,
κρυμμένη μια αθώα καρδιά.

Φλόγες ελπίδας αρχίζουν ν' ανάβουν,
δυνατά λεβεντιάς ψίθυροι λέγονται.
Νικηφόρο πέπλο φαντάζει ν' ανοίγει,
ακτίνες φωτός λάμπουν και φαίνονται.

Για όνειρο μακρινό βάζουμε πλώρη,
μοχθούμε, πολεμάμε γενναία.
Ξεπερνάμε δεινά κι εμπόδια πολλά,
ανακατακτούμε ακτή και πόλη.

Πάει ο πόνος κι η ταλαιπώρια,
ταξιδεύει γοργά ο ποταμός.
Ξέφρενο γλέντι, δίχως όρια,
αρχίζει το τραγούδι και ο χορός.

Ανθίζει το χάραμα, ανθίζ' η αυγή,
χρυσό λουλούδι που θα φανεί.
Περνά το γαλάζιο, περνά και το κύμα
και μόλις φτάνει εκπέμπει το σήμα.

Ουράνιο τόξο φέγγει στον ουρανό,
πολύχρωμα πυροτεχνήματα.
Ανάκαμψη για τέχνες και πολιτισμό,
όχι πια άλλα θύματα.

Χαράς λαμπάδες παίρνουν φωτιά,
δικαίωση, λύτρωση, λευτεριά.
Μάγουλο με μάγουλο σμίγει ξανά,
συγκίνησης δάκρυα τρέχουν βροχή.

Φοίνικας η χώρα, γέλιο το χώμα,
νερό θυσίας πίν' η ζωή.
Βαθιά ανάσα, πνοή, παίρνει το σώμα,
ένα άστρο μας οδηγεί!

Ειρήνη Λουκοπούλου

3ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στην Παναγιώτα Φραγκισκάτου

Η ελευθερία των τεσσάρων τοίχων

Πόσο ελεύθερος νιώθεις,
όταν φοβάσαι τον κόσμο;
Οι άνθρωποι σε προσπερνάνε,
γι' αυτούς είσαι ένας ακόμα.

Μέσα σε ένα κλουβί χρυσό είναι η παγίδα.
Με ένα κλειδί φανταστικό απέδρασα από αυτό
και ψάχνω να βρω μια απάντηση στον ουρανό.

Τυλίγει η σιωπή τον λαιμό σου,
ποιος ξέρει το αληθινό πρόσωπό σου;
Σε αφήνει ήσυχο ο εαυτός σου,
όταν κλείνεσαι στο δωμάτιό σου;

Δεν σταματάει ο κόσμος να κοιτάζει
όταν κάτι μέσα μου αλλάζει.
Ένα παιδί που κοιτάει τα άστρα,
ας του πει κάποιος πως δεν θα τα φτάσει.

Πόσο ελεύθερος νιώθεις μακριά από τον προορισμό σου;
Αφήνω τον κόσμο να λέει, θα ακολουθήσω το αγνό ένστικτό μου.

Παναγιώτα Φραγκισκάτου

3ος ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στη Νεφέλη Ειρήνη Μπαλή

Νίκη ή αγώνας;

Ένα καράβι μόνο του στη μέση του πελάγους,
παλεύει με τα κύματα μονάχο του.
Τα κύματα μεγάλα, φουρτουνιασμένη η θάλασσα,
δύσβατη διαδρομή όμως πρέπει να επιζηήσει.

Έξαφνα κι άλλα καράβια το συνοδεύουν,
ο μοναχικός του καπετάνιος βρήκε παρέα.
Η θάλασσα αντιστέκεται, δεν τους θέλει στη στεριά,
ούτε αυτή όμως μπορεί να σταματήσει τα αποφασισμένα καράβια με τους τα-
λαιπωρημένους ναυαγούς τους.

Μέρες ο αγώνας, μήνες, χρόνια
η θάλασσα αποφασισμένη κι οι ναυαγοί το ίδιο.
Μερικά κύματα αρχίζουν να υποχωρούν,
το πήραν απόφαση πια πως δεν μπορούν να πάνε κόντρα στον αγώνα.

Η θάλασσα αρχίζει να χάνει δυνάμεις, μα δεν υποχωρεί.
Οι ναυαγοί κουρασμένοι και με διαφωνίες,
κρατάνε όμως ένα μέτωπο και δεν σταματάνε να παλεύουν.
Στο τέλος κρίνont' όλα!

Ο αγώνας δύσκολος κι οι δυνάμεις φθίνουν,
η θάλασσα έτσι εξουθενωμένους που τους βλέπει πιστεύει κέρδισε.

Οι καπετάνιοι έχουν αρχίσει να χάνουν τις δυνάμεις τους, σχεδόν τα παρατάνε.

«Αδέλφια, αυτός ο αγώνας θα τελειώσει μόνο εμείς όταν το πούμε», φωνάζει ένας και όλοι παίρνουν δύναμη.

Κάποτε ο αγώνας φτάνει σ' ένα τέλος,
οι ναυαγοί είναι χαρούμενοι, έφτασαν στον προορισμό τους
η θάλασσα ηρεμεί, έχει πένθος τώρα, έχασε την παρέα της.
Τα καράβια πενθούν επίσης, τους λείπει αυτή η κόντρα,
για κείν' αυτό μετρούσε.

Οι καπετάνιοι κέρδισαν. Ευτυχισμένοι και περήφανοι πια, επιστρέφουν
σπίτια τους
τα ταλαιπωρημένα καράβια κι η λυπημένη θάλασσα μένουν μόνοι τους.
Ποιος θα τα πάει βόλτα τώρα; Δεν τα χρειάζονται πια...
Ποιος θα ξαναπλεύσει στα νερά της τώρα; Όλοι την αποφεύγουν...

Έτσι τα καράβια, κάνουν κι εκείνα τη δική τους επανάσταση.
Φεύγουν κι αφήνουν τη θάλασσα να τα παρασέρνει,
δεν τα πειράζει, τους αρέσει η συντροφιά της.
Όλοι ευτυχισμένοι πλέον. Άλλοι στη νίκη κι άλλοι στον αγώνα!

Νεφέλη Ειρήνη Μπαλή

ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

7ος Διαγωνισμός

Λογοτεχνικής Έκφρασης

Εφήβων και Νέων

Κατηγορία Νέων

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΔΙΑΚΡΙΘΗΚΑΝ

Ιο ΒΡΑΒΕΙΟ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Απονέμεται στον Κωνσταντίνο Πολυπαθέλλη

Το βρικολακονήσι

*Τα νησιά της Ελλάδας! ω νησιά βλογημένα,
Που με αγάπη και φλόγα μια Σαπφώ τραγουδούσε,
Που πολέμων κ' ειρήνης δώρα ανθίζουν σπαρμένα,
Που το φέγγος του ο Φοίβος απ' τη Δήλο σκορπούσε!
Αχ, ατέλειωτος ήλιος σάς χρυσώνει ως τα τώρα,
Μα βασίλειψαν όλα, όλα τ' άλλα σας δώρα!*

Λόρδου Μπάιρον, «Τα νησιά της Ελλάδας»
(μετάφραση: Αργύρη Εφταλιώτη)

Ήταν σκούρα τα πράγματα. Ο κλοιός των διωκτών του έσφιγγε επικίνδυνα και μολονότι ήταν ούριος ο άνεμος, αγρίευε σιγά-σιγά και σύντομα θα είχε και τη θάλασσα να τον καταδιώκει. Οι αρχές έκαναν συνήθως τα στραβά μάτια στους λαθρέμπορους, αλλά από τότε που ξέσπασε η επανάσταση και φοβόνταν μη μεταφέρονταν όπλα, είχαν εντολές να μη δείχνουν καμιά ανοχή. Είχε πανσέληνο και μπορούσε να δει την ακτή με το περίγραμμα του μονόλιθου στον ορίζοντα, αλλά το φουρτουνιασμένο πέλαγος και το πλοiάριο της ακτοφυλακής έκαναν τη στεριά να φαίνεται ακόμα πιο αλάργα απ' ό,τι ήταν. Το καϊκι με τους δύο ναύτες κέρδιζε συνεχώς έδαφος, μα ακόμα κι αν δεν τους είχε στο κατόπι του, ήταν πλέον αμφίβολο αν θα κατάφερνε να φτάσει στην αμμουδιά.

Βλαστήμησε την ώρα και τη στιγμή που αφήφησε τη θύελλα που σίμωνε, για να τους ξεφύγει. Κι αυτοί θα προτιμούσαν να κάθονται στα ζεστά μια τέτοια

νυχτιά, αλλά κάποιοι άθλιος αξιωματικός δεν θα λογάριαζε τη ζωή τους καν. Στον δρόμο για την παραλία απλωνόταν ένα ξερονήσι και πιο πέρα ορθωνόταν ένας ακόμα μυτερός βράχος. Σε καμιά περίπτωση δεν θα πατούσε νύχτα στη βραχονησίδα και ο κόσμος ούτε που άγγιζε τους λαγούς τους βρικολακισμένους που το κατέκλυζαν, όμως σήμερα το μπουρίνι και η χωροφυλακή ήταν επικινδυνότερα απ' οτιδήποτε άλλο. Δεν θα κατάφερνε να πάει τη βάρκα στο λιμανάκι που σχημάτιζε το νησί και μια διπλανή κοτρώνα, θα έχανε το άρμενο και το εμπόρευμα, αλλά τουλάχιστον οι Τούρκοι δεν θα ρίσκααν να τον ψάξουν όπως ήταν τα πράγματα. Ήταν κι αυτή η σειρά από τις σουβλερές πέτρες που ξεπρόβαλλαν ανάμεσα στην κουμούτσα και τον μόλο, σαν κατώγναθο κάποιου γίγαντα που παρέπεσε εκεί σε χρόνους αλλοτινούς. Μια χάνονταν και μια ξεγυμνώνονταν απειλητικά όποτε τραβιόταν το κύμα. Η θέα τους και μόνο να πλησιάζουν έφτανε για να κάνει την καρδιά του να παγώσει, αλλά τώρα, ακόμα κι αν τις παρέκαμπε, με τέτοια θαλασσοταραχή δεν θα μπορούσε να κάνει μεταβολή στο αραξοβόλι!

Κάλλιο στον βρόντο παρά στα χέρια τους, αναθάρρησε και τράβηξε κουπί ίσια μπροστά. Ήταν έτοιμος να καρφωθεί πάνω τους και να τρέξει ή να κολυμπήσει μέχρι το μονοπάτι, κι όμως, σε ένα ανεπανόληπτο ταίριασμα μεγάλης δεξιότητας και άκρας καλοτυχίας, η ψαρόβαρκα πέρασε αλώβητη από πάνω στο φούσκωμα και σύρθηκε στα βότσαλα με έναν ήχο ανεπίπτως αγαλλίασης. «Ai siktir!», «Cenabet ruşt!», ξεστόμισαν οι καταδιώκτες του, πιο πολύ από θαυμασμό παρά οργή, και τον άφησαν. Άντε να τους πίστευε ο διοικητής τους πως τον έχασαν! Χωρίς να μπορεί ακόμα να αναλογιστεί πόσο τυχερός είχε σταθεί και τη γλύτωσε έτσι, δίκως να πάθει την παραμικρή ζημιά, ξεφόρτωσε τα τρία σακιά και τράβηξε το σκάφος όσο πιο μακριά μπορούσε απ' τον άγριο κυματισμό. Το μάγκωσε ανάποδα όπως μπορούσε και χώθηκε μέσα να βγάλει το βράδυ. Αλυκτούσε μανιασμένα ο βοριάς, αλλά τόσο αποκαμωμένος που ήταν, τον πήρε αμέσως ο ύπνος.

Κατά το χάραμα είπε να συνεχίσει την πορεία του πριν τον καταλάβουν. Φυσούσε ακόμα και ήταν από τις μέρες που κανένας ψαράς δεν θα σκεφτόταν

την ψαριά, αλλά δεν ήταν και σαν τα χθεσινοβραδινά. Έσπρωξε με κόπο το πλεύμένο και έκανε να φορτώσει τα τσουβάλια. Μαζί με ένα παραπέρα τα βρήκε τέσσερα. Με το που το άγγιξε, αυτό σάλεψε και ακούστηκε μια άναρθρη κραυγή. Το δικό του ουρλιαχτό ήταν δυνατότερο. Έπεσε κάτω και συνέχισε να κουνιέται. Τράβηξε το μαχαίρι και έκοψε την ακροραφή. Ξεπετάχτηκε ένας κατάχλομος μικροκαμωμένος άνθρωπος. «Να 'σαι καλά!» του είπε με ανακούφιση. «Ώρα καλή, τι γυρεύεις εδώ;» του αντιγύρισε σαστισμένος. «Με ζάλισε ο ναργιλές και θα με νόμιζαν νεκρό. Με είχαν αφορίσει που ξεσήκωνα ρεμπελιό και με αράδιασαν εδώ αντί να με θάψουν!» αποκρίθηκε χαρωπός, που δεν ήταν στο χώμα.

Μετά τις απαραίτητες εξηγήσεις, πήγαν στον ορμίσκο και ανοίχτηκαν για το χωριό, μακαρίζοντας ο ένας την τύχη του άλλου. Ο αέρας κρατούσε καλά ακόμα και ανεβοκατέβαιναν όλη την ώρα, αλλά δεν κινδύνευαν πια και, αν ήσουν μαθημένος στη ναυτοσύνη, μπορούσες μέχρι και να κάνεις κουβέντα κωπηλατώντας. Και να τι είχε γίνει: όσους φοβόνταν μη βρικολακιάσουν –θες αφορισμένους, θες αρρώστους, θες αγριάνθρωπους– είτε τους κάρφωναν στην κάσα είτε τους παράταγαν σε κανένα βρικολακονήσι, να μην μπορούν να διαβούν το αλμυρό νερό και πειράξουν κανέναν. Τα έλεγε και έβραζε από θυμό. «Ανάθεμα τη φάρα τους! Πιο δύσκολα θα γλυτώσει η ρωμιοσύνη από δαύτους παρά απ' τους Αγαρηνούς!» Ο Θανάσης, ο λαθρέμπορος, ήταν πιο διστακτικός. «Τι τη θέλετε και την επανάσταση; Σάμπως δεν θα πληρώνετε χαράτσια αν απαλλαχτείτε απ' τον σουλτάνο; Χειρότεροι θα 'ναι οι κοτζαμπάσηδες μετά! Άσε που θα μας πετσοκόψουν πρώτους απ' όλους έτσι όπως έχουν αρματώσει το νησί και τόσοι που είναι καρσί!» «Όχι δα!» του απάντησε, «θα 'ναι μακρύς ο δρόμος κι ανηφορικός, μα μ' ένα πολίτευμα σαν αυτά στη Φραγκιά θα πάει μπροστά ο ντουινιάς. Ειρήνη, γραμματοσύνη και ατομικές ελευθερίες θέλει ένας λαός σωστός!»

Η ρέντα τους θα μπορούσε να λήξει ανά πάσα στιγμή, οπότε είπαν να δέσουν στην Άναξο αντί για την Πέτρα. Παράκωσαν το άρμενο όπως ήταν κάτω από μια συκιά μέσα στον ποταμό και κίνησαν για τον προορισμό τους. Πάνω

που θα αποχωρίζονταν, ο Μάρκος, γιατί έτσι τον έλεγαν, του πρότεινε ένα ακόμα αλισβερσίσι:

Μόλις νύκτωνε για τα καλά, θα σουλάτσαρε στα καλντερίμια σφυρίζοντας όσο πιο έντονα μπορούσε και μόλις σήμαινε δώδεκα το καμπαναριό, θα βρίσκονταν στον μαχαλά της Παναγιάς.

Έτσι κι έγινε: μέχρι το απομεσήμερο είχε ήδη κανονίσει τη ζάχαρη που με τόσο κόπο έφερε στη Λέσβο και ξαπόστασε στο καπηλειό ως το σούρουπο. Ύστερα, εύθυμος όπως είχε γίνει από τις ρακές, βγήκε και ξεκίνησε έναν χαρούμενο σκοπό στα σοκάκια γύρω από τον μονόλιθο. Δυο-τρία τζάμια βρόντηξαν από μέσα και τον έβρισαν, αλλά κανείς δεν τολμούσε να ανοίξει τα παντζούρια. Καλούσες τον πειρασμό με αυτόν τον τρόπο σε τούτα τα μέρη! Στάθηκε κάτω από το σπιτικό του ιερέα και άρχισε μια χαρούμενη μελωδία πιο δυνατά από πρώτα. Τι κι αν βρυχιόταν ο παπάς, συνέχιζε ακόμα δυνατότερα! Στο τέλος άνοιξε το παράθυρο και του πέταξε την κανάτα γεμάτη όπως ήταν.

Στο μεταξύ, ο Μάρκος τρύπωνε μέσα, έσβησε το καντήλι, ανέβηκε στο πάνω πάτωμα και περίμενε να τον δει με τη μούρη κόκκινη. Το γκάρισμά του δεν είχε προηγούμενο. «Φύγε, δαίμονα!» του φώναξε με τρόπο. «Κάτι μου χρωστάς, πάτερ», του απάντησε ατάραχα, παλεύοντας με τον εαυτό του να κρύψει το κέφι του. Πήγε να προτάξει τον σταυρό του, αλλά όταν είδε ότι δεν είχε κανένα αποτέλεσμα, βάλθηκε να πισωπατάει τρεκλίζοντας από τον φόβο του. Άνοιξε με ασυντόνιστες κινήσεις ένα συρτάρι και πέταξε στα πόδια του το δαχτυλίδι που του είχε σουφρώσει πριν τον τσουβαλιάσει. «Δώμε και δυο οβολούς να μην ξανάρθω!» συνέχισε φορώντας το. Μάζεψε τα δύο νομίσματα που του έριξε και τον προειδοποίησε: «Και μη σε ξαναδώ να μη θάβεις αποθαμένο! Έχε και τον νου σου τι λες για τον ξεσηκωμό. Θα έπρεπε να παραδίνετε μόνοι σας μέχρι και τις καμπάνες να γίνουν κανόνια αντί να αναθεματίζετε τον έναν και τον άλλον!» απόσωσε την κουβέντα του και έκανε να την κοπανήσει από το σπίτι. Ο εφημέριος άρπαξε με το αριστερό το λιθάρι που είχε για την πόρτα και το εκσφενδόνισε πάνω του, καθώς έτσι λένε ότι αντιμετωπίζονται οι βρουκόλακες. Έσκασε στο πάτωμα και τον βρήκε ίσα-ίσα στη φτέρνα. Αυτό ήταν:

Σήκωσε την πέτρα και θρυψάλιασε τον φεγγίτη. Χύμηξε στη διπλανή στέγη και περπατούσε με τα τέσσερα πάνω στα κεραμίδια από σκεπή σε σκεπή, μέχρι που έφτασε στα σκαλιά του ναού. Μετά χάθηκε.

Την επόμενη εβδομάδα οι δύο άντρες όδευαν με άλλους να συνδράμουν στον αγώνα για την ελευθερία. Ο ιερέας είχε επιμείνει να κηδεύσουν έναν αυτόχειρα, χωρίς να παραλείψει ωστόσο να βάλει ένα σταυρουδάκι στο στόμα του. Πόσο έτρεμαν οι άνθρωποι τους νεκρυναστημένους και πόσο αίμα χυνόταν αφειδώς για έθνη, θρησκείες, βασιλιάδες, μεγαλομανίες και λοιπές αυταπάτες. Τούτα ήσαν οι αληθινοί βρικόλακες! Τώρα όμως αυτοί και τόσοι άλλοι θα θυσιάζονταν πρόθυμα για την ελπίδα ενός ελεύθερου κράτους με δίκαια διακυβέρνηση.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ!

Κωνσταντίνος Πολυπαθέλλης

«Σκλαβωμένο» παιδί

Υλικό άψυχο, καταδικασμένο στην αιώνια σιωπή.
 Φύσει αποκλεισμένο από το δικαίωμα στη μιλιά.
 Μεγαλοπρεπές, επιβλητικό· όπως συνηθίζουν να λένε.
 Μάρμαρο εγκλωβισμένο σε φαύλο κύκλο ξενιτιάς.
 Τούτη η ξενιτιά «εβάφτηκε» με κόκκινο.
 Δεσμά του πέρασαν «φιλοτεκνημένα» με αίμα.
 Ήθος και τιμή τα «εθυσίασαν» στον βωμό της δόξας.
 Σκλαβιά του έμελλε σε τόπο ξένο, ανίερο και αφιλόξενο.
 Άκου τον σπαραγμό της γηραιάς μάνας που γυρεύει το σπλάχνο.
 Πράγματι διαπεραστικός· αντηχεί πέρα από το μπλε πέλαγο.
 Μεγαλοπρεπής, επιβλητική και αυτή μα συνάμα αγέρωχη.
 Αρνείται τον «δανεισμό» του δικού της κομματιού χρόνια τώρα.
 Αλήθεια, ποια μάνα αποχωρίζεται τον μονάκριβό της;
 Ξεριζωμός συθέμελα δίχως συναίνεση.
 Βιασμός της ιστορίας. Ανήκουστο!
 Σιγή. Ξημερώνει και πάλι.
 Το «σκλαβωμένο» παιδί οδύρεται σιωπηρά.
 Η «ελεύθερη» μάνα καταδικασμένη, στον δικό της Γολγοθά,
 μέχρι να το σφίξει και πάλι στις αγκάλες της.

Δήμητρα Παναγιωτίδου

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ
ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Σελίδες γραμμένες για την

Ελλάδα

Ποίηση

Απάντηση

Νιότη

Αναζήτηση

Σύμπραξη

Ταύτιση

Ανάσταση

Συγκίνηση

Ηγεσία

ΑΕΙΖΕΙ
ΝΑ
ΤΟΛΜΑΜΕ

Ελλάδα 2021: διακόσια χρόνια μετά από μια επανάσταση που οδήγησε στη δικαίωση. Να, λοιπόν, που το αίμα δεν πήγε χαμένο. Να, που οι θυσίες επιτέλους έπιασαν τόπο. Να, που αυτοί που αποφάσισαν να μην είναι «φρόνιμοι», αποδείχτηκε ότι είχαν δίκιο. Οι φιλήσυχοι, όσοι δηλαδή είχαν επιλέξει να είναι σιωπηλοί και να ζουν μια «ασφαλή» ζωή, δεν νίκησαν. Αναγκάστηκαν κάποια στιγμή να πάρουν θέση, να ταχτούν με κάποιον και να ζήσουν με το αποτέλεσμα της επιλογής τους, είτε ως επωφελούμενοι είτε ως θύματα. Το τίμημα πληρώθηκε, ίσως και μέχρι τώρα πληρώνεται, ακόμη κι αν δεν το καταλαβαίνουμε. Όταν η ιστορία δικαιώνει τις επιλογές των λαών, των πολιτικών, των συμπεριόντων και των όποιων διεθνών συσχετισμών, οι συνθήκες της νέας τάξης πραγμάτων ριζώνονται βαθιά και το τίμημα είναι διαρκές. Πάντα υπάρχει τίμημα στις επιλογές μας. Το θέμα είναι αν το αποτέλεσμα μας πείθει ότι άξιζε τον κόπο ή όχι. *Διακόσια χρόνια τίμημα, διακόσια χρόνια προσπάθεια εθνικής επιβίωσης, διακόσια χρόνια μιας ανεξαρτησίας, διακόσια χρόνια μιας εξάρτησης από τα πάθη και τις αδυναμίες, διακόσια χρόνια που ζούμε την ταυτότητά μας έτσι όπως την φτιάξαμε, τη νιώσαμε και την καταθέτουμε κάθε πρωί στην παγκόσμια θυρίδα σαν πιστοί εργάτες της Ιστορίας.* Διακόσια χρόνια μιας πρωτόγνωρης αξιοπρέπειας που αποφασίσαμε να θρέψουμε και να κρατήσουμε ψηλά. Κόκκοι άμμου σε ένα βουνό για μερικά δευτερόλεπτα, ανασαίνουμε την ύπαρξή μας στους αιώνες, νομίζοντας πως ζούμε τις μεγάλες στιγμές, μα δεν είναι καθόλου έτσι. Οι μεγάλες στιγμές ανήκουν μονάχα στην ψυχή μας. Η ιστορία έχει άλλα μέτρα και άλλα σταθμά... Κι εμείς οι κόκκοι της άμμου δεν γίνεται να μην ποδοπατηθούμε από την ισχύ των εξελίξεων ή να μη μας ποδοπατήσουν αυτοί που νομίσουμε ότι μπορούν να γονατίσουν στα πόδια μας. Η ιστορία είναι πάντα μακριά από τον πυρετό της ζωής μας. Μερικές δε-

καετίες ύπαρξης αφήνουν μονάχα μια ανάμνηση γι' αυτούς που μας γνώρισαν ή γι' αυτούς που διδάσκονται τα κατορθώματά μας.

Διακόσια χρόνια από μια επανάσταση. Διακόσια χρόνια μιας διαρκούς επανάστασης; *Πόσες φορές δεν περπάτησαν σε νάρκες οι μεγάλες ιδέες, δεν θριάμβευσαν, αλλά και δεν ηττήθηκαν, μέσα σε αυτά τα διακόσια χρόνια;*

Θα μπορούσε να είναι η μεγαλύτερη γιορτή. Θα έπρεπε να είναι η μεγαλύτερη γιορτή. Λένε συχνά πως είναι τάχα πρόβλημα οι μεγάλες εθνικές γιορτές των Ελλήνων παραπέμπουν στην αρχή ενός πολέμου και όχι στην επέτειο μιας τελικής νίκης, η οποία και λειτούργησε ως αφετηρία μιας νέας ζωής. Προσωπικά, δεν συμφωνώ καθόλου. Χωρίς να υπάρχει λογικό επιχείρημα, μέσα μου αγαπώ πολύ τον τρόπο που γιορτάζουμε τις κορυφαίες στιγμές στη νεότερη ιστορία μας. Είναι μια προσέγγιση καθαφική, άρα βαθιά ελληνική, και γι' αυτόν τον λόγο για κάποιους είναι «διαφορετική». Το να γιορτάζεις την έναρξη μιας επανάστασης σημαίνει ότι έχεις επιλέξει να αναδεικνύεις τη στάση ζωής που εκφράζει ένα γεγονός. Η ημερομηνία από το νικηφόρο γεγονός έχει την αξία που έχουν τα γενέθλια: σου θυμίζει ότι τα κατάφερες να γεννήσεις κάτι καινούργιο ή να ζήσεις κάτι καινούργιο, που είναι για σένα πατριωτικό σημαντικό. Το να τιμάς, όμως, και να θυμάσαι μια επανάσταση δηλώνει ότι τιμάς μια στάση ζωής, μια συμπεριφορά δράσης, ένα «ΟΧΙ» στη μοίρα σου. Είναι η αξία που έχει το ταξίδι στον στοχασμό του Καβάφη, είναι ο αγώνας για τη νίκη στη σκέψη του Καζαντζάκη, είναι η αντίληψη ενός Λεωνίδα ή Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, είναι μια έκφραση αξιοπρέπειας που βάζεις πάνω από τις ημερολογιακές επετείους της χαράς που γέννησε η τελική νίκη. Αλλά, πάνω από όλα, είναι η επιλογή να θυμίσεις και να φέρεις ξανά στην επιφάνεια το περιεχόμενο μιας επανάστασης, τις αντιφάσεις που πάντα υπάρχουν στην ψυχή ενός τέτοιου γεγονότος, στον πυρήνα ενός αγώνα που κάνουν άνθρωποι γεμάτοι αδυναμίες, ικανοί να κάνουν πράξη το σωστό και το λάθος, το φρόνιμο και το πάθος, την ήττα και τη νίκη, τη ζωή και τον θάνατο και τελικά να οδηγήσουν ανθρώπους στην ελπίδα και στην απελπισία ταυτόχρονα.

*Το να γιορτάζεις την επέτειο μιας νίκης
είναι ψυχολογική ανάγκη.*

*Το να γιορτάζεις την επέτειο μιας επανάστασης
είναι πατριωτική υποχρέωση.*

Θα μπορούσε να είναι μια θαυμάσια γιορτή, λαμπρότερη από την τελετή έναρξης των ολυμπιακών αγώνων, που θα μας θύμιζε ότι ο άνθρωπος μπορεί να πετύχει το απίθανο, αρκεί να πιστέψει και να πράξει ανάλογα, αρκεί να πληρώσει το τίμημα, που δεν είναι μικρό, αρκεί να συνειδητοποιήσει πόσα πολλά μπορεί να κάνει, αρκεί να προσπαθήσει με τον σωστό τρόπο, ζυγίζοντας έξυπνα τις συνθήκες στο περιβάλλον, αρκεί να αναπτύξει τη στρατηγική που ταιριάζει στην ιστορική συγκυρία, αρκεί... αρκεί... αρκεί... Πάνω από όλα, αρκεί να τολμήσει.

Αν κάτι έχει διδάξει σε όλους εμάς τους επόμενους η ελληνική επανάσταση, είναι η αξία της τόλμης.

*Αν αξίζει κάτι να θυμόμαστε,
είναι ότι αξίζει να τολμάμε.*

Στο όνειρο δεν έχουν δικαίωμα οι λίγοι. Η προσδοκία, η ελπίδα, η επιθυμία να ζεις ελεύθερος, δεν επιτρέπονται μόνο σε κάποιους ούτε απαγορεύονται σε κάποιους άλλους. Δεν υπάρχει επανάσταση που να μην ξεκινάει από το όνειρο, δεν υπάρχει πορεία στην ιστορία που να μην έχει κινητήριο δύναμη την τόλμη, δεν υπάρχει πρόοδος μέσα από τη φρονιμάδα της σιωπής.

*Η ελεύθερη ψυχή σε σπρώχνει
στην ελεύθερη από φόβους διεκδίκηση.*

Βύρωνας 2021: ονειρευόμουν πώς θα ήταν ένα βιβλίο ορμής και μέθης. Ήθελα να μοιραστώ τη γιορτή της τόλμης και της δημιουργίας με τα αγόρια και τα κορίτσια που εδώ και εφτά χρόνια μάς συντροφεύουν σε αυτήν τη δική μας μικρή επανάσταση του στοχασμού. Μια λογοτεχνική συντροφιά από

τριάντα πέντε νέες και νέους, που μιλούν χωρίς να γνωρίζονται, που μοιράζονται σκέψεις χωρίς να διατάζουν και που εκφράζονται χωρίς να τους σταματά η μαζική σιωπή της εποχής τους ή η κρυμμένη σιωπή πίσω από τις θορυβώδεις κραυγές που κυριαρχούν, είναι η ωραιότερη ομάδα να στήσεις μια γιορτή που όμοιά της δύσκολα υπάρχει.

Ο κόσμος αναπνέει και φέτος με άρρωστα πνευμόνια, αλλά εμείς επιμένουμε. Τα βλέμματα κρύβονται και φέτος πίσω από μάσκες, αλλά εμείς επιμένουμε. Η αιχμαλωσία ήταν και φέτος παγκόσμια ανάγκη, αλλά εμείς επιμένουμε. Η απελπισία ήταν και φέτος επικαιρότητα, αλλά εμείς επιμένουμε. Ο στοχασμός ήταν και φέτος η δύσκολη επιλογή, αλλά εμείς επιμένουμε. Το να γράφεις για την ελευθερία σε συνθήκες αιχμαλωσίας είναι πρόκληση. Το να βλέπεις κουτσουρεμένες παρελάσεις είναι πρόκληση. Το να ακούς κοινότοπες δηλώσεις στο όνομα μιας επετείου είναι πλήξη. Το να τολμάς να σκέφτεσαι και να εκφράζεσαι είναι δικαίωμα, υποχρέωση, ανάγκη και τόλμημα, όταν η σκέψη κουκουλώνεται από τη λάμψη πολυπροβλημένων προσώπων. Γνωρίζουμε ότι τις φωνές των παιδιών μας τις ακούν λίγοι. Εμείς, όμως, είμαστε από τους λίγους. Δίνουμε τον λόγο στα παιδιά μας, για να μιλήσουν σε συνθήκες σιωπής και κοινοτοπίας. Αυτό και μόνο δεν είναι λίγο· το γνωρίζουμε. Δεν το εκτιμούν οι πολλοί· το γνωρίζουμε. Επιμένουμε στη διερεύνηση της επαναστατικής σκέψης και πράξης. Και το ταξίδι ξεκινά...

Δήμητρα Νούση

συγγραφέας

και συντονίστρια της δράσης

«Στο βλέμμα του Μπαίρον» 2021

ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΗΓΑ ΣΤΟΝ ΜΠΑΪΡΟΝ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Αυτό που ποτέ δεν μπορείς να εξηγήσεις είναι αυτή η ιδιαίτερη συγκίνηση, το άγγιγμα της ψυχής από κάτι σπουδαίο, η μέθη, η παρόρμηση. Δεν μπορείς να το διδάξεις, δεν μπορείς να το αναλύσεις, δεν μπορείς να το αναδείξεις σε αρετή· μπορείς μονάχα να το νιώσεις. Σκεφτόμουν πριν από μήνες τη συνάντηση της ομάδας μας με τον Ρήγα και τον Μπαϊρόν. Τότε χώριζα το υλικό της επανάστασης σε ενότητες: πριν από την επανάσταση, κατά τη διάρκεια της επανάστασης και στο τέλος «το μετά». Άδικοι κόποι, χωρίς πραγματικό όφελος. Η ψυχή συγκινεί και συγκινείται. Αυτό φτάνει. Ξεκινάς να στοχαστείς για μια επανάσταση και σκέφτεσαι το θεμέλιο: τη μελωδία, τους στίχους, τις λέξεις που καίνε τα μέσα σου και σε κάνουν να τρέμεις, να μην αντέχεις. *Δεν έγινε ποτέ μια επανάσταση χωρίς τις λέξεις που έκαιγαν για χρόνια τις ψυχές.*

Είναι πολλά τα χρόνια που πέρασαν από τότε που ήταν στη μόδα οι θούριοι. Είναι πολύ το αίμα που χύθηκε. Ο Ρήγας δεν άφησε μικρό ίχνος στην επαναστατική σκέψη. Έζησε, οραματίστηκε, πρότεινε, έγραψε, μίλησε και χάθηκε. Ήταν η πρώτη επαναστατημένη ψυχή που έδειξε τον δρόμο στη γλώσσα που ήξερε. *Δεν είναι εύκολο να εκπαιδεύσεις τις ψυχές να προσπαθήσουν για το απίθανο. Η σκλαβιά, η κάθε είδους σκλαβιά, είναι εθισμός. Είναι σκλαβιά επειδή πάνω από όλα είναι εθισμός.* Η μεγάλη στιγμή που σηκώνεις ανάστημα

και αρθρώνεις το μεγάλο «ΟΧΙ» στη μοίρα σου, είναι η κατάκτηση της πρώτης κορυφής στη ζωή που διάλεξες. Δεν ήταν οι Οθωμανοί ανίκητοι, αυτό αποδείχτηκε· ήταν οι λαοί εντός του οθωμανικού κράτους νικημένοι. Η μεγάλη επανάσταση δεν είναι η στιγμή της νίκης αλλά η απόφαση της ανατροπής, η απομάκρυνση από τον εθισμό, από τη ζωή και τον θάνατο όλων των προηγούμενων γενεών. Τίποτα δεν είναι τυχαίο σε μια επανάσταση. Τίποτε δεν είναι εύκολο σε μια επανάσταση. *Η άρνηση της ταυτότητας που απέκτησες πριν ακόμη γεννηθείς, είναι από μόνη της μια επαναστατική επιλογή.* Κι εκείνος που τη σκέφτηκε και μάζεψε σταγόνα-σταγόνα τη μελάνη του για να τη στάξει στις ψυχές των σιωπηλών, είναι ο κορυφαίος στον χορό μιας τραγωδίας που θα ζήσει πολλές φορές τη συντριβή του ήρωα μέχρι την κάθαρση.

Ο Ρήγας ήταν ένας επαναστατημένος άνθρωπος, που «είδε» πρώτος τους λαούς να ορθώνουν ανάστημα. Κι έγραψε τον *Θούριο* και παρακίνησε αυτούς που όφειλε να παρακινήσει και βάλθηκε να μοιράσει το όνειρό τους σε πολλούς, να σπείρει λαχτάρα, να ανάψει φως σε σκοτεινούς καιρούς, να δείξει τον στόχο, να πείσει για τον σκοπό, να προκαλέσει την ορμή και να σύρει πρώτος τον χορό της διεκδίκησης χωρίς φόβο, με πολλή πίστη και με το κουράγιο, για να αναμετρηθεί ο άνθρωπος πρώτα με τις δικές του αδυναμίες και μετά με τις δυνάμεις του εχθρού.

Θυμάμαι ακόμη —είμαι σίγουρη ότι τα παιδιά της λογοτεχνικής συντροφιάς θυμούνται ακόμη πιο έντονα— τις ώρες διδασκαλίας που έζησα ως μαθήτρια όταν οι καθηγητές προσπαθούσαν να αναδείξουν μέσα στην τάξη την αξία και τη δύναμη του «πνευματικού ανθρώπου» μέσα σε μια κοινωνία, τον σεβασμό και το δέος που μας προκαλεί ο κοινωνικός του ρόλος. Πληκτικές προσεγγίσεις, άνευρες αφηγήσεις απέναντι σε μια εφηβεία έτοιμη να αδιαφορήσει για τα πάντα και να ακολουθήσει τη χίμαιρα που οι άλλοι αδυνατούν να καταλάβουν ή, ακόμη χειρότερα, είναι έτοιμοι να αφορίσουν. Χρειάστηκα την πείρα δεκαετιών και πολλές σελίδες μελέτης για να νιώσω ότι η δύναμη και η αξία του πνευματικού ηγέτη είναι η επαναστατημένη ψυχή του και η ασυγκράτητη από τα όρια της εποχής δημιουργία του. Ο Ρήγας δεν έφυγε ποτέ. Δεν υποδουλώθηκε ποτέ, κι ας μην το γνώριζαν οι άλλοι. Ο Ρήγας είναι πάντα παρών και τον πε-

ριμένω. Ξέρω ότι θα έρθει, όπως ερχόταν κάθε χρόνο στη γιορτή του σχολείου. Ο Ρήγας είναι πάντα ήρεμος και χαμογελαστός. Τον βλέπω να μας πλησιάζει, καθώς τον καλέσαμε για να συνομιλήσουμε μαζί του. Δεν θα μιλήσει στην αρχή, μονάχα θα ακούει. Αυτή είναι η συμφωνία. Θέλουμε πρώτα να του πούμε για τη γιορτή του σχολείου.

Η Χριστίνα ξεκινά να διαβάζει:

ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Από μικρά παιδιά ερχόμαστε σε επαφή με τους ήρωες και την Επανάσταση του 1821. Μέσα από διάφορες δραστηριότητες στο σχολείο αλλά και μέσα από τη γιορτή, μαθαίναμε για τους ήρωες που πάλεψαν για να είμαστε σήμερα εμείς ελεύθεροι. Από τους ήρωες της επανάστασης του '21 ως παιδιά πάντα ξεχωρίζαμε εκείνον που θαυμάζαμε περισσότερο ή εκείνον που θεωρούσαμε τον πιο δυνατό. Πάντα όμως ο Ρήγας Φεραίος ήταν εκείνος που μας κέντριζε το ενδιαφέρον περισσότερο από όλους. Μέσα από τον Θούριό του μάθαμε πως πρέπει να αγωνιζόμαστε για την ελευθερία μας. Κανένας ποτέ δεν μπορεί να μας σκλαβώσει. Πρέπει να παλεύουμε συνεχώς για τα ιδανικά μας και την ελευθερία μας. Τίποτα δεν κατακτιέται χωρίς αγώνα. Κανείς δεν έχει δικαίωμα να μας τα στερήσει.

Και η Χριστίνα συνεχίζει, διαβάζοντας τους στίχους του Νίκου Βασιλάκη:

*Χωρίς τον Κολοκοτρώνη, τον Καραϊσκάκη
και τους άλλους οπλαρχηγούς
δεν θ' αποκτούσαμε ελεύθερη πατρίδα.
Εγώ, δεν ξέρω γιατί,
απ' όλους τους ήρωες του '21
ξεχώριζα τον Ρήγα Φεραίο
και πολλές φορές στο Δημοτικό,
τον ζωγράφισα, με το ολοστρόγγυλο
καθαρό πρόσωπο, να παίξει μαντολίνο...*

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

Οι σίχοι του φωτιά που φώτισαν σκέψεις ξεχασμένες στην ήττα,
σε ανθρώπους σβησμένους σε σκοτάδια ανυπόφορα.
Εκείνος που έγραψε τον Θούριο ήταν ο πρώτος λεύτερος!

NANTIA

Χρόνια...
Δεν χρειάστηκαν πολλά χρόνια
στον Επαναστάτη για να ξυπνήσει.

Δεν χρειάστηκαν πολλά χρόνια
στον Ήρωα για να τον θυμούνται.

Χρειάστηκαν πολλά χρόνια
στην Επανάσταση για να στεφθεί με επιτυχία.

Χρειάζονται πολλά χρόνια ακόμη
για να λέμε ευχαριστώ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Μα τα μάτια μου άστραψαν στην τόλμη και την αρχοντιά σου,
σελίδες στο αίμα βουτηγμένες, τις σκίζω να μην πονώ.
Ώσπου να αφουγκραστώ τα καλέσματα τα επαναστατικά σου,
τα ρίγη διαπερνούν της Χάρτας τις σελίδες.

Έλληνας, πολεμάς για τη λευτεριά και το Χώμα.
Να αγωνιστούμε μας καλείς μέσ' απ' του Θούριου το σώμα.
Ο λόγος σου θυσία και τάφος η ανδρεία σου.
Ω λευτεριά, μας έκανες να γίνουμε παιδιά σου.

ΔΗΜΗΤΡΑ

Ελεύθερος
 άκουσα που φώναξες μες στο σκοτάδι,
 ελεύθερος
 η φωνή σου πια ακούγεται ως τον Άδη.
 Δεν φοβάσαι να το πεις, δεν φοβάσαι να το νιώσεις.
 Γιατί με την αγάπη ξέρεις πως κάθε πληγή θα επουλώσεις.
 Ελεύθερος
 η φωνή της συνείδησης, ο απόηχος της ιδέας,
 η ιδέα της ελευθερίας.
 Είμαι ελεύθερος.

ΑΝΤΩΝΗΣ

Είμαι ένας ήρωας, ένας θεάνθρωπος, ένας θεατράνθρωπος, ένας μισάνθρωπος, ένας ελεύθερος άνθρωπος, το τίποτα. Στο στόμα μου ασφαλτώνεται η πείνα των άμαχων λαών. Δεν ξέρω για σένα, μα ψάχνω τους τρόπους να με πω πατρίδα. Ίσως στα χείλη μου να πετάριζε εκείνη, αν δεν πνιγόταν κάτω απ' το τσιμέντο των άκρων και των πόλεων ή σε κείνο το πάρκο μιας γειτονιάς που βαφτίσαμε δική μας. Μου λείπει να λείπω χωρίς να λυπώ σάς... λέξεις. Ίσως στο φευγικό μου πράγματι να με διώξουν, ίσως στον διωγμό μου πράγματι να φύγω. Με μια λέμβο καλπάζουσα, σαν άρμα στη γύμνια των καιρών. Με το μινόρε μιας άνοιξης που γκρεμίστηκε σε βάρβαρα χέρια. Μα θα 'ναι πανηγυρικό το εμβατήριο, λοχαγέ. Ό,τι ποθούμε δεν το πενθήσαμε ποτέ.

ΜΑΡΙΑ

Και να ο Ρήγας Φεραίος τώρα, εκεί που όλα είναι μαύρα από το μπαρούτι και τη φωτιά έρχεται και δίνει ένα «χαστούκι» στον πόλεμο των συνειδήσεων και των αμφιβολιών.

Γίνεται ο πρώτος κυριάρχος της εσωτερικής γαλήνης και εκεχειρίας για όλους εκείνους που ακόμα πάλευαν για την εκεχειρία της ζωής. Μέσα από τους στίχους του, η φαν-

τασία οργιάζει και... αναπνέει. Κι αυτή η ανάσα τσακίζει τα κόκκαλα των Ελλήνων.
Το πνεύμα δεν σκλαβώνεται. Ζει ελεύθερο. Όπως ελεύθεροι είναι και οι Έλληνες στο
Μεσολόγγι. Ελεύθεροι πολιορκημένοι. Ελεύθεροι πολιορκημένοι.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ

Μες στου πόνου τη σκιά, βρίσκει η ψυχή μιλιά,
με μια πένα και έναν σταυρό, όρκο δίνω να ξαναγεννηθώ.
Μήτε όπλα με τρομάζουν, μήτε οι εχθροί,
στίχους επιστρατεύω με Θεού πνοή,
έχοντας για φυλαχτό το γαλανόλευκο πανί.
Μήτε όπλα με τρομάζουν, μήτε οι αριθμοί,
ελεύθερα μυαλά επιστρατεύω, έχοντας για οδηγό,
της σκέψης την αρετή.
Μες στου πόνου τη σκιά, γίνεται το έθνος μια γροθιά,
και η αφύπνιση αρχινά...

ΣΟΦΙΑ

Να κοιμάσαι και να ξυπνάς με ένα όνειρο, έναν πόθο, μιαν ελπίδα και έναν στόχο.
Που γι' αυτόν αναπνέεις, γι' αυτόν ζεις, γι' αυτόν ελπίζεις. Τότε και μόνον τότε είσαι
ελεύθερος άνθρωπος, που επαναστατεί από την αδράνεια της εποχής μας και μπο-
ρεί να σταθεί στο πλευρό των ηρώων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Σε κάθε εποχή θα υπάρχουν πάντοτε δεσμά που θα περιορίζουν την ελευθερία του αν-
θρώπου, άλλοτε ορατά, άλλοτε πάλι αόρατα και απροσπέλαστα. Και ο άνθρωπος θα
προσπαθεί πάντοτε να τα καταλύσει. Άλλωστε, ο πόθος για ελευθερία μπορεί να οδη-
γήσει τον άνθρωπο σε έργα θαυμαστά και πράξεις που μένουν χαραγμένες στις μνήμες
των επόμενων γενεών. Επειδή όμως η ιδέα της ελευθερίας, ιδιαίτερα σε περιόδους που
κάποιοι άλλοι προσπαθούν να την στερήσουν, αποτελεί έναν πειρασμό για τον άνθρωπο,

ο οποίος είναι διατεθειμένος να κάνει τα πάντα για να την αποκτήσει ξανά, τότε είναι που η θυσία και η τόλμη έρχονται να λάβουν πρώτη θέση σε αυτήν τη μάχη.

TONIA

Αυτός... Μίλησε για λευτεριά,
ανδρεία και τόλμη...
Μίλησε για την αγάπη προς την πατρίδα
και τους συμπολεμιστές του...
Αυτός... Προτού χτυπήσει και χτυπηθεί
ξεσήκωσε όλο τον λαό...
Γέννησε την επανάσταση μονάχα
με τον... Θούριο!

ΕΛΕΝΑ

Πάντα φανταζόμουν τον Φεραίο να κρατάει την πένα του ψηλά, όπως ο Κολοκοτρώνης το σπαθί του! Κι ίσως να είχε μεγαλύτερη αξία η πένα του, γιατί πρώτος αυτός φαντάστηκε τη λευτεριά. Κι όπως ο Σολωμός έγραψε τους Ελεύθερους Πολιορκημένους και μας έδωσε την εικόνα των Μεσολογγιτών, έτσι κι ο Βελεστινλής μας έδωσε την εικόνα πώς θα ήταν αν ζούσαμε ελεύθεροι. Γιατί για να θεριέψει μια φωτιά, χρειάζεται πάντα κάποιος να την ανάψει!

ΒΛΑΣΗΣ

Λογοτεχνία, μουσική, φιλοσοφία, επιστήμες και τέχνες, ένα συνονθύλευμα γνώσεων, δεξιοτήτων και συναισθημάτων απαιτούνται για να κατακτήσει ένας άνθρωπος την πνευματικότητα σαν γνώρισμα. Πέρα όμως από διαχρονική φιγούρα και πρότυπο, ο πνευματικός άνθρωπος διακατέχεται από τιμιότητα, πυγμή και αγάπη για τον άνθρωπο και τη δημιουργία. Είναι η φωνή, ο πίνακας, το τραγούδι που θα προσφέρουν το πνευματικό ερέθισμα αφύπνισης αυτών των συνειδήσεων που αναζητούν τον δρόμο προς την πλήρη ελευθερία στη σκέψη, στη βούληση, στη ζωή.

ΛΙΛΙΑΝΑ

Ήσουν ήρωας. Θυμάσαι μια εποχή που η ανδρεία σου εξυμνούνταν, η
κάθε πράξη άξια θαυμασμού ήτανε;
Αλλά σε μια στιγμή όλα αλλάξανε, έξαφνα οι ήρωες, σαν ξεθωριασμένα
άλμπουμ φωτογραφίες γεμάτα, ξεχάστηκαν στο άδειο πια πατάρι.
Θυμάσαι, γιατί εσένα πια θυμούνται σαν κάτι μοναδικό μα περασμένο
και ίσως να θυμάσαι τα βάσανά σου, τις μάχες, τις θυσίες, γιατί
εικόνες, καλλιτεχνών μεγάλων μες στα βιβλία πια απεικονίζουν
αυτά που έζησες, αυτά που δεν γυρίζουν
το πόσο ήθελες τη Νίκη, πώς πάλεψες
και ας μη σ' το αναγνωρίζουν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Για να είσαι ελεύθερος
θέλει αρετή και τόλμη.
Ο Φεραίος τόλμησε.
Τόλμησε να είναι ελεύθερος.
Ελεύθερος να ξυπνήσει την Ελλάδα.
Την Ελλάδα που αναζητούσε την αρετή.
Την αρετή να κατακτήσει την ελευθερία.
Την ελευθερία που ονειρευόταν ο Φεραίος.
Ο Φεραίος τόλμησε.
Τόλμησε να είναι ο πρώτος λεύτερος.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Αγαπητέ Ρήγα,
Πριν ξεκινήσει η επανάσταση παίρνουμε ποικίλους όρκους. Όρκους όχι μόνο σαν τον
δικό σου ή άλλων σύγχρονών σου επαναστατών. Όρκους της στιγμής, που στη συνέ-
χεια πάνω στη μάχη τούς ξεχνάμε, είτε από φόβο είτε από εγωισμό. Τότε είναι που ο

εχθρός έχει καταφέρει την πρώτη του μεγάλη νίκη, τον διαχωρισμό των επαναστατών. Μέσα από αυτόν τον διαχωρισμό έχει καταφέρει την καταπάτηση των όρκων μας. Γιατί όμως να γίνει αυτό; Τόσο αδύναμοι είμαστε; Τελικά δεν είμαστε επαναστάτες. Δεν αγαπάμε τον συνάνθρωπό μας. Δεν τον κατανοούμε. Δεν πιστεύουμε όσα λέμε. Ίσως επειδή δεν έχουμε χρόνο να κατανοήσουμε όλα όσα συμβαίνουν. Είμαστε εγωιστικά πλάσματα. Φταίει η εποχή; Δεν ξέρω.

Ο δικός σου όρκος όμως αποδείχτηκε ο πιο σημαντικός στον χρόνο.

Χαίρε, Ρήγα.

Κοιτάζω απέναντί μου τον ποιητή ενώ εκείνος ακούει τα παιδιά με μια ζεστασιά στο πρόσωπο. Είμαι σίγουρη ότι ήρθε η ώρα να μιλήσει. «Σε ακούμε, Ρήγα», του είπα κι εκείνος διάβασε:

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Ὕ Βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, ὀρκίζομαι σὲ σέ,
Στὴν γνώμην τῶν τυράννων, νὰ μὴν ἔλθῳ ποτέ.
Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω, μήτε νὰ πλανηθῶ,
εἰς τὰ ταξίματά τους, γιὰ νὰ παραδοθῶ.

ΛΙΛΙΑΝΑ

Πότε θα καταλάβεις ότι εσύ ο μόνος την τύχη καθορίζεις; Είναι γραφτό θα πεις, μα πόσο λάθος είσαι.

Ακούς το βουητό που αργά μα σταθερά μας πλησιάζει, εκείνο που τα πάντα θα αλλάξει, και το πιστεύεις

Τυφλά, με μόνο τις αισθήσεις αφυπνισμένες, μπροστά θα προχωράς, μα πόσο ακόμη;

Πιστεύεις ό,τι λένε, τον κόσμο γύρω σου θα πρέπει να εμπιστεύεσαι, μα δεν μπορείς, γιατί ο λόγος

Εκείνος είναι που πάντα σε δεσμεύει, αν ορκιστείς, πώς θα μπορέσεις να τον καταπατήσεις;

Δεν είναι όλα φανερά, και στη ζωή, το μαύρο άσπρο, και άσπρο μαύρο γίνεται
σε μια στιγμή μονάχα
Αλλά εσύ, όμως και εγώ και όλοι, δεν το γνωρίζεις, το πώς η ζωή θα φέρει,
πριν ορκιστείς
Τίποτε δεν θα γνωρίζεις και όμως θα καλείσαι τον λόγο σου να δώσεις, πριν
μάθεις, χωρίς να καταλάβεις
Το δύσκολο εκεί δεν τελιώνει, άνθρωπος είσαι, υπάρχουν και άλλοι γύρω,
που όπως και εσύ, χωρίς τη γνώση υπάρχουν.

ΔΗΜΗΤΡΑ

Και είναι η εποχή που κάνει τη σκέψη μου να γυρίζει στα δικά σου λόγια.
Αν με ρωτήσεις πώς αισθάνομαι θα σου απαντήσω πως μια φλόγα καίει τα σωθικά
μου και με τα καυτά σου λόγια αναζωπυρώνεται η καρδιά μου.
Ψιθύρισέ μου, Θούριε, πιο δυνατά και ξύπνησέ με.
Να μη με νικά ο φόβος, να μην πλανηθώ στη γνώμη των «τυράννων», να μην αλλοι-
ωθώ με το κακό που σκορπάει γύρω μου και να μην αφήνω να δηλητηριάζουν την
ψυχή μου.
Αν σταματούσαμε για λίγο απλά να κοιτάμε και αρχίζαμε να πράττουμε και αν παύαμε
για λίγο, έστω για λίγο, να «υπακούμε» το κατεστημένο και αρχίζαμε να μιλάμε, τότε
όλοι μαζί σαν «θούριος» άνεμος θα κάναμε μια καινούργια αρχή...

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Απ' όλα πιο τρομακτικό δεν ξέρω τι είναι σ' αυτή την πολιτεία, Ρήγα μου, Επαναστάτη!
Ως τότε θα μένουμε σε κλίμα απραξίας; Θυμάμαι τον πατέρα μου να μου λέει «η ζωή
είναι ένας ατέρμονος αγώνας. Άλλοτε θα χάσεις, άλλοτε θα κερδίσεις. Μα πάντα τελικά
κερδίζεις».
Παρακολουθώ από το μαξιλάρι μου αυτό το μαγικό κουτί που μεταφέρει τις κακές
ειδήσεις. Περιστατικά βίας, αδυναμία απόδοσης δικαιοσύνης, παρακράτος, ανεργία,
εγκληματικότητα, κατάχρηση εξουσίας. Δεν έχουν τελειωμό.
Νιώθω, όπως κι εσύ, ότι υπάρχει η ανάγκη να υποσχεθούμε στον εαυτό μας επανά-

σταση απέναντι σε εκείνους που νοθεύουν τις αξίες μας. Όλοι μαζί, με δύναμη ψυχής και καρδιάς. Κουράστηκε το μέσα μας να υπομένουμε την «τυραννία» της απραξίας μας.

NANTIA

Επετειακός όρκος ελευθερίας

Όταν ο Ρήγας μιλούσε για επανάσταση,
για πάταξη καθεστώτος,
σίγουρα δεν θα φανταζόταν

ότι διακόσια χρόνια μετά
θα προσπαθούσαμε να κερδίσουμε χειραφέτηση,
Όχι από τον Τύραννο,

αλλά από την ίδια την κοινωνία,
που, αν και λέξη θηλυκή,
τις Γυναίκες
δεν τις προστάτευσε ποτέ.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ

Γλυκέ μου τύραννε,
τον λόγο του λαού μην τον απαξιούς,
γιατί στο πλήρωμα του χρόνου, μπροστά του θα κριθείς.
Τη δύναμη της σκέψης μην την υποτιμάς,
διότι σαν οχυρωθεί ο νους ασάλινο όρκο δεν λυγάς.
Στην εναντίωση να τρέφεις σεβασμό,
ειδάλλως ετοιμάσου να βουτήξεις στον «Επαναστατικό Ποταμό».
Τη γνώμη των πολλών μην τη χλευάζεις,
φλεγόμενος πυρσός η ψυχή τους, που δύσκολα κατευνάζεις.

*Μα πάνω απ' όλα τη λευτεριά μην τους στερήσεις,
διότι τότε θα 'ναι αργά, το κύμα ν' αναχαιτίσεις.
Γλυκέ μου τύραννε, τα σέβη μου!*

ΑΝΤΩΝΗΣ

Ας δούμε την επανάσταση σαν μια νέα τυραννία. Στις αλήθειες που προδώσαμε και σε κείνες που μας προσίδουν. Έγποπα, σαν την ελευθερία του εαυτού μας. Έτσι υπό-σχομαι να υπάρχω... Σε σίχους που ψιθυρίσαμε σε ξένες κάμαρες... Άλλοτε σαν όρ-κους κι άλλοτε σαν αλήθεια. Κι αν είμαστε λίγοι που σιγοτραγουδάμε, θα κάνουμε να ακουγόμαστε πολλοί. Πεσμένοι χάμω στο έρημο ρέμα, τη νύχτα που γεφυρώνεται το φως με το σκοτάδι. Κει που οι πασχαλιές σουρουπλώνουν τις άκαπνες κάνες των πυ-ροβόλων. Κει που ανεμίζει ανεμικά η γαλανόλευκη σαν να υπάκουσε στους θρόμβους που την πλάσαν. Δυνάστες από χαρτί και σκλάβοι από μόλυβδο, ελάτε να σμιζουμε τα πόδια με τα χέρια, τα χέρια με τα στόματα, μέχρι που όλα να θυμίζουν πως κάτι παραδώσαμε τελικά.

Ο Μπαίρον είναι ένα άλλο είδος ηγέτη. Κατ' αρχάς, απευθυνόμενος στην εφη-βεία πείθει με δυο κουβέντες του, καθώς είναι και ο ίδιος έφηβος. Ο ρομαντικός έχει πάντα τη σφραγίδα του ανώριμου. Αυτό τον κάνει συμπαθή αλλά και ανήμ-πορο, συχνά, να πείσει. Αυτή είναι η απάντηση του αμήχανου συστήματος απέ-ναντι στη χίμαιρα. Ο ρομαντικός είναι επικίνδυνος. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο το σύστημα ενάντια στο οποίο στρέφεται τον αντιμετωπίζει με μια καταστρε-πτική επιείκεια. Όταν εκφράζεσαι για τον επαναστάτη με συμπάθεια, τον καθι-στάς λιγότερο επικίνδυνο. Όταν τον αντιμετωπίζεις με κατανόηση, τον καθιστάς ακίνδυνο. Όταν τον αντιμετωπίζεις με στοργή, τον καθιστάς ακόμη και συμ-παθή. Δίνοντας στον ρομαντικό τη σφραγίδα του ανώριμου, αφενός μεν δεν τον αμφισβητείς, αφετέρου δεν τον συγκλωρεύς, άρα του αφαιρείς την ικανότητα να είναι δαίμονας. *Μα ο επαναστάτης πρέπει να είναι δαίμονας.* Η κατα-νόηση και η στοργή απέναντί του είναι ο πιο αποτελεσματικός αφοπλισμός του. Αυτή είναι η πρώτη προσέγγιση του ρομαντικού.

Αλίμονο, ο Μπαίρον ήταν πολύ επικίνδυνος, γιατί απλά δεν ήταν μόνο ρομαντικός. Ο Μπαίρον ταυτίστηκε με την επανάσταση. Ο Μπαίρον έγινε επαναστάτης ορμώνοντας από την παιδεία του. Ο Μπαίρον δεν ανεχόταν η Ελλάδα των σπουδών του να είναι ένας εξευτελισμένος τόπος. Η Ελλάδα για τον Μπαίρον δεν ήταν χώρα· ήταν ιδέα. Ωστόσο, η δημιουργία του κράτους δεν ήταν έξω από τις θεωρήσεις του. Η πολιτική του αντίληψη για το θεμέλιο και τη δομή ενός κράτους ήταν βγαλμένη μέσα από την ιστορική εμπειρία και τη γνώση της αλληλουχίας των πραγμάτων στο εσωτερικό του συστήματος. Ένα κράτος που μπορεί να χρειαστεί μέχρι και χίλια χρόνια για να φτιαχτεί, αλλά μία ώρα για να γκρεμιστεί, είναι μια προσέγγιση γεμάτη ρεαλισμό και ικανή να πείσει με την προφανή αλήθεια της. Ο Μπαίρον ήταν ένας λάτρης της αλήθειας που οι άλλοι μισούσαν και γι' αυτό δεν του τη συγχωρούσαν. Αυτό και μόνο τον έκανε επαναστάτη. Η πρόκληση του μίσους των άλλων απέναντι στην αλήθεια σου είναι η πρώτη συνέπεια που ζει ο επαναστάτης. Και, φυσικά, αυτό που κανείς δεν άντεχε σε έναν τόσο ιδιόμορφο ηγέτη είναι η δυνατότητά του να κάνει πράξη την πεποίθησή του. Ο Μπαίρον ήταν εμψυχωτής, δράστης, ηττημένος και θριαμβευτής ταυτόχρονα μιας επανάστασης. Αυτό δεν μπορούσε εύκολα να το ανεχτεί η εποχή του. Αλλά, πάνω από όλα, ο Μπαίρον ήταν γνώστης και δάσκαλος της πολιτικής μοναξιάς που βιώνει ο ηγέτης, είτε είναι ποιητής είτε πολιτικός. Το είπε στους Έλληνες με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο. Όση αλληλεγγύη και αν δειχθεί σε έναν λαό που επαναστάτησε, η μοναξιά δεν παύει να είναι το συστατικό μιας επανάστασης, απαραίτητο ίσως για την αυτονόμηση και την επιτυχία της επαναστατικής διαδικασίας. Η επανάσταση με αναφορές σε συμπαραστάτες, φίλους ή κηδεμόνες δεν μπορεί να πετύχει αυτό που αξίζει στις θυσίες.

Είναι μαζί μας. Με πλησιάζει. Τον βλέπω και είμαι σίγουρη πως τα μάτια του λάμπουν. Δεν ξέρω αν είναι όμορφος όπως εικονίζεται στα πορτρέτα. Το βήμα του είναι ασταθές, τα μαλλιά του όχι πια τόσο πυκνά, μα στίθασα, και η λάμψη στο βλέμμα παραμένει εφηβική. Αγέραστος και προκλητικός, ο πιο επικίνδυνος ρομαντικός της ιστορίας ακούστηκε να λέει αυτό που κανένας υπόδουλος δεν ήθελε να ακούσει.

ΜΠΑΪΡΟΝ

... Κι ονειρεύομαι σε Ελλάδα πάλι ελεύθερη μπροστά μου,
Τί δεν το χωράει ο νους μου να 'μαι ορθός στον τάφο ως
τώρα
Των Περσών, και να 'μαι σκλάβος και σε σκλαβωμένη χώρα...
Λογαριάζετε στους ξένους για τη λευτεριά σας τάχα;
Μα όλοι αυτοί έχουν βασιλιάδες που αγοράζουν και που-
λούν·
Στα παιδιά σας, στα σπαθιά σας τρέξτε, αρπάχτε, εκεί μονάχα
Θε να βρείτε ελπίδες θάρρους όπου νίκες καρτερούν...

... Ένα λείψανο απ' της Σπάρτης τη γενιά την ξακουσμένη.
Από τους τριακόσιους δος μας τώρα τρεις μονάχα, ω χώμα,
Και καινούργιες Θερμοπύλες θε ν' αναστηθούν ακόμα.

ΙΩΑΝΝΗΣ-ΑΔΡΙΑΝΟΣ

*Το ξέρω κι εγώ· δεν είμαι αλλού. Πώς γίνεται, άλλωστε, να αμελεί κανείς τη σκλαβιά,
αυτήν τη σκληρή πραγματικότητα, που διαχρονικά όλοι, παντού και πάντοτε βιώνουν;
Το να είναι κανείς σκλαβωμένος στην πατρίδα του είναι εξαιρετικά επώ-
δυνο. Χειρότερη είναι, όμως, η ταυτόχρονη βίωση της «σκλαβιάς στην πα-
τρίδα» και της «προσωπικής παρακμής». Η σκλαβιά ενός λαού είναι η σκλαβιά
της ψυχής του καθενός. Πρέπει όλοι να αδράξουμε την ευκαιρία και να δράσουμε.
Ως Έλληνες, ως «παντοτινοί Σπαρτιάτες», δεν πρέπει να μείνουμε έτσι.*

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

*Γενικά δεν ξέρω τι πρέπει να θυμάμαι από τα όνειρα.
Πότε αρχίζουν, πότε σε σπαράζουν
κι αν, όπως λένε, έχουν τη δύναμη να εκδικηθούν.*

Ίσως να 'ναι αυτό που θέλει να έχει το γυαλί να μη ραγίζει
 ή τελικά αυτό που πιέζει την άυλη μορφή σου να σπάσει.
 Να ξεσπάσει πάνω στη δομή σου
 να αλλάξει τη φωνή σου, να μελοποιήσει δυο ανάσες,
 για να αισθάνεσαι ευαίσθητος
 Ελεύθερος στην ευαισθησία, δυνατός για την ελευθερία.

ΜΑΓΙΑ

Πολλά τα μονοπάτια που πρέπει να διαβείς,
 πολλές οι μάχες που θα δώσεις.
 Και αν κάποιος σου φωνάξει «Όποιος πεθάνη σήμερα χίλιες
 φορές πεθαίνει»⁵
 μην κλείσεις τα αυτιά, είναι αλήθεια.
 Απάντα «είμαι δω»,⁶ μα μονάχα αν το πιστεύεις πραγματικά.
 Γιατί θα χρειαστεί να δώσεις και τη στερνή σου πνοή γι' αυτό.
 Αλλά αυτή, «ω Θε μου», αυτή η περηφάνια, όμοιό της μεγαλείο
 δεν υπάρχει.

ΝΑΣΙΑ

Πίστη;
 Πού να πιστέψω;
 Σε μιαν αλάνθαστη και Ψωροκώσταινα πατρίδα;
 Ποιον να πιστέψω;
 Τους χρυσοφορεμένους εξουσιαστές που κοιτούν και χαμογελούν
 σε πεινασμένα στόματα;
 Τι να πιστέψω;
 Μήπως έναν νόμο ή μια ιδεολογία, μια θεωρία ή μια αξία;

⁵ Από το ποίημα «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» του Διονύσιου Σολωμού

⁶ Από το ποίημα «Εις τον θάνατον του Λόρδου Μπάιρον» του Διονύσιου Σολωμού

Πότε να πιστέψω;

Μέσα στη συντομία μιας πρόωρης ωριμότητας βρεγμένη με υποχρεώσεις
δίχως την ομπρέλα των δικαιωμάτων;

Γιατί να πιστέψω;

Λόγο δεν βρίσκω να ζήσω σε έναν κόσμο γεννημένο από τον απάνθρωπο
νου και έτσι ξεχνιέμαι μες στις σκέψεις, αλλά μέχρι πόσο ακόμα;

ΕΥΓΕΝΙΑ

Είναι άραγε η τόλμη αρκετή για να υπερισχύσει της δύναμης; Να σπάσει τον ζυγό της
σκληριάς, όποια μορφή και να έχει αυτή, αν ένας, δέκα, εκατό άνθρωποι την νιώθουν
να καίει σαν πυρσός μες στις καρδιές τους; Είναι αρκετό το θάρρος να αλλάξει μια
κατάσταση που, με κάθε λογική, θα παρέμενε η ίδια όσα χρόνια και αν περνούσαν;
Είναι ικανή η απλή αφήφηση του κινδύνου που κρύβει το μαστίγιο για να φέρει ένα
έθνος ολόκληρο μαζί, να επιδιώξει και να κατακτήσει τη νίκη; Η αλήθεια είναι πως
όχι, όσο ποθητό και να είναι το «ναι». Αυτό που μπορεί να κάνει όμως η τόλμη είναι
να εμπνεύσει και άλλους να την αναζητήσουν. Να αγωνιστούν εκεί που οι άλλοι απέ-
τυχαν. Γιατί πριν από κάθε Σαλαμίνα υπάρχει μια θυσία στις Θερμοπύλες.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ο επαναστάτης, μέσα σε μια άμμο που κινείται συνεχώς, θα πρέπει να βρίσκει τις
ισορροπίες του, να ξεκόβει από συγγενείς και φίλους και να ακολουθεί αυτήν τη μο-
ναδική και μοναχική πορεία της συνειδήσής του. Ξερό φύλλο στον άνεμο δεν θα γίνει
ποτέ. Έχει όλα τα φόντα και τη στιβαρή ψυχή που θα τον κάνουν τον ηγέτη του αύριο,
τον ηγέτη της μικρής μειονότητας που παλεύει για το θεωρητικά αδύνατο. Πρέπει
μέσα στο θολό τοπίο να ξεχωρίσει την ανάγκη και τον ανθρωπισμό που έχει την τάση
να κρύβεται ή να μας τον κρύβουν ως σύννεφα που στέκονται ακριβώς μπροστά από
τον ήλιο, αφήνοντας αβοήθητους τους ανθρώπους από κάτω που ζητούν να γευτούν
ένα κομμάτι φωτός. Τα οράματα ανακυκλώνονται, γεννιούνται και πεθαίνουν, γιατί δεν
υπάρχουν άνθρωποι που θα κρατήσουν ζωντανή τη φλόγα που σιγοβράζει. Κάνουν

επίκαιρη μια ιστορία που πλάθεται μέρα με τη μέρα ως η απανταχού πίστη των ανθρώπων στην ιδανική πολιτεία που αντιπροσωπεύουν οι επαναστάτες, συνήγοροι των αδύναμων και υπερασπιστές της αλήθειας επάνω σε έναν κόσμο που το λευκό ψέμα καλύπτει σαν χιόνι το ματωμένο χώμα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Μείνε μακριά από αυτούς που φοβούνται την αλλαγή. Η επανάσταση είναι αλλαγή και εκείνοι θα αντιπαχθούν και θα πολεμήσουν ό,τι φοβούνται. Ψάξε για ανθρώπους που κοιτούν στο χθες, αλλά μιλούν για το αύριο. Χρειάζεσαι αυτούς που δεν φοβούνται να πιστέψουν σε πράγματα που μπορεί ακόμα να μην υπάρχουν, αλλά που είναι στο χέρι μας να υπάρξουν. Μάθε να κρατάς τα μάτια, τα αυτιά και το στόμα σου ανοιχτά απέναντι στα λάθη. Η συνήθεια και η ανοχή στην άσκοπη στασιμότητα είναι δηλητήρια και κατασταλτικά για κάθε επανάσταση. Η αλλαγή δεν είναι εξέλιξη. Η επανάσταση όμως μπορεί να γίνει εξέλιξη, όταν δεν φέρνει αλλαγή μονάχα για την αλλαγή. Να επαναστατούμε για την εξέλιξή μας και όχι μονάχα για την αλλαγή μας.

Το κείμενο «Από τον Ρήγα στον Μπαίρον» γράφτηκε από μια ομάδα της Λογοτεχνικής Συντροφιάς που αποτελείται από τους: **Νάσια Αρβανίτη, Μάγια Βαρδακώστα, Κωνσταντία Βούκατζη, Δημήτρη Παρασκευά Γερακίνη, Χριστίνα Γεωργιάδη, Γρηγόρη Καλπακιάν, Δήμητρα Καραγιάννη, Αντώνη Κίτσιο, Κωνσταντίνο Κλάππα, Βλάση Μαγγίδη, Τόνια Μαλογιάννη, Ευγενία Μανωλίδου-Χατζή, Κωνσταντίνα Μοσχοπούλου, Παρασκευή Μπεκιάρη, Ελευθερία Σοφία Ντραγκότι, Μαρία Πολίτη, Αλέξανδρο Σαγρή, Λιλιάνα Στεπανένκοβα, Ιωάννη-Αδριανό Τάχια, Θεοδώρα Τσακίριδη και Έλενα Χαδιού.** Η επιλογή-επεξεργασία και η δημιουργική σύνθεση των κειμένων, καθώς και ο συντονισμός της ομάδας, έγιναν από τη συγγραφέα **Δήμητρα Νούση.**

ΟΤΑΝ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ
ΜΟΙΡΑΖΕΙ
ΡΟΛΟΥΣ

«Η επανάσταση είναι ένας ολόκληρος κόσμος με τους δικούς του κανόνες. Η επανάσταση γίνεται για να σκοτώσει κανόνες και να θέσει καινούργιους. Η επανάσταση υπάρχει μόνο από τη στιγμή που πετυχαίνει. Τότε καταγράφεται στην ιστορία, τότε ασχολούμαστε μαζί της, τότε τη μελετάμε, την αναλύουμε, την ερμηνεύουμε, την τιμούμε. Αποτυχημένη επανάσταση καταγράφεται από την επικαιρότητα της κάθε εποχής με μικρά γράμματα ως εξέγερση. Και είναι αλήθεια ότι κάθε «αποτυχημένη εξέγερση» αποκτά μεγαλύτερο ιστορικό μέγεθος μόνο όταν συνδεθεί με την επιτυχία μιας επόμενης στον χρόνο επανάστασης. Όταν η εξέγερση, στην ιστορική της αποτίμηση, δεν αποτελεί προπομπή της επανάστασης, δεν υπάρχει καν. Η επανάσταση έχει θρίαμβο και τελική επικράτηση. Η επανάσταση είναι πάντα νικήτρια. Έχει λάμψη, δύναμη και οδηγεί πάντα στην ανατροπή των κατεστημένων πραγμάτων. Οι επαναστάσεις αλλάζουν την εποχή».

Διαβάζω τις σημειώσεις μου από τα σχολικά μου τετράδια, τότε που με την επιμέλεια του μελετηρού παιδιού ή την αφέλεια της εφηβείας θεωρούσα ότι σε μια παράγραφο χωρούσε το περιεχόμενο μιας επανάστασης. Ωραία χρόνια τότε. Τελικά, στη ζωή τα πιο όμορφα χρόνια είναι τα ανέμελα, όποτε κι αν τα ζεις.

Ξεφυλλίζω τις σελίδες με τα ποιήματα από τις ανθολογίες του δεκάτου ενάτου αιώνα και πηγαиноέρχομαι ανάμεσα σε αντικρουόμενες προσεγγίσεις εκείνης της ιστορικής στιγμής, όταν πυροδοτήθηκε το ιδεολογικό ρεύμα του φιλελληνισμού, όταν η ελληνική επανάσταση αγκαλιάστηκε από τον ρομαντισμό, όταν κάποιοι πεινασμένοι προσπαθούσαν να πείσουν για τα δίκια τους, όταν τελικά έπεισαν για λόγους που λίγοι καταλάβαιναν τότε, όταν το δημοτικό τραγούδι έζησε την πιο λαμπρή στιγμή του με στίχους βγαλμένους μέσα από τη λαϊκή εμπειρία και το εκφραστικό ξέσπασμα που ζεις για να εκφράσεις την ανείπωτη χαρά ή το βαθύ σκοτεινό πένθος.

«Η επανάσταση γίνεται από πολλούς. Οι λίγοι οραματίζονται, προετοιμάζουν, ηγούνται. Οι πολλοί στρατεύονται στον αγώνα. Η επανάσταση δεν πετυχαίνεται μέσα από ατομικές συμπεριφορές. Είναι υποχρεωτικά ένα φαινόμενο μαζικό στο οποίο εντάσσονται πολλοί, έστω και με τη σιωπή τους».

Πάντα με βασάνιζε η σχέση ανάμεσα στους αγωνιστές. Πάντα αναρωτιόμουν τι σήμαινε ο λόγος του Καραϊσκάκη ή του Διάκου σε σχέση με τα κλειστά στόματα των αναρίθμητων νεκρών που δεν έγινε δημοτικό τραγούδι ο θάνατός τους, δεν προκάλεσε ένα συγκλονιστικό πένθος, ή ακόμη και δεν πέθαναν, αλλά έζησαν τη νέα πραγματικότητα που δημιουργήθηκε με τις δικές τους ενέργειες.

Ο Αχιλλέας Παράσχος είναι ένας ποιητής μάλλον άγνωστος στα σημερινά νιάτα. Η αμηχανία μου ήταν μεγάλη όταν τον διάλεξα για συνομιλητή μας στη λογοτεχνική συντροφιά των νέων. Μια γραφή βγαλμένη από μια τόσο μακρινή και ανεπίκαιρη έκφραση τι θα είχε να μας δώσει στην υλοποίηση αυτού του προγράμματος για τη στοχαστική αναζήτηση της νεολαίας;

Τελικά, όλες αυτές οι επιφυλάξεις είναι μονάχα υπερβολές. Οι στίχοι είναι σφαίρες, και αυτό που μπορούν να χτυπήσουν ή να αναδείξουν το κάνουν πέρα από τη μόδα κάθε εποχής. Το αίμα που χύνεται σε μια επανάσταση είναι φυσικό επακόλουθο της ίδιας της επανάστασης. Όταν χάνεται μια ανθρώπινη ζωή από δίπλα μας, το πένθος είναι φυσικό επακόλουθο για όλους εμάς. Όταν έρχεται η μουσική και το τραγούδι να ντύσουν το μοιρολόι, είναι μια ανάγκη έκφρασης που υπάρχει από τον μύθο της Αντιγόνης μέχρι σήμερα. Είναι μια ανάγκη τόσο ανθεκτική στον χρόνο, που έχει αποκτήσει ένα σχεδόν ιερό ένδυμα, μια ανάγκη που δεν δικαιούσαι να κρίνεις. Αλλά και όταν ο στόχος της ιδέας είναι πάνω από όλα, όπως συμβαίνει σε μια επανάσταση, τότε δικαίως η φωνή του ηγέτη για τον στόχο υψώνεται πάνω από κάθε πένθος, πάθος, ή πόνο που καίει την ψυχή. *Οι επαναστάτες δεν μπορούν να έχουν ψυχές που βουλιάζουν στον πόνο αλλά που τρέφονται από αυτόν.*

Μέσα σε λίγους στίχους του Αχιλλέα Παράσχου χωράει αυτή η επαναστατική πραγματικότητα, πειστική, κατανοητή και ανθρώπινη για το πένθος, το μοιρολόι

και τον στόχο. Ο ποιητής μόλις εμφανίστηκε στην οθόνη του laptop. Καταβεβλημένος από τις διώξεις που έχει υποστεί, αλλά και σοφότερος, κάνοντας τον απολογισμό της κατάστασης μετά τον θάνατο του Όθωνα, ξεκινά να διαβάζει:

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ανταπόδοσις

Ο Ήλιος εβασίλευε σηκώσαν το τραπέζι,
και ξακουσμένος Λυριστής σε όλη την Ελλάδα,
του Διάκου το μαρτύριο αρχίνησε να παίζει,
κι έβαζε μέσα στην καρδιά της λύρας τη γλυκάδα.
Οι ήρωες τριγύρω του ακούγαν δακρυσμένοι
του Καραϊσκού γίνονταν χλωμότερο το χρώμα
και οι Φραντσέζοι έστεκαν γλυκά συγκινημένοι
δεν ένιωθαν όμως κι αυτοί εδάκρυναν ακόμα
γιατ' ο καλός τραγουδιστής κάθε καρδιά φτερώνει
γλώσσα δεν χρειάζεται καμιά καθώς και το αηδόνι.
Έξαφνα: «πάψε τον σκοπό», ο Καραϊσκος λέει:
«δεν μου άρεσ' η λύρα σου που σαν γυναίκα κλαίει.
Η λύρα θέλω το σπαθί μονάχα ν' ακονίζει,
φωτιά ν' ανάφτει στην καρδιά, τουφέκια να γεμίζει!
[...]

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

Ο λυριστής τον άκουσε
Κι άλλαξε το τραγούδι
Κι έφυγε η γλύκα απ' την καρδιά,
η ανάγκη άλλαξε δρόμο
στο πάθος για του λεύτερου

λαού τον δίκαιο νόμο.
 Ήρθαν καινούργιοι στίχοι.
 Γέμισε η ψυχή με ορμή.
 Των όπλων άγριοι ήχοι
 ακούστηκαν με το άγγιγμα της λύρας
 για να 'ρθει μια άλλη άνοιξη,
 μια άλλη ζωή και μια φωνή μιας δίκαιης μοίρας.

Γλώσσα, πόνος, μουσική, θυσία, παρόρμηση· όλα χωρούν σε λίγους στίχους, συστατικά μιας επανάστασης που βλέπουμε διακόσια χρόνια μετά και δεν μπορούμε να γιορτάσουμε όπως θα άξιζε σε απόγονους επαναστατών. Τι περίεργο, ενώ αυτοί που ξεσηκώνονται, αυτοί που τολμούν και κάνουν πράξη την «απρέπεια» είναι άξιοι αμφισβήτησης και έχουν εισπράξει τόσα και τόσα κατηγορητήρια, είναι αυτοί που κερδίζουν την πιο λαμπρή ιστορική καταξίωση. Όλοι οι λαοί, τελικά, είμαστε απόγονοι επαναστατών. Όλοι έχουμε κυνηγημένους προγόνους. Όλοι έχουμε θύματα πίσω μας, πρόσωπα αδικημένα από την εποχή τους... Όλοι λαχταράν να υμνήσουν τον δικό τους Καραϊσκάκη, που διέταξε την αλλαγή του ρυθμού της μουσικής, έδωσε το σύνθημα για την αλλαγή του ρυθμού στη ζωή την ίδια. Αυτός είναι ο ήρωας, αυτός είναι ο αρχηγός, αυτός που πρώτος βλέπει τον στόχο, ξέρει να τον πετυχαίνει, δείχνει τον δρόμο και προκαλεί την αλλαγή πορείας στον ρυθμό της έκφρασης, είτε αυτή είναι μουσική είτε ζωή.

Ο οπλρχηγός δεν γνωρίζει μόνο τους κανόνες στον ανταρτοπόλεμο αλλά και στην επίδραση της μουσικής, χωρίς να ξέρει νότες. Ο οπλρχηγός ξέρει από ψυχή. Κάθε αρχηγός γνωρίζει από ψυχή, γιατί πρώτα από όλα και όλους πρέπει να κωθεί στην ψυχή των δικών του ανθρώπων. Όταν για ένα εγχείρημα χρειάζονται οι πολλοί, τότε οι ψυχές όλων αυτών πρέπει να γίνουν ένα με τον αρχηγό, να πειστούν και να ορμήσουν, να συγκινήσουν και να συγκινηθούν. Δεν υπάρχει επανάσταση χωρίς συγκίνηση. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει κορυφαία πολιτική πράξη χωρίς συγκίνηση. Η συστράτευση είναι πάνω από όλα ψυχολογική και συναισθηματική. Εάν επιτευχθεί αυτό στο

μεγαλύτερο μέρος του κόσμου που θέλεις να πάρεις με το μέρος σου, τότε η επιτυχία σου είναι πολύ πιθανή. Στην επανάσταση η συγκίνηση είναι κινητήριοις δύναμη, η αρχική επιτυχία είναι αποτέλεσμα στρατηγικής και η θριαμβευτική επικράτηση είναι αποτέλεσμα του συνδυασμού ανάμεσα στη στρατηγική και στον συσχετισμό των συνθηκών.

*Ο λυριστής τον άκουσε
και διάβασε τη μοίρα
που ήταν γραμμένη στα κουπιά
στα βλέμματα και στις ζωές
που χτύπαγε η αρμύρα
αιώνες πριν.
Μια θάλασσα με μουσικές
χωράει εδώ και αιώνες.
Για όνειρα που ρίζωσαν
σε αρχαίους ελαιώνες
για κόσμους που δεν ζήσαμε
για ζήση που ποθήσαμε.
Μια θάλασσα με μουσικές
για ελπίδες που ανασαίνουν
μας άφησαν οι πρόγονοι
για τα όνειρα που γέρνουν,
μέχρι να δώσουνε ψυχή
σε αυτούς που αργοπεθαίνουν.*

Ο ρόλος του αρχηγού υπάρχει σε κάθε φανταστική εικόνα που φτιάχνουμε από την παιδική μας ηλικία. Όταν πρόκειται για μια τελική νίκη, ο αρχηγός είναι αυτός που αγαπάμε, θαυμάζουμε, ζηλεύουμε· αυτός που μπορεί να αποτελεί πρότυπο, ειδικά για τα παιδιά. Κι όμως, τα κατορθώματα δεν επιτυγχάνονται χωρίς τους πολλούς που είναι ενωμένοι μπροστά στον κοινό σκοπό. Πάντα κάποιος καλείται να εκφράσει τη συντονισμένη επιτυχή δράση, πάντα

κάποια προσωπικότητα εκπροσωπεί τη νίκη, πάντα υπάρχει ο διάσημος που όλοι τον γνωρίζουν και τον ταυτίζουν με τον θρίαμβο, συχνά μυθοποιημένος, με μεγάλα ελαττώματα, που η νίκη τα σκιάζει και δεν επιτρέπει να βγουν στην επιφάνεια.

Είναι η στιγμή που η ιστορία μοιράζει τους ρόλους. Το παιχνίδι των ρόλων σε μια σχολική γιορτή ασκούσε πάντα μια ιδιαίτερη γοητεία. Ο Νίκος Βασιλάκης, δάσκαλος ο ίδιος, μάλλον γνωρίζει τι σημαίνει για ένα παιδί να είναι ο θύτης ή το θύμα, ο νικητής ή ο ηττημένος, ο άσημος ή ο διάσημος σε μια σχολική γιορτή που παρακολουθούν οι γονείς, οι δάσκαλοι και τα υπόλοιπα παιδιά του σχολείου. Με πολύ απλά λόγια και με λέξεις σφήνες, όπως γνωρίζουν οι ποιητές να εκφράζονται, ξεκινά να διαβάζει στην παρέα μας:

ΝΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Η 25η Μαρτίου 1821
Στη γιορτή του σχολείου
πάντα είχα τον ρόλο του κλεφτόπουλου
που πολεμούσε για την ελευθερία.
Ποτέ δεν αξιώθηκα να γίνω οπλαρχηγός.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

Ποτέ δεν αξιώθηκα να απαντήσω σε διλήμματα για ζωή ή θάνατο.
Ποτέ δεν αξιώθηκα να αποφασίσω τα σπουδαία και τα μεγάλα.
Ζούσα τις διαταγές και πάλευα.
Κρατούσα μονάχα το όπλο που μου έδιναν οι άλλοι.
Ποτέ δεν αξιώθηκα να γίνω αρχηγός...

ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Κάποιοι πάντα μας δίνουν κάποιους ρόλους. Η ίδια η κοινωνία μάς δίνει ρόλους. Κάθε μέρα υποδυσμάστε έναν ρόλο. Σε αυτήν τη διανομή άλλοι ντύνονται με τον ρόλο του αρχηγού και άλλοι με τον ρόλο του ακόλουθου. Άλλοι είναι οι δυνατοί και άλλοι είναι οι αδύναμοι. Σε έναν αγώνα όμως, **όλοι είναι σημαντικοί και δυνατοί. Μικροί και μεγάλοι ρόλοι συμβάλλουν στη νίκη** του. Χωρίς τους μικρούς, ο μεγάλος δεν μπορεί να κερδίσει. Κανένας αρχηγός δεν κέρδισε μόνος του τη μάχη. Όλοι μαζί παλεύουμε για τη νέα μας ζωή. Για μια ζωή καλύτερη. Δεν έχει σημασία αν ήμασταν αρχηγοί ή όχι. Σημασία έχει να αγωνιστούμε όλοι μαζί. Παλεύοντας με όλη μας την ψυχή για το καλύτερο.

Ο Αντώνης βλέπει το κλεφτόπουλο, τον υποτιθέμενο «άσημο» μιας λαμπρής ιστορίας με έναν δικό του τρόπο: είναι αυτός που διψά για τη νίκη, μα νικιέται.

ΑΝΤΩΝΗΣ

Όταν ο λόγος μου γίνεται εχθρός κι όταν φιλιώνω με τα όπλα. Όταν στο στήθος μου βυζαίνω τον θάνατο, μα θέλω να σπείρω χελιδόνια. Όταν διψώ για νίκη, μα νικιέμαι. Όταν στερεύω από μέσα, μα κοιτιέμαι. Ξέρεις, υπάρχουν σε χειραφίες που αποφύγαμε ξέροντας. Εγείρω τις πλάτες μου, να κρατηθώ από τα χείλη που με οπλίζουν. Άσε με να ξεχαστώ πριν πέσω. Κρούσε με και θα σκορπίσω στα πέλαγα το άλγος του να ηχείς, το άχθος του να ηγείσαι, την τέφρα της ζωής. Όπου βαστώ, ζητώ λιγότερα από το χώμα, λιγότερα από το πένθος του είμαστε. Ίσως γι' αυτό και κάπως στα κρυφά να με πολεμά η ίδια μου η ελευθερία. Αναίρεσα τον έρωτα της νίκης την αυγή. Το σώμα μου εάλω.

Η Παρασκευή δίνει στον «άσημο» μια άλλη διάσταση. Του επιτρέπει να αγανακτεί και να αλλάζει ρόλο και συμπεριφορά:

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Δεν άντεξα να ακούω κι άλλες διαταγές,
Όρθωσα τ' ανάστημα και μπήκα σε μια σκέψη.
Όλοι αρχηγοί να γένουμε φύσει αδύνατο.
Όπλο όποιος φέρει, φέρει και ευθύνη.
Σαν ανταμώνεις τον οπλαρχηγό σε πιάνει περηφάνια.
Βαστάς γερά, μια μέρα να πας πολύ μακριά.
Αλλά η μοίρα σου γελάει από τη μια στιγμή στην άλλη.
Περήφανος με τ' όπλο· μια μέρα ίσως σε σκοτώσει.

Ο Κωνσταντίνος προσπαθεί να φυτέψει στην ψυχή του άσημου αγωνιστή την αφοβία, την ανυπομονησία και τη μαχητικότητα:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Περνάνε οι καιροί. Ο κόσμος δεν αλλάζει.
Έρχεται ο χειμώνας. Ο φόβος κυριάρχησε.
Εγκλωβίστηκες στη σκέψη:
«Φοβάμαι αλλά περιμένω να φέξει».
Η λευτεριά δεν περιμένει. Διεκδίκησέ την.
Φέρε την αντίσταση. Ο ζυγός δεν θα νικήσει.
Πάρε το όπλο σου, τα όνειρά σου.
Πάλεψε, γιατί πλέον δεν φοβάσαι. Τι έχεις να χάσεις;
Δώσε το όπλο σου στους συντρόφους σου.
Γιατί ο πραγματικός ηγέτης δεν πολεμά, εμπνέει.
Εμπρός λοιπόν. Η λευτεριά δεν περιμένει.

Ο «άσημος» του Γρηγόρη δεν είναι καθόλου άσημος, είναι συνειδητοποιημένος αγωνιστής, είναι μαχητής σε ένα σύνολο γενναίων, σε έναν λαό ενωμένο.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ

«Ατσάλινη καρδιά»
 Τα βόλια πέφτανε σωρηδόν,
 πιο πέρα κάτι παλικάρια λαμβάνουν θέση πρηνηδόν.
 Με το δάχτυλο στη σκανδάλη,
 έτοιμοι να δώσουν σώμα και ψυχή σε κάθε μάχη.
 Θυσίες πολλές, μα το φρόνημα υψηλό,
 υπηρετούν μια Ιδέα, αδιαφορούν για στολή ή για βαθμό.
 Κείθε στα βουνά, άντρες, γυναίκες και παιδιά γίνονται όλοι μια γροθιά.
 Μήτε πολυβόλα τους φοβίζουν, μήτε τ' ανήμερα θεριά,
 πολεμούν με σθένος, έχοντας ατσάλινη καρδιά, μοιάζει γλυκόπικρος
 εκείνος ο πόθος για κείνη που θέλουν να γευτούν, για λευτεριά!

Εξίσου σημαντικός είναι ο «άσημος» στους στίχους της Νάντιας, αλλά μέσα από μια τελείως διαφορετική ματιά:

NANTIA

Δεν ήρθε η Τύχη
 της Αναγνώρισης
 στη ζωή.
 Κι όμως,
 η αξία του κάθε Καβάφη
 δεν μετριέται με τα συγχαρητήρια
 που πρόλαβε να ακούσει·
 αλλά με το λιθαράκι
 που έβαλε στη ζωή
 τόσων ανθρώπων.

Ο «άσημος» στα μάτια της Δήμητρας είναι ένας «αόρατος» πολεμιστής, ένα πρόσωπο του οποίου την αξία δεν διέκρινε ποτέ κανένας.

ΔΗΜΗΤΡΑ

Και κάποτε μου έλεγες πως ο ήλιος ξανά θα λάμψει
και ο κόσμος χαρούμενος πια θα φαίνεται πως μοιάζει.
Η ελπίδα σα λουλούδι θα ανθίσει και με τη φίλη της την ελευθερία θα 'ρθει
να ευημερήσει.
Όλα τα λόγια σου αυτά με κρατήσανε στη μάχη, με ταπεινοφροσύνη
να πολεμώ και όρθιος να στέκω
σε κάθε κακοτοπιά για σένα, αγάπη μου, να αντέχω.

Τα χρόνια, όμως, περάσανε και ένας μεγάλος πόνος με βαραίνει
φυλακίζει τη χαρά μου και τίποτα δεν τον γλυκαίνει.

Είναι που δεν αξιώθηκα τα εύσημα να πάρω
και σαν αόρατος πολεμιστής θα πάω να βρω τον Χάρο.

Δίχως αξίωμα, δίχως ηγεσία, δίχως πρωτοβουλία,
θυσιάσα τα πάντα για την ανεξαρτησία.

Στο ίδιο πνεύμα σχολιάζει και η Λιλιάνα, κάνοντας έναν πολύ ενδιαφέροντα διαχωρισμό ανάμεσα σε «ανάξιους», οι οποίοι πείθουν τους άλλους για την ατολμία τους, και σε άξιους, που τελικά τολμούν. Έτσι, με αφορμή τους άγνωστους αγωνιστές που ποτέ δεν αξιώθηκαν να γίνουν αρχηγοί, παρουσιάζονται οι άξιοι και οι ανάξιοι ενός αγώνα, αδιαφορώντας πλήρως για τους «άσημους» και τους «διάσημους» της ιστορίας.

ΛΙΛΙΑΝΑ

Σου είπαν ότι δεν μπορείς, θυμάσαι;
Δεν είσαι άξιος λάβαρα να σηκώσεις, τη νίκη σου εκείνοι πανηγύρισαν

και τα κατορθώματά σου, που με τη ζωή σου έχεις πετύχει
 εκείνοι καταχράστηκαν, θυμάσαι;
 Θυμάσαι πως οι δύσπιστοι δειλιάσαν, πως τρέχαν να σωθούν, ενώ εσύ
 σαν βράχος, κοιτούσες τον ορίζοντα κι ακνά χαμογελούσες. Το ήξερες πια.
 Είσαι μόνος, μα τότε ήταν που θέλησες με όλο σου το είναι
 σ' εκείνους τους ανάξιους, θυμάσαι, τους ίδιους που ψιθύριζαν «δεν θα
 τολμήσεις»,
 να τους κοιτάξεις ίσα πια στα μάτια, με θάρρος απαντώντας
Memento audere semper, «**να θυμάσαι να τολμάς πάντα**», ακούς;
 Να μη φοβάσαι...

Δεν είναι δυνατό να λείπει από έναν προβληματισμό για τον «άσημο» αγωνιστή, δηλαδή για έναν μέσο άνθρωπο μιας επανάστασης, ο Γιώργος Σουρής. Η πένα του τσακίζει κόκκαλα μέχρι σήμερα, η αλήθεια του ενοχλεί, η επικαιρότητά του προκαλεί θυμό και η καυστικότητα του τον κάνει να μην περνά απαρατήρητος. Ο Σουρής, όπως και όλοι οι ποιητές, από τους στίχους του Μπαίρον μέχρι του Βασιλάκη, είναι οι άνθρωποι που άφησαν σε όλους εμάς την ηχώ. Δεν μπορεί ο άνθρωπος που έγραφε στα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα να κάνει την ίδια αποτίμηση για την επανάσταση με αυτόν που βλέπει την Ελλάδα να γίνεται καρτ ποστάλ και πολυδιαφημισμένος ταξιδιωτικός προορισμός το 1960 και αργότερα. Τελικά, δεν μου αρέσει και πολύ η περιπέτεια στην οποία έμπλεξα τα παιδιά. Νιώθω πως είναι πολύ «βαρύ» να βάζεις ανθρώπους μιας γενιάς να μιλούν για αγώνες και θυσίες όταν ζουν επί δύο χρόνια σε συνθήκες αιχμαλωσίας. Τα παιδιά που ζουν μέσα στον εγκλεισμό καλούνται να συναντήσουν τον Γιώργο Σουρή και να μιλήσουν για το τέλος ενός αφανούς αγωνιστή στην ελεύθερη, πλέον, πατρίδα του.

Ο ποιητής βρίσκεται σοβαρός στη θέση του μπροστά στην οθόνη. Δείχνει ευδιάθετος, ήρεμος και ανεπηρέαστος από τις διώξεις που έχει υποστεί κατά καιρούς για το «ενοχλητικό» πνευματικό του έργο:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΡΗΣ

Και αγωνιστού τινός
θάνατος ελεεινός

Απάνω σε παλιόσκαμνα μια κάσα στηριγμένη
είχ' έναν γέροντα νεκρό με ρούχα λερωμένα,
απ' τη μεγάλη γενεά αυτήν τη δοξασμένη,
που τόσο αγωνίστηκε εις το Εικοσιένα.
Κάνεις δεν τον εγνώριζε, κανείς δεν τον τιμούσε,
και όμως μια φορά κι αυτός με δόξα πολέμουσε.

Στη δεξιά του τη μεριά ολιγοστό λιβάνι
σε κεραμίδι έκαιγε με τόση ευωδία,
κι αριστερά ένα πανί, όποιος περνά να βάνη
λίγα λεπτά για να γενή του γέρου η κηδεία.
Κανένας δεν τον έκλαψε, μόνον έναν κλητήρα
είδαν να στέκη όρθιος εις της αυλής τη θύρα.

Αυτός που αγωνίστηκε για την Πατρίδα μόνον
κι επέρασε με το σπαθί της νιότης του τα χρόνια,
έλαβε ως αντάλλαγμα των τόσων του αγώνων
τη φτώχεια και την φοβερή του κόσμου καταφρόνια.
Και ζωντανός δοκίμασε απ' όλους μας τη χλεύη,
και μες στην κάσα του νεκρός ακόμα ζητιανεύει.

Υπάρχει μια άποψη ότι αυτή η αχαριστία απέναντι σε ανθρώπους που αγωνίστηκαν για ιδεώδη και προσέφεραν στην πατρίδα, είναι παθολογία της ελληνικής ιστορίας. Δεν είμαι καθόλου σίγουρη. Προσωπικά, θα ήμουν ευτυχής εάν η απόρριψη απέναντι σε αυτόν που έκανε αγώνες με εντιμότητα και συνέπεια

αφορούσε μόνο ένα τόσο μικρό κομμάτι γης, όπως η Ελλάδα, και έναν τόσο μικρό σε αριθμό κατοίκων λαό.

Ο Δημήτρης αμέσως άνοιξε το σκουριασμένο μπαούλο του νεκρού και διάβασε:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Θέλω να μου πουν αυτοί που πίνουν της Λήθης το κρασί πού μπορώ κι εγώ να το βρω, γιατί με αυτό θέλω να μεθύσω. Μέσα σε γλυκές παραισθήσεις να βλέπω πως σε κανέναν δεν χρωστώ και να πιστεύω πως αν είμαι ό,τι είμαι σε εμένα μόνο το οφείλω. Θέλω να με δω φύλλο φυτρωμένο στην άκρη ενός σύννεφου, κορμό πλατάνου στην κορυφή κυμάτων και βασιλιά ανακτόρου στη ράχη των ανέμων. Πουθενά να μην πατώ και κανέναν να μην ευχαριστώ. Σκοτούρα είναι να θυμάσαι ότι είσαι ευεργετημένος. Τιμές και δόξες, ευχαριστίες και λαμπρή υστεροφημία τού πρέπει του ευεργέτη που ταπεινά, με αυταπάρνηση και πείσμα, μέσα από το έργο του σήριξε γνωστούς και αγνώστους του. Είναι αλήθεια. Γι' αυτό υπό την επήρεια γλυκιάς μέθης θέλω ευεργέτες μου μονάχα τα δυο μου χέρια να κηρύξω. Μα πού θα βρω της Λήθης το κρασί; Θέλω τις σκοτούρες, τις υποχρεώσεις και το ποιος είμαι να ξεχάσω.

ΙΩΑΝΝΗΣ-ΑΔΡΙΑΝΟΣ

Συχνά οι άνθρωποι... πιστεύουν. Απορώ, όμως: «Πού πιστεύουν»; Στον Θεό; Στον άνθρωπο; Στο καλό; Κι αυτοί που λένε «στα ιδανικά τους», τι να εννοούν, άραγε; Και σε ποια ιδανικά; Για να πω την αλήθεια, δεν το καταλαβαίνω. Στα λεγόμενα «ιδανικά» που μας θέλουν όλους «καταξιωμένους», και σίγουρα όχι πνευματικά. Ή στα «ιδανικά» που θέτουν στο επίκεντρο τον άνθρωπο και το «καλό» του;

Το μήνυμά μου είναι, επομένως: αγωνίσου, για σένα! Για τα ιδανικά που εσύ ο ίδιος πρεσβεύεις και πίστεψε σ' αυτά! Οι άλλοι μπορεί να σε χλευάσουν, μπορεί να κοροϊδέσουν. Μα, μόνο εσύ γνωρίζεις! Τι κι αν είσαι τώρα μόνος; Θα 'ρθουν κι άλλοι. Απλώς, κάνε την αρχή, για σένα!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Να μιλήσω για ιδανικά;
Ιδανικούς ανθρώπους; Τι θα ήθελα ιδανικά να γίνω;
Δεν ξέρω αν κάποια λέξη θέλει μια τέτοια ζωή με την ψυχή μου.
Γι' αυτό καλύτερα ας μιλήσω για απωθημένα:
Απωθώ συχνά τη σκόνη από το γραφείο μου
με απωθεί η δυσωδία του πολιτισμένου.
Απώθησα τη σκέψη του παιδιού που βλέπει τη ζωή σαν αγάπη που έχει
αργήσει.
Δεν ξέρω αν κάποιος πολέμησε για όλα αυτά.
Εγώ πάντως σκεπάστηκα.

ΕΥΓΕΝΙΑ

Γιατί αλήθεια ν' αγωνίζεσαι για μια ιδέα; Μια αριστοφάνεια νεφέλη, όσο και αν είναι
ωραία, δόξα μοναχί της δεν πρόκειται να φέρει. Γιατί να θυσιάσεις για ένα φθινοπω-
ρινό αγέρι, που τόσα δένδρα ανελέητα ξεγυμνώνει αλλά συγκομιδή δεν ξέρεις άμα
ζυμώνει, δεν ξέρεις αν γόνιμες βροχές θα καλωσορίσει ή με χαλάζι τον ουρανό θα
μαυρίσει. Και ακόμα και αν με σταφύλια και σπάρι το καλάθι σου γεμίσει, δεν γνωρίζεις
αν μόνο τους άλλους ή κι εσένα θα ταΐσει. Γιατί να θυσιάσεις και όχι το χέρι σου να
νίψει από τον αγώνα, την ευθύνη και των ανθρώπων σου την κακουχία; Μα αλήθεια,
μια αξία θα είχε αξία αν με κτερίσματα πολιορκούσε τη βούληση των ανθρώπων; Ή
μήπως τελικά πρέπει να είναι απροϋπόθετο πόρισμα των κόπων;

ΝΑΣΙΑ

Δεν διαβάξεις ιστορία γιατί δεν είναι της προτίμησής σου;
Δεν επιθυμείς να μάθεις πώς αυτοί οι ήρωες σου έδωσαν τη ζωή τους;
Δεν υπάγεις στην παρέλαση γιατί πρέπει να ξυπνάς νωρίς το πρωί;
Λησμονείς ότι εκείνοι αγρυπνούσαν κάθε μέρα με φόβο μοναχοί;

Δεν αρέσκεσαι με τα θεατρικά, γιατί τα σενάρια σου αφαιρούν πολύτιμο χρόνο;
 Μήπως δεν αντιλαμβάνεσαι τα ιδανικά και τις θυσίες εκείνων των ανθρώπων;
 Βολεύεσαι με τις αργίες που δεν χρειάζεται να κουνήσεις ούτε το μικρό σου δαχτυλάκι;
 Πόσες γενεές όμως ξεκληρίστηκαν σε τούτο το χώμα για αυτές σου τις απολαύσεις;
 Μιλάνε με χαμόγελα για γιορτές, Ελλάδες, ανθρωπιά και ελευθερισμό
 δίχως η μνήμη τους να περιέχει πένθος, Ψωροκώσταινα, απανθρωπιά και εξανδραποδισμό.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ελεεινές οι μάταιες πράξεις θυσιάζονται στον βωμό αυτών που με αφορμή την καλοζωία τους δεν λαχταρούν τον συναισθηματικό παράδεισο της ηρωικής πράξης. Η διάψευση του αγώνα κατοχυρώνεται μόνο στην κοινή γνώμη, αλλά όχι και στον ίδιο τον αγωνιστή. Μπορεί η εύπλαστη μάζα να κοντύνει έναν άνθρωπο, αλλά ποτέ ο ίδιος τον εαυτό του όταν αισθάνεται κομμάτι μιας μερίδας ανθρώπων που δεν εφησυχάζουν κυνηγώντας το αύριο, που δεν είναι πια καθρέφτης του σήμερα. Η χρυσή κλειψύδρα του χρόνου αδυνατίζει τα ιδανικά και τα κοσμήματα της μνήμης. Η δικαίωση των ηρώων, όμως, είναι η ολοκληρωμένη πράξη απόδοσης τιμής σε αυτούς που αξίζουν τα στέφανα εν ζωή και όχι, εάν και πότε, μετά θάνατον. Στις λίγες στιγμές παρηγοριάς, η ελευθερία δίνει χείρα βοήθειας στη φτώχεια που γεννά η απαξίωση όλων θυσίασαν τις λιγοστές δυνάμεις τους για να φουσκώσουν με τα σύννεφα τον ήλιο της αιώνιας γόνιμης δόξας.

Η Μάγια ασχολήθηκε με τη μοναξιά του άσημου αγωνιστή, σαν να ήρθε η στιγμή να πει δυο λόγια αντί για μοιρολόι.

ΜΑΓΙΑ

Στον πυρετό της δόξας, όλοι ήταν εκεί.
 Στον πυρετό τον πραγματικό, όλοι απόντες.

Όλα αρχίζουν και όλα τελειώνουν.
Όλα τελειώνουν και όλα αρχίζουν.
Και μόνος είσαι πάντα.
Μα αν ένιωσες ποτέ ζητωκραυγές, μάλλον παράκουσες.
Γιατί μονάχα εσύ ξέρεις τον λόγο των πράξεών σου.
Κανένας δεν χρειάζεται να σ' τον θυμίζει.

Το κείμενο «Όταν η ιστορία μοιράζει ρόλους» γράφτηκε από μια ομάδα της Λογοτεχνικής Συντροφιάς που αποτελείται από τους: **Νάσια Αρβανίτη, Μάγια Βαρδακώστα, Κωνσταντία Βούκατζη, Δημήτρη Παρασκευά Γερακίνη, Χριστίνα Γεωργιάδη, Γρηγόρη Καλπακιάν, Δήμητρα Καραγιάννη, Αντώνη Κίτσιο, Κωνσταντίνο Κλάππα, Ευγενία Μανωλίδου-Χατζή, Παρασκευή Μπεκιάρη, Αλέξανδρο Σαγρή, Λιλιάνα Στεπανένκοβα, Ιωάννη-Αδριανό Τάχια και Θεοδώρα Τσακίριδη.** Η επιλογή-επεξεργασία και η δημιουργική σύνθεση των κειμένων, καθώς και ο συντονισμός της ομάδας, έγιναν από τη συγγραφέα **Δήμητρα Νούση.**

ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕΤΗΣ

Αυτό το κείμενο ήταν το πρώτο που σχεδίασα στο μυαλό μου από τη μέρα που αποφασίσαμε να δουλέψουμε ένα βιβλίο γεμάτο από επανάσταση. Δεν ήξερα πώς, δεν ήξερα με ποιους, αλλά ήξερα ότι μια επανάσταση θα πρέπει να τη δούμε μέσα από δύο πόλους, δύο κόσμους και δύο πρόσωπα: τον ηγέτη και τον λαό. Όταν ξεκίνησα λοιπόν την έρευνα του υλικού και χάθηκα στις εκφάνσεις της ηγεσίας —πνευματική, ιδεολογική, πολιτική, στρατιωτική— μελετώντας παράλληλα τα απομνημονεύματα των αγωνιστών, κατέληξα ότι έπρεπε να αλλάξω το πλάνο μου. Επέλεξα τον ηγέτη και τον λαό μετά την επανάσταση, όταν ήρθε η στιγμή μιας δικαίωσης του αγώνα: η στιγμή που η καμένη γη, πλήρως ανίκανη να ζήσει τους πεινασμένους, βρέθηκε στα χέρια ενός μικρού λαού, νικητή της ιστορικής στιγμής, αλλά και στα χέρια ενός ηγέτη που αντάμωσε μέσα από τη σοφία και την απελπιστική μοναξιά του το κάλεσμά της ιστορίας για μια αρχή από το μηδέν.

Διάλεξα τρία πρόσωπα, με σκοπό να ζήσω στιγμές από τρεις ζωές: τον Αλέξανδρο Σούτσο, τον Νίκο Καζαντζάκη και τον Ιωάννη Καποδίστρια. Το κοινό ανάμεσα στον Σούτσο και στον Καζαντζάκη είναι ότι ως συγγραφείς προκάλεσαν την εποχή τους, ενόχλησαν με την κριτική τους, αντέδρασαν σε κατεστημένα που τους απάντησαν με διώξεις. Ήταν πρόσωπα που πήγαν ενάντια στο ρεύμα. Αλλά ήταν και οι δύο πρόσωπα που μπορούσαν να διακρίνουν στον λαό τη δύναμη και την αδυναμία του, να ερμηνεύσουν τον κρυμμένο λαϊκό ήρωα, δράστη της προσωπικής αλλά και της εθνικής ιστορίας.

Οι κάτοικοι της Λυκόβρυσης και της Σαρακίνας του καζαντζακικού κόσμου⁷ είναι ο ίδιος λαός που αγάπησε ή απέρριψε τον διάσημο καταραμένο που ηγήθηκε στα ελληνικά γράμματα του εικοστού αιώνα.

Ο απελπισμένος Ρουμελιώτης του Σούτσου είναι ο ίδιος λαός που, πιθανώς, θα ήθελε ο ποιητής να δει ελεύθερο και αξιοπρεπή, με την παιδεία του ρομαντισμού και της ελευθερίας. Αυτό θα ήταν προσδοκία, πόθος, ανάγκη, ιστορική τάση της εποχής, που οι στοχαστές έβλεπαν με τα δικά τους μάτια να έρχεται.

Ένας άνθρωπος είναι ένας λαός. Λίγοι σίχοι είναι ένας ολόκληρος κόσμος, όπως συμβαίνει σχεδόν πάντα στην ποίηση που, αν δεν βιάζε σε αυτό το μαγικό μονοπάτι της πάμπλουτης σύνοψης, δεν θα στέγαζε στη σκέπη της τόσους ανήμπορους να εξηγούν αλλά ικανούς να νιώθουν την ποίηση της γλώσσας τους και την ανάγκη της ψυχής τους. Οι σίχοι είναι πάντα απάντηση σε μια απελπισία. Υπάρχουν σίχοι με αξιοπρέπεια και όνειρο, σίχοι που αποκαλύπτουν την ανάγκη: του λαού για τον ηγέτη και της ιστορίας για την ανάδειξη της φωτισμένης ηγεσίας.

Από την άλλη πλευρά, ο Καποδίστριας είναι αυτός που, επίσης, αγαπήθηκε και μισήθηκε, ανέλαβε την ευθύνη, διακινδύνεψε συνειδητά τη θυσία, δούλεψε για ένα θεμέλιο πάνω σε στάχτες, προσπάθησε να κάνει πράξη τον στόχο, τη δημιουργία του κράτους. Η επανάσταση δεν θα είχε νόημα εάν σκοπός της δεν ήταν η δημιουργία ενός κράτους που δεν θα ήταν οθωμανικό. Η εποχή του Καποδίστρια ήταν η εμφάνιση ενός συγκλονιστικού γήρατος για έναν ολόκληρο κόσμο: ο ίδιος, άνθρωπος της σκέψης και της δράσης, ήταν σε θέση να διακρίνει τις ρυτίδες της οθωμανικής αυτοκρατορίας και να χωρέσει ανάμεσα στις πρώτες ρωγμές της μια νίκη ενός ταπεινωμένου λαού που του αναγνωρίστηκε ένα δίκιο κάποιας λευτεριάς. Ο Καποδίστριας του Καζαντζάκη δεν είναι το ίδιο το ιστορικό πρόσωπο. Είναι ο ηγέτης ενός επαναστατημένου λαού, που κλείνει μέσα του τη Λυκόβρυση και τη Σαρακίνα, όπως ακριβώς συμβαίνει με τον ήρωα του συγγραφέα, που σταυρώνεται ξανά και ξανά...

⁷ Τα δύο χωριά-αντίπαλα στρατόπεδα στο βιβλίο του Καζαντζάκη *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*.

Κι ενώ είχα αποφασίσει να μιλήσουμε για αγώνα, επανάσταση, χίμαιρα και θρίαμβο που πέτυχαν άνθρωποι, βρεθήκαμε να μιλάμε για τη «γόνιμη στάχτη». Καλεσμένοι στη συντροφιά μας είναι δύο πρόσωπα που «ενόχλησαν» πολύ, αλλά προσέφεραν υπέροχες σελίδες στα ελληνικά γράμματα: ο Αλέξανδρος Σούτσος και ο Νίκος Καζαντζάκης. Ο Αλέξανδρος Σούτσος ήταν θαυμαστής αλλά και επικριτής του Καποδίστρια. Τον καλέσαμε και βρέθηκε κοντά μας μαζί με το βλέμμα ενός ανθρώπου που δεν είναι άλλο από το βλέμμα ενός λαού. Ο Καζαντζάκης, αμετανόητος μελετητής του ανθρώπου που ξεχωρίζει, ανοίγει δρόμο και ματώνει από την εχθρότητα των γύρω του και τη μικροψυχία των ισχυρών, συνομιλεί με τον Καποδίστρια, «ζει» και δημιουργεί μαζί του, αλλά και μαζί μας. Ο Καποδίστριας, μέσα από τη γραφίδα του Καζαντζάκη, στέκει μπροστά μας με τον Μακρυγιάννη, τους καημούς και τη μοναξιά του. Και σε όλα αυτά μαζί υπάρχει πάντα η σκέψη του Μπάιρον από το προοίμιο του *Child Harold*: χίλια χρόνια, μια μέρα, ένα κράτος, λαοί ολόκληροι, όνειρα που δεν προλάβαμε να μάθουμε ότι γεννήθηκαν, ζωές που άλεσε η ιστορία χωρίς τον παραμικρό οίκτο, κόκκοι άμμου και ασήμαντες φλόγες, αίμα... αίμα... αίμα... Αχόρταγος και άσβεστος στέκει ο βωμός της ιστορίας μπροστά μας... ανίκητος και θρεμμένος από θυσίες, ζωές που χάθηκαν χωρίς να μπορούν να φανταστούν το μέλλον... Μικροί, ασήμαντοι ρόλοι για τους πολλούς... Μερικές σελίδες ιστορίας για τους λίγους... Βάρος και κόστος για τους ηγέτες... Ένα κράτος που ανέτειλε τότε και κόπιασε να χτίσει θεμέλια στις στάχτες...

Ο Αλέξανδρος Σούτσος έχει ήδη «μπει» στην τηλεσυνάντηση. Περιμένει υπομονετικά να του δώσω τον λόγο. Το κάνω ευθύς αμέσως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

Ο απόμαχος Ρουμελιώτης

Χωρίς πόλεις, χωρίς κάστρα, ξεχασμένοι, πεινασμένοι
και με διψασμένο στόμα,

νεκρωμένοι απ' τον τύφο, απ' τα βόλια πληγωμένοι
και χλωμοί ωσάν το χώμα,
εις τον ουρανό τα μάτια είχαμ' όλοι γυρισμένα...

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

όταν ανάσα δεν υπάρχει πια,
όταν ζωή και χρώμα λιγοστεύουν
τότε τα μάτια άλλο δεν έχουν για φωτιά
παρά μονάχα ουρανό για να αγναντεύουν
να βρουν ζωή στο γαλανό, να αγγίξουν φλόγες
να ψάλλουν σκέψεις σκοτεινές, χαρές υπόγειες...

ΙΩΑΝΝΗΣ-ΑΔΡΙΑΝΟΣ

Τούτο το μπλε του ουρανού...
Όταν εσύ δεν γνώριζες πού να πρωτοκοιτάξεις, κοιτούσες πάντα πάνω.
Εκεί ψηλά κι αγνάντευες τούτο το μπλε του ουρανού.
Ήταν η σωτηρία σου, το σπίτι του Θεού και η ψυχή του Ήλιου.
Μα, τώρα αυτό το χρώμα... για σένα χάνει στη σκέψη την ουσία του.
Για μένα γίνεται «μαύρο» από τις σφαίρες κι «άσπρο» απ' την ελπίδα,
που δεν την έχω χάσει.
Εγώ, σαν γίνει μια καταστροφή ή σαν θα γίνει γλέντι...
πάλι το μπλε τούτο θα κοιτάξω.
Κάτω από τούτο βρίσκομαι, τούτο με προστατεύει.
Και σαν θ' ανέβω εγώ ψηλά, τούτο θα με κρατήσει.

ΕΥΓΕΝΙΑ

Και ο ουρανός κοιτούσε εμάς, εκείνος ο γαλανόματος γίγαντας που παρακολουθεί τον
κόσμο. Τι να σκεφτόταν άραγε εκείνη τη στιγμή, βλέποντας τους ανθρώπους να πο-

νούνε έτσι; Μα πρέπει να ξέρει ότι οι ίδιοι ή οι αδερφοί μας είναι υπεύθυνοι γι' αυτήν τη δυστυχία, αυτήν τη μοναξιά και την κακεντρέχεια μεταξύ μας.

Και άλλα βόλια τον κρύβουν τώρα. Δεν έχει σημασία από τι είναι φτιαγμένα. Τον κρύβουν από εμάς και μας κρύβουν από αυτόν, και δεν ξέρει κανείς αν η απαλλαγή απ' την αιδώ που προφέρει το δεύτερο αξίζει το κόστος της ελπίδας που απαιτεί το πρώτο, και ποτέ τα δύο δεν μπορούν να διαχωριστούν. Είτε βλέπεις την αλήθεια και υφίστασαι τις συνέπειες, είτε κλείνεις για πάντα τα μάτια και ονειρεύεσαι ότι τα βόλια δεν θα αγγίζουν ποτέ το χώμα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Από μικρός φοβόμουν τον ουρανό.

Είναι περίεργη η σχέση μας.

Ίσως επειδή έχουμε μεγάλη απόσταση ο ένας από τον άλλον.

Από τα χρώματα που αλλάζει, θα τον χαρακτηρίζα ευαίσθητο.

Από τις ώρες που μου κάνει αισθητές, δεν θα τον έλεγα και τόσο προσγειωμένο.

Κάνει ό,τι θέλει φροντίζοντας τη στιγμή που έχω περισσότερη ανάγκη.

Γι' αυτό θερμή παράκληση:

κάθε φορά που ανοίγουν οι ουρανοί, μην τους κλείνετε,
την άλλη φορά δεν θα ξέρω προς τα πού να ονειρευτώ.

ΝΑΣΙΑ

Ο ουρανός είναι ο μεσολαβητής
του ήλιου και της γης.

Ο ουρανός είναι ο προμηνητής
της αστροφεγγιάς και της βροχής.

Ο ουρανός είναι ο διαλαλητής
της καρδιάς και της ψυχής.

Ο ουρανός είναι ο τραγουδιστής

της ελπίδας και της θαλπωρής.
Ο ουρανός είναι ο ειρηνιστής
του κόσμου και κάθε φυλής.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ο ουρανός με τα γαντζωμένα άστρα
το πέτρινο σπίτι των χαμένων αναμνήσεων
στωικός φιλόσοφος που περιπαίζει τη ζωή
κοιτώντας από ψηλά τα βόλια της ποίησης.
Σμίγει τη θάλασσα στο λυκόφως των σκέψεων
ρίχνει κόκκινη βροχή όταν τα σύννεφα βάφονται με αίμα
τρεμοπαίζει τη φωτιά που καίει τον χάρτινο ήλιο
ακουμπώντας το βουνό που βογκά από τη στενοχώρια.
Πού να χωρέσουν οι στεναγμοί στο απέραντο γαλάζιο,
σαν δεν χωράει η ψυχή στην τόση ηρεμία;

ΜΑΓΙΑ

Βηματίζεις γοργά και λοξοκοιτάς, ο ήλιος σε τυφλώνει
Κατευθύνεσαι αργά, απομεσήμερο πια, προς κάποιον προορισμό
Περασμένη δύση, και τα αστέρια αχνοφέγγουν δείχνοντας μονοπάτια
Μα τι κοιτάς πια; Γιατί αγανακτείς και σηκώνεις το βλέμμα;
Ο κόσμος δεν σου χρωστά τίποτα, και όσα χρώματα και αν αλλάξει ο ουρανός,
αυτή την απάντηση θα λάβεις.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Όποια παράλογη μανία και αν χτυπήσει τη γη, όσο ντουμάνι κι αν εκπνεύσουν τα συν-
τρίμμια, μέσα στα σύννεφα της σκόνης πάντα θα σχηματίζεται ένας φεγγίτης, για να
φτάσει το βλέμμα μας στο υψηλό γαλάζιο. Ο ουρανός θα στέκει απυρόβλητος και
ατάραχος θεατής όσων συμβαίνουν εδώ κάτω. Μάταια παλεύουμε ακόμα με τα ξύλινα

παιδικά σπαθιά μας στα χέρια να κόψουμε τον αέρα. Σε εκείνο το μακρινό και φωτεινό πατάρι φυλάμε κάθε τι μεγάλο και σπουδαίο, κάθε τι πολύτιμο. Σε δύσκολους καιρούς εκεί τα ξαναβρίσκουμε όλα, άθικτα και καθαρά. Αγναντεύουμε με λαχτάρα την ουράνια αφρώδη θάλασσα. Κι έτσι καταφέρνουμε και συνεχίζουμε. Δεμένοι εδώ με τα «κίτρινα σύννεφα των ανθισμένων σπάρτων», ονειρευόμαστε να ταξιδέψουμε κι εμείς κάποτε καβάλα στις γαλήνιες λευκές νεφέλες.

Σκέφτομαι τα λόγια του Δημήτρη. Ο ουρανός-φεγγίτης, «ουράνια αφρώδης θάλασσα», παρηγοριά, ελπίδα, απελπισμένο καταφύγιο, μονόδρομος επιβίωσης... Όταν τα χάσεις όλα στη ζωή, σου έχει μείνει μόνο το όνειρο... Αλίμονο αν κι αυτό γίνει εφιάλτης... Ο λαός δεν μπορεί να αντέξει χωρίς όνειρο. Αν κάτι κρατά ανθρώπους ενωμένους είναι το όνειρο... Η πραγματικότητα χωρίζει και το όνειρο ενώνει... Αντίθετα, ο ηγέτης δεν έχει όνειρο, αλλά λαμβάνει υπόψη το όνειρο του λαού του, ακόμη και αν αυτό δεν ταυτίζεται με τις επιδιώξεις του ή, μάλλον, κυρίως όταν αυτό δεν ταυτίζεται με τις επιδιώξεις του. Πολλά μπορεί να κάνει ένας ηγέτης, αλλά δεν μπορεί να αποκηρύξει δημόσια το όνειρο του λαού. Ο ηγέτης έχει στόχο, πλάνο, τρόπους δράσης, αναδίπλωσης και επαναπροσδιορισμού. Το όνειρο του λαού υπάρχει κάπου ανάμεσα σε όλα αυτά. Αλλά, αλίμονο, το γαλάζιο του ουρανού είναι πάντα παρόν. Το νιώθουμε και το γνωρίζουμε όλοι. Μαζί και ο Καζαντζάκης, που ξεκινά να διαβάξει αποσπάσματα από το έργο του *Καποδίστριας*.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ψυχή, μαδούν, μαδούν τα κλώνια σου, μην τρέμεις
σε λίγο θ' απομείνεις, έρημη, απροστάτευτη,
στο κρύο και στις βροχές, σαν μυγδαλιά ανθισμένη.
Σώπα μη θλίβεσαι, ψυχή μου πρωτοπόρα.
Κραυγή να σύρεις ανοιξιάτικη και φτάνει!
Τα παραπέρα του Θεού και του Θανάτου.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

*Αυτοί είναι που ορίζουν τον χρόνο: Θεός και Θάνατος.
Ανάμεσά τους μόνο η Άνοιξη,
μονάχα αυτή είναι ικανή να ορθώσει ανάστημα.
Πόσο ανάγκη έχω από την κραυγή της Άνοιξης...
Πόση ζωή παίρνει η ψυχή κραυγάζοντας...*

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

*Απ' τον Αράπη λυτρωθήκαμε τον όξω,
ας λυτρωθούμε κι απ' τον μέσα μας, Αράπη
όλοι μαζί, παιδιά, να βρούμε σωτηρία
τούτη τη νέα βαθιά επανάσταση κηρύχνω!*

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

*Δεν είναι λεύτερη η ψυχή
Κρύβοντας μέσα της εκείνον που αθώους βασανίζει.
Εκείνος λαχταρά τους άλλους δούλους να τους νιώθει.
Αν μια επανάσταση αξίζει να ζησει η γενιά μας
είναι αυτή για μια ελεύθερη ψυχή.
Αν μια επανάσταση αξίζει να ζησει η γενιά μας
είναι για μια ψυχή που δεν φοβάται να διαφέρει
να ορθώνει ανάστημα και αρθρώνει λόγο.*

ΝΕΚΤΑΡΙΑ

*Με πόση δύναμη κραυγάζει η ψυχή,
σε πόσες ρωγμές απέμεινε σιωπηλή;*

Αντιμέτωπη μ' έναν καθρέπτη
 που άλλοτε μεγθύνεται και άλλοτε συρρικνώνεται
 γεωμετρώντας τις απώλειες,
 κατατάσσοντάς τες σε ασήμαντες και μη.
 Σκληραίνουν οι ρωγμές,
 μαλακώνουν μόνο σαν βγουν στον καθρέπτη
 όταν χαμογελά ο ήλιος
 τότε η ψυχή κυοφορεί.

ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ

Άοπλος επαναστάτης
 μ' ένα άλφα στερητικό να με ιππεύει
 και μόνο μου εχθρό τον εαυτό μου.
 Στέκω, τον κοιτώ κατάματα και του μιλώ,
 «Δεν είσαι μόνος, όταν σε αγαπάς,
 όταν σε γνωρίζεις
 και τα καινά δαιμόνιά σου έχεις εξοντώσει.
 Οπλίσου,
 ξεκίνησε την επανάσταση
 προς όλα αυτά που σου στερούν την ύπαρξη.

ΒΑΛΛΕΡΙΑΝΑ

Τον καινούργιο δρόμο πρέπει μονάχος να τραβήξεις.
 Στα θροΐσματα, τα μπουρίνια και την παγωνιά
 σημασία μη δίνεις.
 Θα περάσουν.
 Θα περάσουν και οι χειμώνες και οι άνοιξες.
 Στο τέλος δεν θα μείνει ούτε Χρόνος ούτε Θεός ούτε Θάνατος.

Μόνο Μουσική

θα βγαίνει απ' την ψυχή κάθε ανθρώπου που άγγιξες.

ΜΑΡΙΑ

Λευτεριά, τι όμορφη λέξη!

Γλυκιά και σκληρή συνάμα.

Τη ζητώ υψώνοντας αγωνιστικά το χέρι,
μα το τραβούν και το δένουν πισθάγκωνα.

Ανάσα, δεν μπορώ, πνίγομαι.

Δακρύζω, το βάρος είναι μεγάλο.

Πρέπει να σηκωθώ,

με κούρασε η αέναη γονυκλισία.

Εγώ τα καταφέρνω, μα είναι πόσοι ακόμα.

Ένα βήμα μπρος και δέκα πίσω...

Ο Γιώργος ένωσε την ανάγκη να μιλήσει για τη μοναξιά του ηγέτη.

ΓΙΩΡΓΟΣ

Ένας ηγέτης καλείται να πάρει δύσκολες, αντιδημοφιλείς και δυσάρεστες αποφάσεις. Καλείται να επιμείνει με ασπίδα τις αξίες και τα ιδανικά του και να αντικρούσει βέλη κολάκων, εκθρών και αντιπάλων.

Είναι αυτός που πρέπει να οραματίζεται ένα καλύτερο μέλλον και να βλέπει τη μικρή αχτίδα φωτός που εισχωρεί από την πιο μικρή ρωγμή. Είναι αυτός που πρέπει να αναγεννήσει τα μάτια των ακολούθων, ώστε να βλέπουν αυτήν τη φωτεινή ρωγμή αντί για το μαύρο φόντο.

Η μοναξιά αυτή, άλλοτε βάλσαμο άλλοτε ανώτερη αίσθηση ενός θνητού και άλλοτε τυραννία, είναι συνυφασμένη με τα μεγάλα και αγαθά έργα.

Η μοναξιά ενός ηγέτη μπορεί να είναι είτε επιλογή είτε αποτέλεσμα των ενεργειών του. Επιλογή όταν πρέπει να σκεφτεί και να πράξει ανεπηρέαστος. Αλλά και αποτέλε-

σμα των ενεργειών του όταν το ίδιο το ύψος αυτών που έχει πράξει του στερεί συμπαραστάτες που πιστεύουν στο ίδιο όραμα.

Είναι μια μοναξιά κατανόησης, όχι μια μοναξιά έλλειψης. Είναι η απουσία της συμπόρευσης, ένας ιδρώτας που δεν μοιράζονται πολλοί. Αλλά είναι μια μοναξιά που επιτρέπει την προστασία από τη διάβρωση. Και μια μοναξιά που μετατρέπεται σε έναν γλυκό εσωτερικό μοναχικό θρίαμβο. Μια αλλιώτικη πληρότητα που από τον ανώτερο σκοπό τροφοδοτείται.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Δεν είμαι εγώ τραγουδιστής, με λόγια θεία
ν' ανάβω τα μυαλά και τις καρδιές να σμίγω,
μα τραγουδώ κι εγώ με τον δικό μου τρόπο,
φυτεύοντας δεντρά, σκαρώνοντας καράβια,
σκολειά και σπίτια χτίζοντας, ανοιώντας δρόμους,
και πολεμώντας τα θεριά να κάμω ανθρώπους.
Ρήγας Βελεστινλής κι εγώ, μα δίχως λόγια,
με πράξεις τραγουδώ και χτίζω την Ελλάδα
βοηθάτε με, στεριάς και πελάγου, σύντροφοι!

ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

Γρικώ και ντρέπουμε, αχ! τα μάτια μου βουρκώσαν·
στάρι σπειρί 'ναι ο κάθε λόγος σου και πέφτει
μες στα οργωμένα σωθικά μου και φυτρώνει·
καινούργιο σπέρνεις, πιο μεγάλο Εικοσιένα!

ΑΓΓΕΛΟΣ

Εκείνο το αρχαίο τραγούδι πες μου, τον μύθο της Ιωνίας που πέρασε από βουνά και θάλασσες· τυφλός τυφλό τραγούδι δεν θα πει. Το δεύτερο άκουσε καλά, με ανθρώπινα πάθη στολισμένο, ούτε φωνές ούτε σκοτωμούς ούτε φανφάρες δεν θα βρεις· λόγοι

στα όπλα, στην ομορφιά ταγμένο. Κι άλλα πολλά, πουλί μου, τέτοια θα βρεις, τραγούδια όμορφα, ειρηνικά πλεγμένα, στη μελωδία το μυαλό να αφήσεις. Κι αν δεν είσαι ποιητής, την τέχνη του λόγου δεν κατέχεις, έργο η επανάσταση και έργα θέλει, με πράξεις η ομορφιά πιο δυνατά λυτρώνει. Μ' έργα τολμηρά, διπλό τραγούδι σαν να λες, ομορφιά μπόλικη αν έχει μέσα. Εκείνο το τραγούδι φτιάξε, τον μύθο της Ιωνίας, που περνά από βουνά και θάλασσες· τραγούδι νέο πες μου.

ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ

Οι πιο μεγάλοι αγώνες δοθήκαν με το στόμα,
με όρκους,
με σπαθιά τις φλέβες των χεριών.
Ανοίγουν δρόμοι
δίχως αίμα να στάξει.
Κόκκινες σταγόνες
ιδρωμένων ψυχών
που μοχθούν.
Αρκούν.
Εμπρός για τη λευτεριά.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

... Σίγουρα πάλι απ' τ' άγια χώματα ένας νέος
στην ώρα του θα πεταχτεί Κολοκοτρώνης,
πιο τιμημένος στρατοκράτορας, κι ο νους του,
φαρδύς, πιο πέρα απ' τον Μοριά θα ξεχειλίζει...

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

Πώς να σου πω να καταλάβεις, κυβερνήτη,

πως κίνδυνος κρυφός μα υπαρκτός σε περιμένει
 την επανάσταση με ιδρώτα να την κάνουν κι όχι με αίμα
 δεν το αντέχουν εύκολα οι λαοί στην οικουμένη.
 Στοιχειώνουν μέσα μου οι λέξεις πως μοχθείς
 νίκη να ζήσεις από πάλη με θεριά που σε απειλούνε
 κι εγώ φοβάμαι μη στο τέλος σιχαθείς
 ανάξιους τους ανθρώπους που απ' τους κόπους σου θα ζούνε.
 Και το όνειρό σου με πονάει ζωντανό:
 να ανοίξεις δρόμους ονειρεύεσαι
 για να χορτάσουν το ψωμί οι πεινασμένοι,
 σχολειά να φτιάξεις για να πάρουν την απόφαση
 να πάψουν να 'ναι των λαών οι ξεπεσμένοι...
 Και το όνειρό σου με πονάει ζωντανό...

ΑΓΓΕΛΟΣ

Έρμη ψυχή, ψυχή ορφανή μονάχη στέκεις· δίκως τραγούδι δίκως μύθο να τον πεις,
 σκόρπια λόγια ξεστομείς, στις εξεγέρσεις και στις απεργίες, η ψυχή σου τροβαδούρος.
 Κι όλο έξω κοιτάς, παλεύεις το φως το σκοτάδι, να έχεις να τσακώνεσαι, απογυμνωμένη
 από ενδύματα· μέσα δεν έχει ήχους και φωνές, μονάχα ησυχία, να τρομάζεις. Να τρο-
 μάζεις καλή μου στην ερημιά, να τρομάζεις και στον χορτασμό, εξεταστική να προ-
 χωράς, τις ρίζες της βολής σου έτσι να πετσοκόβεις. Ανοίγεται ο μέσα ουρανός σκο-
 τεινός. Ακούς τον ποιητή να σου μιλά. Τα λουλούδια βουνό στο στήθος σου, αυτές οι
 έσω εξελίξεις.

ΒΑΛΛΕΡΙΑΝΑ

Το όπλο το κρυμμένο κάτω απ' το λιθάρι,
 στου σπιτικού μας τη γωνιά,
 έχει σκουριάσει.
 Τραγούδια μακρινά αντηχούν,

για δέντρα, δρόμους και καράβια.
Πόσα σχολειά και πόσα σπίτια πρέπει να χτιστούν;
Μπορεί ο νόμος να 'ναι ο πρώτος οδηγός
και η πληγή να κλείσει, χωρίς να ξεχαστεί;
– Τα καινούργια μας τραγούδια τι μουσική θα έχουν;

ΝΕΚΤΑΡΙΑ

Πολλές οι πληγές μιας επανάστασης με όπλα, πολλά τα οφέλη μιας αθόρυβης –φαινομενικά– εξέγερσης. Για την εξέλιξη του νου, την ευθύνη των πράξεων. Να επαναστατήσει ο τρόπος σκέψης, να μην είναι διαχειρίσιμος, μην είναι σκλαβωμένη η σκέψη. Αντίσταση ποιοτική, κριτική, απέναντι στη βαρβαρότητα την καθημερινή και των εποχών, στην οχλοβοή του πλήθους και το χτύπημα των όπλων μεταξύ τους, στην αδιαφορία και την αδράνεια. Μια επανάσταση πνευματική, συναισθηματική, που θα μετέβαλλε τις κινήσεις των κατευθυνόμενων σαρκών. Μια επανάσταση ζωτική. Αλλά, σαν ρομαντική να είναι αυτή η σκέψη, εκτός συνθηκών αυτή η επιθυμία. Ίσως, εάν επιτευχθεί – πιθανώς όταν σύσσωμοι εξεγερθούν όλοι οι καλλιτέχνες και αναδασώσουν τις ψυχές που θέλουν να αναπνεύσουν.

Ο Γιώργος κοίταξε σοβαρά τη Νεκταρία και της εξέφρασε την άποψή του.

ΓΙΩΡΓΟΣ

Η επανάσταση δεν μπολιάζει το προσωπικό υπέδαφος του καθενός, εκείνο το υπέδαφος που μπορεί να ενισχυθεί από εξωτερικούς παράγοντες, αλλά πάντοτε μπολιάζει στο εσωτερικό: μια σπίθα που έχει κρατηθεί αναμμένη με τους αγώνες τους καλούς, ένα τείχος να την προστατεύει, καθώς έχει σφυρηλατηθεί από αέρηδες αδικίας και του κακού και έχει γίνει ακόμα πιο ανθεκτικό.

Ναι, πιστεύω πως η επαναστατικότητα είναι ένα προσωπικό χαρακτηριστικό που εκδηλώνεται ανάλογα με τον βαθμό που έχει ο καθένας σε διαφορετικές στιγμές και περισσότερες ή λιγότερες καθημερινές καταστάσεις.

Η επαναστατική ευαισθησία οξύνεται από τις καταπτώσεις και τις αδικίες. Μετά από γεγονότα που επιτίθενται σε ακλόνητες αξίες και πιστεύω, η επαναστατική διάθεση-ευαισθησία είναι ένα προσωπικό χαρακτηριστικό που θεριεύει.

Η Μαρία, ανεπηρέαστη από το ύφος του Γιώργου, μπήκε στην κουβέντα:

ΜΑΡΙΑ

*Δύσκολο είναι μα τον Θεό να ξεσηκώσεις τον λαό,
που σαν σε ύπνο του παραμυθιού χρόνια τώρα αναπαύεται.
Πώς να τολμήσει να σηκώσει το τρομαγμένο βλέμμα
σ' αυτούς που στέκονται με το μαστίγιο στο χέρι;
Μα να, δειλά-δειλά ακούγεται φωνή που κλιμακώνεται
και σείει την πολύπαθη γη.
Οι λίγοι γίνονται πολλοί.
Βάστα, Κόντε, και θα δεις!
Θα νικήσει ο Άνθρωπος, θα πατήσει όλα τα θεριά που τον πατούν
και θ' ανασάνει τον καθαρίο αέρα που τόσο πολύ ποθεί.*

Δεν θέλησα να μιλήσω. Προτίμησα να αφήσω την κουβέντα της Μαρίας να μείνει για λίγα δευτερόλεπτα στα αυτιά μας, όπως την είπε, με φλόγα στη φωνή και στο βλέμμα: «Θα νικήσει ο Άνθρωπος».

Το κείμενο «Λαός και ηγέτης» γράφτηκε από μια ομάδα της Λογοτεχνικής Συντροφιάς που αποτελείται από τους: **Νάσια Αρβανίτη, Άγγελο Αρόρα, Μάγια Βαρδακώστα, Δημήτρη-Παρασκευά Γερακίνη, Σπυριδούλα Γεωργοκίτσου, Βαλλεριάνα-Ζωή Κοψιδά, Ευγενία Μανωλίδου-Χατζή, Νεκταρία Μαραγιάννη, Μαρία Πουρλιώτη, Αλέξανδρο Σαγρή, Γιώργο Σιούτζο, Ιωάννη Αδριανό Τάχια και Θεοδώρα Τσακιρίδη.** Η επιλογή-επεξεργασία και η δημιουργική σύνθεση των κειμένων, καθώς και ο συντονισμός της ομάδας, έγιναν από τη συγγραφέα **Δήμητρα Νούση.**

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ
ΣΕ ΠΟΛΛΕΣ
ΓΛΩΣΣΕΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΣΟΛΩΜΟ
ΣΤΟΝ
ΓΚΑΤΣΟ

Αίμα και επανάσταση πάνε μαζί. Θυσία και αγώνας, κόπος και αποτέλεσμα, νίκη και ήττα κλείνουν μέσα τους θάνατο που δεν αντέχουμε και που πάντα αναρωτιόμαστε αν άξιζε... «Ποτέ δεν αξίζει», μπορεί να πει κάποιος, «η αξία της ζωής δεν υπολογίζεται και δεν εισπράττεται από κανένα ταμείο». «Αξίζει ο θάνατος», μπορεί να απαντήσει άλλος, όπως και απαντά με τον τρόπο της η ιστορία κάθε φορά που επιλέγει τους ήρωες, τους αναδεικνύει και τους χαρίζει στην αιώνια μνήμη.

Το αίμα του ήρωα, η μεγάλη θυσία είναι ανάμεσα στα συστατικά κάθε επανάστασης. Ο ήρωας δεν γεννιέται τη στιγμή του μαρτυρίου του αλλά τη στιγμή της καταγραφής του νικηφόρου αποτελέσματος. Οι ήρωες υπάρχουν μόνο όταν οι επαναστάσεις φτάνουν στις νίκες. Ήρωες υπάρχουν μόνο από την πλευρά των νικητών. Τότε γεννιούνται τα χρυσά γράμματα στις σελίδες της ιστορίας, τότε παίρνει θυρυλική διάσταση ο βίαιος θάνατος, τότε το κατόρθωμα γίνεται έπος. Όταν δεν υπάρχει νίκη, η μέγιστη αναφορά στα βιβλία θα είναι μια παράγραφος για μάρτυρες, συχνά ανώνυμους, που μόνο σε επίκαιρα τοπικής ιστορίας καταχωρίζονται.

Σκέφτομαι τα μαθητικά μου βιβλία και επιστρέφω στη σκέψη του θανάτου. Έχω την τύχη να ζω σε μια χώρα όπου υπάρχουν οι επιτύμβιες στήλες εδώ και πολλά χρόνια, τα απομνημονεύματα των αγωνιστών στα βιβλιοπωλεία, οι εκδόσεις με τις έρευνες να εμπλουτίζονται διαρκώς στα ράφια... Έχω την τύχη να ζω σε έναν τόπο όπου εδώ και δεκαετίες δεν χρειάζονται ήρωες, δεν επι-

διώκονται νίκες, δεν στέκονται επαναστάσεις, δεν αντέχει να ανασάνει η ανατροπή των πραγμάτων... Έχω την τύχη να γνωρίζω τον ηρωικό θάνατο από αφηγήσεις, να μη με αφορά το αίμα στο όνομα των μεγάλων ιδανικών... Έχω την τύχη...

Ναι, είναι τύχη, αλλά η λέξη «έχω» κρύβει μέσα της ένα επικίνδυνο θράσος μιας αυταπάτης ότι «έχω κάτι» και ότι κανείς δεν μου «παίρνει» αυτό που μου ανήκει. Μα, αλήθεια, ο θάνατος όλων αυτών μου ανήκει; Όλοι αυτοί οι ήρωες είναι δικοί μου; Μα, γίνεται όλοι αυτοί οι ήρωες να μην είναι δικοί μου; Ο θάνατός τους είναι η δική μου ζωή; Επιτέλους, τι είναι ο θάνατός τους; Γιατί θα μπορούσε κάποιος να πεθάνει και να γίνει ο θάνατός του η ζωή των επόμενων;

Ο θάνατος είναι θάνατος. Κανένας δεν πεθαίνει ήρωας. Όλοι μα όλοι πεθαίνουν όπως ακριβώς γεννιούνται: απλοί άνθρωποι. Οι ήρωες αφορούν τους ζωντανούς. Ο θάνατος αφορά τους ανθρώπους. Η φύση, η ζωή, ο Θεός φτιάχνει ζωντανούς και νεκρούς. Ο άνθρωπος φτιάχνει ήρωες. Και στους αιώνες που πέρασαν, στους πολιτισμούς που φτιάχτηκαν και χάθηκαν, ο θάνατος έχει τόσες εκδοχές όσες και οι γλώσσες που τον περιγράφουν.

Χάνομαι στους στίχους για αίμα και θάνατο. Χάνομαι ανάμεσα στον θάνατο του ήρωα και του ανθρώπου που δεν θα γραφτεί ποτέ στην ιστορία. Χάνομαι ανάμεσα στον θάνατο πριν διακόσια χρόνια και σήμερα. Κοιτώ τις σημειώσεις μου: διαγραφές ανάμεσα σε κείμενα, ερωτηματικά δίπλα σε παραγράφους, αστερίσκοι και παραπομπές που μετάνιωσα και δεν έγραψα προχωρώντας στη συνέχεια. Σκαλώνει στο μυαλό μου ο ήρωας Διάκος με τον συγκλονιστικό του θάνατο, ο αντιήρωας Καρυωτάκης με τον δικό του συγκλονιστικό θάνατο, ο Σολωμός με τη δική του ηρωική διάσταση στον θάνατο, το παράπονο, το «γιατί» και το «πρέπει» στη σκέψη και στη συμπεριφορά όλων αυτών... Και στο τέλος ο Γκάτσος, που ακτινογραφεί ποιητικά την αποφυγή του θανάτου και κάνει ήρωα αυτόν που απλά επιθυμεί να ζήσει... Ίσως όταν η εποχή δεν γεννά την ανάγκη για θυσίες, αφήνει ελεύθερη την επιθυμία για τη ζωή χωρίς τον θάνατο...

Ο «Διάκος» του Καρυωτάκη είναι από τα αγαπημένα μου ποιήματα. Λατρεύω τη λιτότητά του, την αλήθεια του, και το παράπονο που ξεστομίζει κατωρθώνει να απαντά στον στόμφο και το μεγαλείο της περασμένης αντίληψης για τον θάνατο. Νομίζω πως όσο και να προετοιμάσω τον εαυτό μου, ποτέ δεν θα νιώσω άνετα στην ιδέα ότι σε λίγο θα συναντήσω τον Καρυωτάκη. Ένας άνθρωπος που έζησε τόσες ζωές μέσα σε ένα μικρό πέρασμα τριάντα χρόνων κι έφτιαξε τόσες λέξεις-σφαίρες ικανές να σφηνώσουν στη μνήμη ακόμη και με μια ανάγνωση, που έζησε τον θάνατο πριν από τον θάνατό του, προετοιμάζοντας τον δρόμο, είναι ένας φάρος που φωτίζει το σκοτάδι μέσα μας. Μόνο που αυτό το σκοτάδι δεν αντέχουμε να το ζήσουμε κι όσο το σπρώχνουμε να φύγει έξω από εμάς, τόσο το πυκνώνουμε μέσα μας, το τρέφουμε... Κι ο φάρος έρχεται να σπάσει τη νύχτα και να αποκαλύψει αυτά που δεν είμαστε έτοιμοι να αντικρίσουμε...

Η οθόνη είναι ανοιχτή. Ανοίγει το βιβλίο και διαβάζει:

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

Διάκος

Μέρα του Απρίλη.
Πράσινο λάμπος,
γελούσε ο κάμπος
με το τριφύλλι.

Ως την εφίλει
το πρωινό θάμπος,
η φύση σάμπως
γλυκά να ομίλει.

Εκελαδούσαν
πουλιά, πετώντας

όλο πιο πάνω.
Τ' άνθη ευωδούσαν.
Κι είπε απορώντας:
«Πώς να πεθάνω;»

ΕΛΕΝΑ

*Να πρέπει να σβήσεις
για να μπορέσεις να ζήσεις!
Μα πώς ν' αφήσεις τ' Απρίλη τη μυρωδιά
για του Άδη την αγκαλιά;
Άδικα γενναίος βρέθηκες
στην πόρτα του χρέους.
Να ζεις στη σκλαβιά
εσύ δεν σου πρέπει!
Χαμογελώντας θα πας
στη λευτεριά του θανάτου.*

Η Έλενα μέσα σε λίγες γραμμές απάντησε στον Καρυωτάκη. Ο Διάκος στη σκέψη του ποιητή ήταν ένας άνθρωπος απέναντι στον θάνατό του, απλός, σπαρακτικός και μόνος. Η Έλενα στους στίχους της περπάτησε από την Άνοιξη στο χρέος, στα ιδανικά και στη γέννηση του ήρωα μέσα από τον θάνατό του. Δύο γλώσσες για το ίδιο θέμα μέσα σε εκατό χρόνια. Και ακόμη πιο πριν η άλλη γλώσσα:

ΜΑΡΙΑ

*Για δεξ καιρό που διάλεξε,
ο χάρος να με πάρει,
τώρα που ανθίζουν τα κλαδιά
και βγάζει η γη χορτάρι.*

Ο χαμός του γίνεται γροθιά στο στομάχι, κόμπος στον λαιμό. Είναι αδιανόητο εκεί που όλα παίρνουν ζωή να φεύγει η δικιά σου. Πάλεψε για τα ιδανικά. Τα ιδανικά που... τώρα πλέον αναρωτιέσαι αν ο χαμός του άξιζε. Ποιος αλήθεια θα άντεχε σε τέτοια εποχή, που η γη δεν ανθίζει και που ξεραίνεται το χορτάρι; Βαρύ ανάθεμα θα πλάκωνε τις πλάτες πολλών. Αχ, Αθανάσιε! Τι σου έμελλε να πάθεις;

Η Σοφία επιμένει στην έλλειψη των ιδανικών και μιλά για το κυνήγι μιας πεταλούδας.

ΣΟΦΙΑ

Όταν ζεις χωρίς ιδανικά, η ζωή φαντάζει χωρίς νόημα. Η ζωή φαντάζει μάταια. Χωρίς συναίσθημα, χωρίς νου. Άγουρη σαν να 'σαι ένα μικρό παιδί και τρέχεις και κυνηγάς μια πεταλούδα γιατί είναι πολύχρωμη και όμορφη και παλεύεις να την φτάσεις, να ανακαλύψεις τον κόσμο. Μα μονίμως φεύγει και κρύβεται. Έτσι και εσύ, μονίμως κυνηγάς τη ζωή, αλλά εκείνη φεύγει από τα χέρια σου συνεχώς. Και έτσι κυλάν τα χρόνια, μέχρι που κουράζεσαι και παρατάς την πεταλούδα.

Ο Βλάσης συνεχίζει να μιλά για τα ιδανικά που είναι ικανά να δώσουν ζωή και να σκοτώσουν ταυτόχρονα.

ΒΛΑΣΗΣ

Ο θάνατος για ιδανικά αποτελεί την ύψιστη απόδειξη αγάπης, την ύψιστη απόδειξη σεβασμού και ανιδιοτέλειας προς τον άνθρωπο, προς τα «κτίσματά του», προς την έννοια της ανθρώπινης κοινωνίας. Η ελευθερία, η δικαιοσύνη και η αλήθεια είναι τρία από τα σπουδαιότερα ιδανικά που χάρη σε αυτά επιτυγχάνονται η συμβίωση και η αρμονία στην κοινωνική ζωή. Είναι οι δεδομένες αξίες, τις οποίες κάθε άνθρωπος που γεννιέται πρέπει να μάθει να τις σέβεται και να πορεύεται με αυτές. Πράξεις όπως ο θάνατος, η απάρνηση της ζωής, των απολαύσεων, των χαρών αλλά και των δυσκολιών που σε διδάσκουν για αυτά τα ιδανικά, δεν μπορούν παρά να χαρακτηριστούν

ηρωικές. Ἡρωες εἶναι διότι ἐπιλέγουν σε χαλεπούς και δύσκολους καιρούς το θάρρος και τη μάχη για τη διαφύλαξη, εξασφάλιση και συνέχιση του ανθρώπου ως αξία αυτή καθαυτή, με γνώμονα την πρόοδο και την αέναη βελτίωση. Χωρίς τους ήρωες σε και-
ριες περιόδους της ιστορίας, ίσως η ανθρωπότητα να μην ήταν όπως τη γνωρίζουμε
σήμερα.

Πιάστηκα από την τελευταία φράση του Βλάση και θυμήθηκα τους στίχους του Σολωμού για το μέγεθος του θανάτου, που αντιστοιχεί στο μέγεθος του μαρ-
τυρίου και αναδεικνύει το μέγεθος ενός αλλιώτικου ηρωισμού στην πολιορκία
του Μεσολογγίου και στην ψυχή των πολιορκημένων, καθώς ο ηρωισμός των
πολλών, το μαζικό μαρτύριο που ξεπερνά την εξατομικευμένη πράξη, γίνεται
ένα ολόκληρο κεφάλαιο για την ιστορία ενός λαού, καθώς τη γράφει ένας ιδιο-
φυής ποιητής-αφηγητής, που αγγίζει ψυχές και συνειδήσεις. Κι αν η μελέτη
των ιστορικών χρειάζεται δεκαετίες για να καταλήξει στη βάση όπου ένας λαός
ακουμπά την παιδεία τους, η ματιά και οι ελάχιστες λέξεις ενός ποιητή είναι
ικανές να δώσουν έναν λαό ήρωα:

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

... «όποιος πεθάνη σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει» ακούγεται η φωνή του Σο-
λωμού με το κύρος της φωνής του Ομήρου από τις ρίζες της ποίησης.

Στίχοι που μοιάζουν
και που διαφέρουν.
Στίχοι που κράζουν.
Στίχοι που ξέρουν
την άδικη μοίρα
μιας θυσίας
στην άδικη πράξη
άδικης βίας
που μόνο ο άνθρωπος

μπορεί να πράξει
για να διασώσει
την άδικη τάξη.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Σε κάθε εποχή θα υπάρχουν πάντοτε δεσμά που θα περιορίζουν την ελευθερία του ανθρώπου, άλλοτε ορατά, άλλοτε πάλι αόρατα και απροσπέλαστα. Και ο άνθρωπος θα προσπαθεί πάντοτε να τα καταλύσει. Άλλωστε, ο πόθος για ελευθερία μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο σε έργα θαυμαστά και πράξεις που μένουν χαραγμένες στις μνήμες των επόμενων γενεών. Επειδή όμως η ιδέα της ελευθερίας, ιδιαίτερα σε περιόδους που κάποιοι άλλοι προσπαθούν να την στερήσουν, αποτελεί έναν πειρασμό για τον άνθρωπο, ο οποίος είναι διατεθειμένος να κάνει τα πάντα για να την αποκτήσει ξανά, τότε είναι που η θυσία και η τόλμη έρχονται να λάβουν πρώτη θέση σε αυτήν τη μάχη.

ΤΟΝΙΑ

Γέμισε ο τόπος ευωδιά,
άνθισε όλη η πλάση.
Λουλούδια πολύχρωμα φυτρώσανε στη φύση.
Μα εμείς χαρά δεν έχουμε...
Σήμερα πεθαίνει η νιότη,
σήμερα πεθαίνει η ζωή.
Η αναγέννηση της φύσης
αργά σκοτώνει τους ανθρώπους.

Και τα χρόνια περνάν και οι καιροί αλλάζουν και οι ήρωες είναι αχρείαστοι, λιγοστεύουν, ξεθωριάζουν, δεν ξεχνιούνται, όχι· αυτόν τον ξεπεσμό δεν τον ζούνε, ωστόσο ξεχνιούνται κατά καιρούς τα ιδανικά τους, και η ζωή θέλει να τους βλέπει πιο σιωπηλούς. Ο θάνατός τους είναι εξαίρεση. Οι άνθρωποι τώρα,

πλέον, ζούνε καλύτερα, περισσότερο, και η νιότη διαρκεί όλο και πιο πολλά χρόνια. Το κυνήγι της φθοράς είναι ο τεράστιος αγώνας που κάνει ο σύγχρονος ήρωας... Ένας αγώνας ενάντια στον θάνατο και υπέρ της αυταπάτης. Η ζωή δεν αξίζει και δεν υπάρχει χωρίς αυταπάτες. Δεν μπορείς να κατηγορήσεις κάποιον επειδή έχει ανάγκη από αυταπάτες· είναι σαν να τον κατηγορείς επειδή βρίσκει τρόπο να ελπίζει ή να χαίρεται!

Και τα χρόνια περνάν κι ο θάνατος δεν περνά ποτέ. Όσπου έρχονται οι επόμενες γενιές και τον βλέπουν με τον δικό τους τρόπο. Η κοπέλα που κάποιος λαχταρά να κατακτήσει, η επιθυμία να ζεις και να χαίρεσαι τον κόσμο γύρω σου, η αυταπάτη να ανατρέψεις τον νόμο της φύσης υπέρ σου, λες και οι προηγούμενοι δεν το άξιζαν και, πάνω από όλα, διακόσια χρόνια για έναν λαό, για ένα κράτος και για μια ήπειρο που έζησε κορυφώσεις, αίμα και θριάμβους. Διακόσια χρόνια από τον Σολωμό μέχρι τον Γκάτσο. Σε διακόσια χρόνια οι στίχοι μπήκαν στα χείλη των απογόνων εκείνου του εξαθλιωμένου λαού που εξεγέρθηκε, διακόσια χρόνια που τραγουδάμε ή γράφουμε για τον θάνατο, καθώς ποτέ δεν θα πάψουμε να συλλογιζόμαστε τον θάνατο, διακόσια χρόνια φτιάχνουμε γλώσσες, λέξεις, λαθεύουμε, τραγουδάμε και ονειρευόμαστε... Διακόσια χρόνια ονειρευόμαστε, γιατί αλλιώς δεν ζούμε... Το έγραψε ο Γκάτσος και κάθε φορά που το ακούω, δεν ξέρω αν είναι ύμνος ή παράκληση, τραγούδι ή εξομολόγηση:

Τι ζητάς Αθανασία
στο μπαλκόνι μου μπροστά
δεν μου δίνεις σημασία
κι η καρδιά μου πώς βαστά.
Σ' αγαπήσανε στον κόσμο
βασιλιάδες, ποιητές
κι ένα κλωναράκι дуόσμο
δεν τους χάρισες ποτές.
Είσαι σκληρή
σαν του θανάτου τη γροθιά
μα ήρθαν καιροί

που σε πιστέψαμε βαθιά.
Κάθε γενιά
δική της θέλει να γενείς
ομορφονιά
που δεν σε κέρδισε κανείς.
Τι ζητάς Αθανασία
στο μπαλκόνι μου μπροστά
ποια παράξενη θυσία
η ζωή να σου χρωστά.
Έρθαν διψασμένοι Κροίοι,
ταπεινοί προσκυνητές
κι απ' του κήπου σου τη βρύση
δεν τους πότισες ποτές.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

Κάθε γενιά ονειρεύεται
Κάθε γενιά ερωτεύεται
Κάθε γενιά γερνά
Κάθε γενιά θυμάται...
Ψυχή που πάει να αγοράσει το όνειρο είναι φοβισμένη
Ψυχή που παρακαλά για θαύμα είναι αδύναμη
Ψυχή που κατηγορεί το αδύνατο είναι θυμωμένη
Ψυχή που τραγουδά τους φόβους της είναι τολμηρή
Ψυχή που μοιράζεται τις αυταπάτες της είναι ειλικρινής
Ψυχή που δεν χορταίνει ζωή είναι ανθρώπινη.

ΕΛΕΝΑ

Κάθε γενιά κι ένας πόλεμος, κάθε φουρνιά και μια μάχη.
Σε κάποιες ζητούμενο είναι η ελευθερία του έθνους

και σε άλλες η ελευθερία της ψυχής.
Σε όλες τις μάχες κοινό είναι οι νεκροί,
νεκροί που γίνονται θάνατοι.
Κι ό,τι δεν βρίσκουν στη ζωή, τους δίνεται στην άλλη.
Άλλοτε λέγονται Κολοκοτρώνης και Παπαφλέσσας
και άλλοτε πάλι Ζακ και Γιακουμάκης.
Διαφορετικές περιστάσεις και ζωές, ίδιος θρήνος, ίδιο τέλος του θανάτου.
Οι άνθρωποι όμως πεθαίνουν μόνο όταν τους ξεχάσουμε!

ΒΛΑΣΗΣ

Δεν είναι όμως δύσκολο να απαρνηθείς τη ζωή; Η απελευθέρωση ενός έθνους, έλεγαν παλιά οι ιστορικοί, «ο επαναπροσδιορισμός ενός λαού», έλεγαν αργότερα, όταν η λέξη λαός προστέθηκε στα βιβλία. Αργότερα γράφτηκε η ιστορία για την ενδυνάμωση της ελληνικής κουλτούρας, του τρόπου σκέψης και του πολιτισμού... Για όλα αυτά μια θυσία, έγιναν, γράφτηκαν και κατακτήθηκαν χάρη στη θυσία για το ιδανικό της ελευθερίας. Δεν είναι όμως δύσκολο να απαρνηθείς τη ζωή; Πόσο μεγάλη και δυνατή μπορεί να είναι η αγάπη για το έθνος, τα ιδεώδη της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, που να «νικούν» την αγάπη και τη λαχτάρα για ζωή; Και δεν ήταν ένας· ήταν πολλοί. Άνθρωποι που θυσιάστηκαν όλοι μαζί και η σημασία αυτής της θυσίας έγινε ακόμη πιο μεγάλη. Οι άνθρωποι αυτοί απέκτησαν την υστεροφημία. Κέρδισαν την «αθανασία» με τον ηρωισμό και τη γενναιότητά τους. Η προσήλωση σε ανώτερα ιδεώδη, η αγάπη γι' αυτά χαρίζουν την «αθανασία», την εγγραφή στην ιστορία και στην ανθρώπινη μνήμη. Τελικά, θάνατοι είναι μόνο αυτοί που κατάφεραν να απαγκιστρωθούν από τον φόβο του θανάτου.

TONIA

Δεν είναι που με λυπεί ο θάνατος,
μα μονάχα που με χαροποιεί η ζωή...
Πόσες Άνοιξες έφυγαν και πόσες ακόμη θα έρθουν!

Μα εμείς δεν θα είμαστε εδώ
για να τις δούμε...
Άτιμε χρόνε, πάψε να περπατάς σε ολισθηρά μονοπάτια...
Γιατί μονάχα τότε εμείς θα πάρουμε πνοή...
Γιατί μονάχα τότε θα δω όλες τις Άνοιξές σου

Η Μαρία μιλά γι' αυτόν που νίκησε τον θάνατο:

ΜΑΡΙΑ

Πώς να νικήσεις τον θάνατο; Τον θάνατο μόνο Ένας τον νίκησε, **ο Χριστός**. Η άνοιξη, οι εκκλησιές και το απολυτίκιο της Αναστάσεως μας το είπαν: «Χριστός Ανέστη έκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος». Ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς, αφού νίκησε τον θάνατο με τον θάνατό Του, και χάρισε τη ζωή σε αυτούς που είναι πια νεκροί. Ούτε βασιλιάδες ούτε ποιητές ούτε άλλος νίκησε τον θάνατο, αλλά μόνο Αυτός. Είναι τρομερό να φεύγει κανείς όταν γύρω του ανθίζει η ζωή και αρχίζει κάτι νέο και πολύ όμορφο. Άδικο εκεί που όλα παίρνουν ζωή να φεύγει η δική σου. Μα αν της μοίρας είναι γραμμένο, πώς ξεφεύγεις; Μόνο ο Θεός είναι ο τρόπος να συμβιβαστείς με το άπιαστο της αθανασίας. Αυτήν την «ομορφονιά που δεν την κέρδισε κανείς» άλλος εκτός από τον Χριστό, την αγαπής και τη μισείς ταυτόχρονα, αλλά δεν έχεις άλλη λύση... Μπορείς ακόμη και να τη συγχωρείς... και η ψυχή σου φωνάζει κι εσύ την ακούς: «Ζήσε όσο μπορείς. Ζήσε σαν να μην υπάρχει αύριο. Ζήσε τη ζωή πριν από τον επίγειο θάνατο».

Και τότε η Σοφία μίλησε για τον επίγειο θάνατο:

ΣΟΦΙΑ

Όταν έρχεται το τέλος, θαρρείς πως ο καθένας μας αρχίζει και ζει. Δίχως μίσος, δίχως νεύρα, μήτε κοιτώντας των άλλων τα έργα. Αγνά, απλά, ειρηνικά. Μισαλλοδοξία δεν χωρά. Όποιος όμως το τέλος δεν είδε, τη γλύκα μιας ζωής δεν βίωσε, δεν κατάλαβε,

δεν συνετίστηκε το δαιμόνιό του. Και όταν όλα σιγά-σιγά σβήνουν και η νύχτα πέφτει, εκεί που ο κόσμος ηρεμεί και η ζωή ξαποσταίνει, θαρρώ πως με τις περιπλανήσεις του νου αρχίζει κάπως η ζωή. Μετά ξημερώνει και αρχίζει η ρουτίνα, ξεχνώντας τι αφουγκράστηκες και συνεχίζεις δίχως σκοπό και λόγο. Δίχως σκέψεις και με θολά συναισθήματα. Ίσως αυτό είναι η ζωή;

Η Κωνσταντίνα θέλησε να προτείνει τον τελευταίο διάλογο ανάμεσα στον μελλοθάνατο και τον θάνατο:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

«Πώς νιώθεις άραγε τώρα που ξέρεις ότι τα λεπτά που σε χωρίζουν από τη ζωή μετρούν αντίστροφα;», και νόμιζε για λίγα δευτερόλεπτα ότι η ερώτηση αυτή μονάχα σαν σκέψη πέρασε από τον νου του.

«Νιώθω ότι έκανα το χρέος μου σε τούτο τον κόσμο. Μεγάλωσα τα παιδιά μου, τους έμαθα όλα όσα μπορούσα, τα είδα ευτυχισμένα να ανοίγουν τα φτερά τους και να φτιάχνουν τις δικές τους οικογένειες. Και τώρα έδωσα την τελευταία μου μάχη, και παρόλο που ξέρω ότι θα νικηθώ, φεύγω χαρούμενος, γιατί προσπάθησα, αγωνίστηκα και έφτασα μέχρι το τέλος», απάντησε αβίαστα και σίγουρα, σαν να περίμενε κάποιον να του κάνει αυτήν την ερώτηση.

Τα μάτια που είχε απέναντί του δάκρυσαν, τα δικά του έκλεισαν για πάντα.

Αυτός είναι ο δακρυσμένος θάνατος, σκέφτηκα και δεν είπα κουβέντα.

Το κείμενο «Ο θάνατος σε πολλές γλώσσες» γράφτηκε από μια ομάδα της Λογοτεχνικής Συντροφιάς που αποτελείται από τους: **Βλάση Μαγγίδη, Τόνια Μαλογιάννη, Κωνσταντίνα Μοσχοπούλου, Ελευθερία Σοφία Ντραγκότι, Μαρία Πολίτη και Έλενα Χαδιού.** Η επιλογή-επεξεργασία και η δημιουργική σύνθεση των κειμένων, καθώς και ο συντονισμός της ομάδας, έγιναν από τη συγγραφέα **Δήμητρα Νούση.**

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Το ήξερα από την αρχή. Σχεδόν το λαχταρούσα. Το να συνομιλείς με την εφηβεία για την επανάσταση είναι μοναδικό και δεν ξέρω πόσοι μπορούν να το ζήσουν. Τα πρόσωπα που έχω απέναντί μου είναι μυθικά: Σολωμός, Παλαμάς, Γκάτσος. Πρόσωπα-σφραγίδα, που πήραν στην πένα τους έναν λαό και του έσπειραν στην ψυχή την περηφάνια. Πόση τιμή να έχεις τέτοιους δασκάλους και πόσο ευλογημένη η μοίρα να βρίσκεις κομμάτια της ψυχής σου στην πένα τους!

Τρεις ποιητές γεννημένοι σε τρεις διαφορετικούς αιώνες: από το 1798 μέχρι το 1911. Αν κάτι σπουδαίο μπορούν να κάμουν οι ποιητές, είναι να σπέρνουν περηφάνια σε ψυχές. Αλλιώς δεν θα τους είχαμε ανάγκη. Θα έγραφαν όμορφα, θα εκτιμούσαμε το ταλέντο τους, θα αγοράζονταν τα βιβλία τους, θα έκαναν οι φιλόλογοι τις κριτικές τους και θα γράφονταν στο όνομά τους μερικές σελίδες του λογοτεχνικού μας βίου. Αλλά ποιητές όπως ο Σολωμός, ο Παλαμάς, ο Γκάτσος υπάρχουν στις ψυχές μας διακόσια χρόνια, γιατί τους έχουμε ανάγκη. Η ψυχή δεν ξεδιψά μόνο από έπη. Δεν είναι μόνο ο Όμηρος αυτός που μπορεί να αγγίξει γενιές και αιώνες φτιάχνοντας στίχους από θρίαμβο ανδρείας και δύναμης. Η ψυχή ξεδιψά πάνω από όλα με τις αλήθειες της. Όταν αυτός που διαβάζει στίχους παύει να νιώθει μόνος και διαβάζει τους ίδιους τους φόβους του, τα λάθη του, τα κρυμμένα του όνειρα και τα πάθη που σε κανέναν δεν θα τολμούσε να ομολογήσει, είναι η στιγμή που αφήνει την ψυχή του να αγγίζεται. Μπορείς να νιώσεις περήφανος ακόμη κι όταν σου εξιστορούν τα

σφάλματά σου, καθώς ξυπνά η συνείδηση και η απόφαση να μην ξαναλαθέψεις. Πρώτα δεν ήξερες. Τώρα όμως ξέρεις. Σου το είπε ο ποιητής, σε απογύμνωσαν οι στίχοι, κι ας μην το γνωρίζουν οι άλλοι. Αρκεί να το γνωρίζεις εσύ.

Ήταν η πρώτη φορά που δεν είχα αγωνία για την ανταπόκριση της εφηβικής μας ομάδας στις απαιτήσεις του προγράμματος. Τα σχολεία λειτούργησαν ελάχιστα. Η τηλεκαπαίδευση αντικατέστησε θριαμβευτικά και τα τελευταία ίχνη παιδείας που βαριανόσαιναν στα σχολεία μας. Η εφηβεία ζει και δουλεύει απομονωμένη. Την ενοχοποιούν για τη διασπορά της αρρώστιας. Η ποίηση είναι μια πόρτα ελευθερίας όπως κάθε κομμάτι γραπτής έκφρασης, κάθε ξεστόμισμα ψυχής. Ήθελα από χρόνια να δουλέψουμε πάνω σε ποιήματα, να αντικρίσουμε κατάματα ποιητές και να πετάξουν φλόγες τα μάτια μας, να ακούσουμε τις τρεις, τέσσερις μεστές πάμπλουτες λέξεις ενός στίχου και να ξεσπάσουμε απαντώντας με την ορμή της ανωριμότητας, τη γοητεία της καθαρής ψυχής και την αξία της εφηβικής έκφρασης. Η πιο χαρακτηριστική φωνή μιας εποχής θα μπορούσε να είναι η εφηβεία της, εάν κάναμε τον κόπο να την ακούμε, να την αποκωδικοποιούμε και να την κατανοούμε. Εποχή που δεν κατανόησε τη φωνή της εφηβείας της είναι σκοτεινή και βαδίζει προς την αποτυχία.

Ο Σολωμός απέναντι σε έναν δεκαεξάχρονο; Πώς μπορούν να συναντηθούν τα δυο βλέμματα; Τι γέφυρα θα σταθεί ανάμεσα στον σκοτεινό Ζακυνθινό και τα παιδιά του κορωνοϊού; Η επανάσταση γεφυρώνει. Οι ελεύθεροι πολιορκημένοι αποκτούν μια επιπλέον σημασία στην εποχή της πανδημίας. Η απειλή του θανάτου, που είναι μέρος της εποχής μας, η ανάγκη για τη γιатρεία, η δίψα για μια ζωή που εμποδίζεται... Η λέξη πολιορκία δεν μας είναι καθόλου σκληρή πια· τη ζούμε. Η επανάσταση δεν στέκει χωρίς ποίηση. Μπορεί η πνευματική προετοιμασία για μια συνειδητή διεκδίκηση να είναι έργο διανοουμένων, φιλοσόφων, δασκάλων, πανεπιστημιακών, συγγραφέων, αλλά η επανάσταση δεν γίνεται χωρίς τους ποιητές. Ο *Θούριος*, ο ύμνος της ήττας και της νίκης, είναι κομμάτι της επανάστασης. Δεν υπάρχει διεκδίκηση χωρίς ηρωική έξοδο, δεν υπάρχει τελική νίκη χωρίς όρθια ψυχή θρεμμένη από ποίηση, δεν υπάρχει ελευθερία χωρίς τον ύμνο της. Το πρώτο καθήκον σου απέναντι στην ελευθερία

σου είναι να την υμνήσεις. Το δεύτερο καθήκον σου είναι να τη ζήσεις και τελικά θα πρέπει να αφήσεις τον δικό σου ιδρώτα στο θεμέλιό της, για να στέκεται πάντα πάνω σε γερές βάσεις. Και για όλα αυτά χρειάζεται ψυχή που αγρυπνά.

Ο Νικόλας, ο Ορέστης, η Δήμητρα, ο Ιάσων, η Έμμη, ο Ραφαήλ, ο Σταύρος, η Ειρήνη, ο Ανδρέας, δεν θα μπορούσαν να σιωπούν. Τώρα το γνωρίζω καλά. Θα έγραφαν κρυφά ή φανερώνοντας σε κάποιον δικό τους μερικές σελίδες, αλλά δεν θα τους ακούγαμε. Δεν σιωπούν. Είναι κοντά μου και τους ακούω να έρχονται κάθε φορά που ανοίγω το αρχείο στο email μου. Είναι κοντά στον Σολωμό, που σπέρνει λέξεις σε ψυχές σχεδόν διακόσια χρόνια. Μια γιορτή έμπνευσης είναι για εκείνον η πείνα του Σουλιώτη στο Μεσολόγγι. Μια γιορτή στοχασμού και αναζήτησης είναι για εμάς αυτή η επανάσταση.

Ο Νικόλας, ο Ορέστης, η Δήμητρα, ο Ιάσων, η Έμμη, ο Ραφαήλ, ο Σταύρος, η Ειρήνη, ο Ανδρέας, δεν σιωπούν. Γιορτάζουν με τον πιο όμορφο τρόπο αυτά τα διακόσια χρόνια, μακριά από λειψές παρελάσεις, μεγάλα λόγια και καλοντυμένους προσκεκλημένους. Τόσο σωστά ξέρουν να τιμούν προγόνους που έβαλαν μπροστά την εφηβεία και κατέφυγαν με στοχασμό σε μια μαγική επαναστατική διαδρομή: ξεκίνησαν με αφετηρία την ψυχή, αφέθηκαν από επιλογή στη μέθη και έζησαν τον χορό ενός λαού που ανασαίνει και αντέχει αιώνες τώρα. Τα μέλη της εφηβικής μας ομάδας ένωσαν, μέθυσαν, διδάχτηκαν. Ο Σολωμός τους μίλησε για την ψυχή και στάθηκαν απέναντί του, ο Παλαμάς για τη μέθη και τον ακολούθησαν χωρίς δεύτερη σκέψη κι ο Γκάτσος, που κεφαλαιοποίησε μέσα σε έναν τσάμικο την εμπειρία της ψυχής και της μέθης, τους έδωσε τη συνείδηση της καταγωγής και της ιστορικής πορείας που βίωσαν οι πρόγονοί τους. Όλα έγιναν εύκολα, σχεδόν μαγικά. Δηλαδή, όλα έγιναν όπως ακριβώς ταιριάζει: ποιητικά.

Βλέπω ήδη τον κόντε από τη Ζάκυνθο με το σκοτεινό αγέλαστο βλέμμα να εμφανίζεται στην οθόνη του laptop. Είναι μαζί μας. Η ομάδα είναι συνδεδεμένη εδώ και κάμποση ώρα. Η φωνή του ακούγεται σταθερή, σοβαρή, και οι λίγες λέξεις ικανές να τρυπήσουν βράχια ακλόνητα:

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Πάντ' ανοιχτά, πάντ' άγρυπνα, τα μάτια της ψυχής μου

ΝΙΚΟΛΑΣ

Μια πάλη με αόρατο εχθρό
Μια μάχη δίχως σφαίρες και όπλα
Μια μάχη του ναι και του όχι
Μια αρένα παραχωρήσεων και αρνήσεων
Μια σκακιέρα όπου ο βασιλιάς πέφτει δίχως καν να κινηθεί
Ο Εχθρός προσπαθεί τα μάτια να σου κλείσει και την ψυχή να νανουρίσει
Δεν υπάρχει λόγος για πόλεμο, σου λέει
Δεν υπάρχει λόγος ο άνθρωπος να κλαίει
Τούτοι όμως που δεν παρέχουν παρηγοριά στα μάτια
Βλέπουν μια κατάντια τρομερή και λυγίζουν.

ΝΙΚΟΣ

«Πάντ' ανοιχτά, πάντ' άγρυπνα, τα μάτια της ψυχής μου»

Πώς θα μπορούσα αλλιώς; Μόνο με τα μάτια της ψυχής και των αισθήσεων. Αυτά μου έμαθαν τις λέξεις, τον κόσμο. Μόνο μία λέξη στερήθηκα: το φως. Μέσα στα σκοτάδια μου δεν γνώρισα τον ήλιο, μόνο τη ζεστασιά του. Ζεστό είναι το φως, όπως τα άγρυπνα μάτια της ψυχής. Εκείνα όμως δεν φωτίζουν μόνο την ομορφιά των πραγμάτων. Εισχωρούν βαθύτερα, απλώνονται πέρα από τα όνειρα, σε θάλασσες που φτερουγίζουν αισθήματα, ιδέες, όνειρα.

Τι και αν είμαι τυφλός! Τα μάτια μου είναι θολά σαν την ταραγμένη θάλασσα. Στον βυθό τους, αν κοιτάξεις με τα μάτια της ψυχής, θα δεις τον δικό μου κόσμο. Όμοιο με τον δικό σου, ίσως ακόμα πιο φωτεινό. Η ψυχή ζωγραφίζει την αλήθεια της ζωής μας.

ΟΡΕΣΤΗΣ

Έτσι «ανοιχτά, άγρυπνα πάντα τα μάτια της ψυχής»
 αφουγκράζονται τη μέλισσα που λιγόθυμη χυμάρει μέσα μου και με ρουφά.
 Στέρνουν τον πόνο που κεντά τις αντοχές των βλεφάρων να μην κλάψουν,
 το κρύο, όταν χτυπά ο βοριάς και η μοναξιά κατηφορίζει μες στη νύχτα.
 Φωτίζουν τα θραύσματα του σπασμένου καθρέφτη μου κοιτάζοντας την αλήθεια,
 λάμπουν όταν γελώ, και πάντα μου μιλούν γλυκά σαν κελάηδημα νυχτερινού πουλιού.
 «Αν ήμουν ρόδο θα άπλωνα αγάθια να σε προστατεύσω, μυρωδιές να σε χαϊδέψω.
 Αν ήμουν χρυσός θα έφτιαχνα άγαλμα να σε λατρεύουν, ήλιο να σε φωτίσω.
 Κοιτάξου στο βλέμμα μου και η λευκή σιωπή θα γίνει όνειρο, δύναμη, αγέρας»
 Μίλησαν τα μάτια της ψυχής και είδα εμένα αλλιώς, σηκώνομαι και προχωρώ.

ΔΗΜΗΤΡΑ

Ένας στίχος, χίλιες σκέψεις. Τα «μάτια της ψυχής» τρεις λέξεις, μια αιώνια πολιτεία,
 ένα φρούριο πάντα πολιορκημένο. Πολεμά άγρυπνο για το πιο ακριβό αγαθό, την
 Ελευθερία. «Η ζωή δεν είναι παιχνίδι, είναι αγώνας», είπε ο Νίκος Καζαντζάκης στον
 Καπετάν Μιχάλη. Κι εγώ πολεμώ μέρα-νύχτα. Σαν άγρυπνος, ακοίμητος φρουρός.
 Με τα μάτια της ψυχής μου οραματίζομαι αυτά που θέλω να πετύχω. Ελευθερία. Ανε-
 ξαρτησία. Αλήθεια. Τιμή. Πολεμώ με πείσμα. Ψάχνω τη σπίθα που οδηγεί στις φρό-
 νιμες συμβουλές, στην πραγματοποίηση των ονείρων μου. Βιγλίζω τον δύσκολο δρόμο
 που πρέπει να περάσω. Πρέπει να φτάσω στο ξέφωτο, περνώντας τα εμπόδια, για να
 κάνω τελικά πραγματικότητα αυτό που ΘΕΛΩ εγώ και η ψυχή μου. Πρέπει να φωνάξω
 το όνομά σου, ω γλυκιά ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!

ΑΝΔΡΕΑΣ

«Πάντ' ανοιχτά, πάντ' άγρυπνα, τα μάτια της ψυχής μου»
 Σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη εποχή θεωρώ πως ο στίχος αυτός είναι τόσο
 αληθινός, τόσο επίκαιρος. Μα μόνος του ο στίχος δεν μου αρκεί. Ζούμε πρωτόγνωρες

καταστάσεις, σχεδόν χαοτικές σε πολλούς τομείς της κοινωνίας μας. Κρίση, φόβος, ανασφάλεια, κρυμμένες αλήθειες. Μα μόνος του ο στίχος δεν φτάνει εκεί που θέλω. Για να μπορέσει κάποιος να απελευθερωθεί από αυτά τα δίχτυα, πρέπει πρώτα να έχει ελεύθερη ψυχή, οξυμένες αισθήσεις, να βρίσκεται σε μια διαρκή επαγρύπνηση, χωρίς να εφησυχάζει και χωρίς να παραιτείται. Πρέπει να αντιδρά, να αγωνίζεται, να διεκδικεί, μα κυρίως να ονειρεύεται.

Ο δρόμος που λυτρώνει την ψυχή μας, είναι ο δρόμος της γνώσης και της αυτογνωσίας. Με τον τρόπο αυτό γινόμαστε δυνατοί και δεν έχουμε ανάγκη από δεκανίκια. Ας αφουγκραστούμε λοιπόν την ίδια μας την ψυχή, δίνοντας φτερά στο μυαλό μας, ώστε να μπορέσουμε να πετάξουμε, να ζήσουμε πραγματικά ελεύθεροι, να ακολουθήσουμε τα όνειρά μας.

«Πάντ' ανοιχτά, πάντ' άγρυπνα τα μάτια της ψυχής μου»
για να μπορέσω αλώβητος να ζήσω τη ζωή μου...

EMMY

Θέλω να ζήσω μια ζωή γεμάτη δύναμη, κυρίως ψυχική, πνευματική επαγρύπνηση, με αγώνες για ένα καλύτερο αύριο. Δεν μου αρέσει η αδράνεια, δεν θα άντεχα να ζήσω και να μην προσπαθήσω τουλάχιστον το στίγμα μου να αφήσω, σε κάτι να βοηθήσω. Μια ζωή με ξεσηκωμούς, να μην αφήσουμε το θηρίο της καταπάτησης των δικαιωμάτων να «πνίξει» τα πάντα. Μάτια και αυτιά ανοιχτά, να μη μας παρασύρουν προπαγάνδες και «πλαστά» ιδανικά. Μακριά από τις αυταπάτες, γιατί των περισσότερων ανθρώπων οι ζωές από αυτές είναι γεμάτες. Για μια ισότητα που κανείς δεν κατάφερε να δημιουργήσει. Για όλο τον κόσμο που κανείς δεν προσπάθησε να διορθώσει. Για παιδιά, νέους, ηλικιωμένους, για της μοίρας ΟΛΟΥΣ τους αποκληρωμένους.
Καλημέρα κόσμε!

ΕΙΡΗΝΗ

Ανέτειλε το φως στα μάτια της ψυχής μου, εγκαταλείποντας τοιουτοτρόπως τον αιώνιο λήθαργό της. Τώρα πια απελευθερώθηκαν από τα δεσμά του μυαλού —

τούτης της σιδηράς λογικής που το διακατέχει! Νιώθω ζωντανή –αναστήθηκα– ηύρα τα κλειδιά της φυλακής μου πίσω από τα σκονισμένα βιβλία... Λέξεις και λέξεις συλλάβισα, αποζητώντας τον τελικό προορισμό μου.

Όχι, από τούτον εδώ τον κόσμο είμεθα απλώς περαστικοί, μα σ' αυτόν θα καταβάλουμε τον αγώνα μας, θέτοντας τις ύψιστες αξίες μας, για τη μεταθανάτια ελευθερία.

Ποθώ να εκπληρώσω το χρέος μου επί της Γης και τότες, λίγο πριν αφήσω τη στερνή μου πνοή, να δύναμαι να ψιθυρίσω «φεύγω με σκέψη ελεύθερη, ωσάν το φτερουγίζον περιστέρι στον καταγάλανο ουρανό», που σε μυστική πτυχή του μετουσιώνεται σε ιριδίζουσα θάλασσα γευόμενη το χάδι του ήλιου.

Ω! Τούτο το τοπίο καθίσταται ο γαληνεμένος καμβάς όπου χιλιάδες περιστέρια θα ψάλλουν ευτυχισμένα. Οφείλουμε λοιπόν σ' εμάς τους ίδιους να αγγίξουμε την ελευθερία, αποτελώντας τον φάρο για όλες εκείνες τις χαμένες ψυχές στο σκοτάδι της απραξίας...

ΣΤΑΥΡΟΣ

Επαγρύπνηση.

Κάθε Ψυχή έχει μάτια και βλέπει!

Μα πιο καλά βλέπουν οι ψυχές που μένουν άγρυπνες και βλέπουν τη ζωή να προχωρά!

Γιατί εκείνες οι Ψυχές τα βλέπουν όλα!

Βλέπουνε το καλό και το κακό, βλέπουνε το όμορφο και το άσχημο, βλέπουνε το δίκαιο και το άδικο!

Έτσι θέλω κι εγώ να ζήσω, μια ψυχή άγρυπνη!

Να προχωρώ και να βλέπω βαθιά τον κόσμο και απ' την «καλή»

και απ' την «ανάποδη»!

Να νιώσω τη μαγεία του Έρωτα και τον πόνο του θανάτου!

Την ομορφιά του κόσμου και την ασχήμια του υποκόσμου!

Τους αληθινούς και τους ψεύτικους ανθρώπους!

Μόνο έτσι, θα ολοκληρωθώ ως Ψυχή...

Μόνο έτσι, θα μάθω τι θα πει ζωή!

Μόνο...

ΡΑΦΑΗΛ

Ενδοσκόπηση

Τι και αν δω, αισθανθώ

την αλήθεια των πολλών

άσε με να ζω

με μάτια γυρισμένα

στον κόσμο μου.

Εκεί στη μοίρα επιβιώνω.

Βλέπω – μεθώ – χορεύω. Ένα τρίπτυχο που πολλοί θα ήταν πρόθυμοι να θεωρήσουν επικίνδυνο. Μια ψυχή με μάτια ορθάνοικτα είναι πάντα μια ψυχή επικίνδυνη. Οι τυφλές ψυχές είναι αναγκαίες για τους ηγέτες, οι τυφλές ψυχές ανήκουν σε πιστούς ακόλουθους, δηλαδή σε πολύτιμους συνεργάτες. Τυφλές ψυχές δεν επαναστατούν ποτέ. Υπομένουν, αντέχουν, αλλά πάντα σιωπούν. Είναι αλήθεια ότι η επανάσταση δεν μπορεί να γίνει με σιωπές. Είναι επίσης αλήθεια ότι η επανάσταση δεν μπορεί να πετύχει με κραυγές. Η επανάσταση γίνεται με βλέμμα καθαρό, που αντικρίζει άφοβα, χωρίς ποτέ να βαραινουν τα βλέφαρα. Η αγρύπνια είναι το πρώτο υλικό της επαναστατημένης ψυχής, αυτής που δεν ναρκώνεται, καθώς βλέπει πάντα μπροστά της, αλλά και μπροστά στον χρόνο. Η άγρυπνη ψυχή αντικρίζει τους αιώνες, διαβάζει την ιστορική στιγμή και πράττει με σοφία, στρατηγική και οργάνωση. Τα ανοικτά μάτια της ψυχής δεν βλέπουν μονάχα αυτό που υπάρχει μπροστά στα μάτια, αλλά πάνω από όλα, διακρίνουν αυτό που υπάρχει πέρα και μακριά από τα μάτια των πολλών, των σιωπηλών, των φιλήσυχων και των «συνεργάσιμων». Η ψυχή με τα άγρυπνα μάτια γνωρίζει πως άλλο σημαίνει σιωπηλός κι άλλο βουβός, άλλο σημαίνει φιλήσυχος κι άλλο βολικός, άλλο σημαίνει συνεργάσιμος κι άλλο υπόδουλος, άλλο σημαίνει ετοιμοπόλεμος κι άλλο ανυπόμονος... Μια επανάσταση πετυχαίνει μέσα από την εμπειρία όλων αυτών των αποχρώσεων στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Έτσι η ψυχή με τα άγρυπνα μάτια εμπλουτίζεται, εξοπλίζεται και ορμά στον αγώνα μέσα από τη μέθη που έζησε και ζει.

Ο Κωστής Παλαμάς διακρίνεται ήδη στην οθόνη. Τα παιδιά δεν έχουν κουνηθεί από τη θέση τους μπροστά στο laptop. Η φωνή του ποιητή, βαθιά βγαλμένη από το βλέμμα και την ψυχή τους, έχει το τρέμουλο της ηλικίας του και τη βεβαιότητα της σοφίας του. Δεν έχει στίχους να διαβάσει. Μια νουθεσία μοναχά, προτροπή και όπλο για μια ζωή επαναστατική, για μια ψυχή επαναστατημένη και για μια νεολαία που την έχει τόσο, μα τόσο, ανάγκη:

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

«... αυτόν τον λόγο θα σας πω, δεν έχω άλλο κανένα,
Μεθύστε με το αθάνατο κρασί του Εικοσιένα!»

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

είναι μια μέθη μακρινή
απ' του σταφυλιού τα πάθη
μια μέθη που βγάζει φωνές
από άνεμο και στάχυ.
Είναι όνειρο να ζήσουμε
χωρίς τη βία τυράννων:
ας διώξουμε τους φόβους μας
και στις σιωπές των άλλων
να ορθώσουμε τον πιο όμορφο
κρυμμένο στοχασμό μας
τη μάχη μας να δώσουμε
ενάντια στον καιρό μας.
Είναι μια μέθη αλλιώτικη
με λάμψη σαν διαμάντι
που ορμάει έξω απ' την ψυχή!
Μια μέθη από ανάγκη!

ΝΙΚΟΛΑΣ

Το νέκταρ των καιρών να γευτούμε
Και την ουράνια κοινωνία να χαρούμε
Που ένωσε ανθρώπους εμπαιθείς
Πέρα απ' τον χώρο και τον χρόνο
Πέρα απ' τις γλώσσες και τις θρησκείες
Μονάχα για του πνεύματος και του σώματος
Τη μονάκριβη Λευτεριά.
Ώρα τώρα να μιμηθούμε τη θεική θωριά τους
Και το θάρρος το αμάραντο των σθεναρών πνευμάτων
Για του κόσμου την αιθαλή ειρήνη.

ΔΗΜΗΤΡΑ

Λίγο από τ' αθάνατο κρασί του '21 σκέφτηκα να πιω,
την επανάσταση ν' αρχίσω χωρίς δισταγμό.
Με δύναμη, τόλμη και ορμή αποφάσισα να πολεμήσω,
με το χρυσό κλειδί την πόρτα της λευτεριάς ν' ανοίξω.

Με ψυχή ασυγκράτητη και πνεύμα δυνατό θ' αγωνιστώ,
για να κάνω την ανατροπή και να πετάξω μακριά τις λέξεις,
σκληριά, δυσαρέσκεια και παθητική ζωή.

Κι έτσι μ' αυτόν τον λόγο θα τελειώσω, δεν έχω άλλο κανένα,
ας πιούμε όλοι τ' αθάνατο κρασί του '21,
για να «αποτινάξουμε» την καταπίεσή μας,
Και να αγωνιστούμε για τη νέα ΕΛΕΥΘΕΡΗ ζωή μας.

ΝΙΚΟΣ

Αγαπητέ σύντροφε,

Δεν με ξέρεις, όμως μέσα σου σιγοκαίει η ίδια φλόγα με τη δική μου, το στόμα σου κρατάει τη μέθη της ψυχής και την ορμή της.

Νομίζεις ότι είσαι μικρός για να αλλάξεις τον κόσμο, όμως είσαι νέος με τόλη και δύναμη. Η επανάσταση είναι ένα ποίημα που γίνεται όπλο, μια ιδέα που αλλάζει πρώτα εσένα και μετά τον κόσμο. Είναι μια μάχη ενάντια στον καιρό μας και εσύ τη δίνεις καθημερινά, πρώτα με τον εαυτό σου.

Αυτό κάνουν χρόνια τώρα οι νέοι. Ήρθε η ώρα τη μέθη να την κάνεις δράση, την ιδέα πράξη, τον εαυτό σου ήρωα. Κάνε τη φωνή σου λάβαρο και ύψωσέ το. Για έναν κόσμο ισότητας, δικαιοσύνης, ειρήνης, αδελφοσύνης και αγάπης.

ΟΡΕΣΤΗΣ

Αν ο πόνος κεντά στις βλεφαρίδες τις αντοχές και μια σταγόνα ματώνει την πληγή η μέθη της άνοιξης του κορμιού απλώνει κλαριά, βλασταίνει ιδέες, ανθίζει νέες εποχές.

Ανδρειωμένος σε τυφλούς ουρανό αναζητάς Δικαιοσύνης Ήλιο και Φως Ιδεών.

Φοράς το αγέρι ρούχο, σε ανυψώνει, φοράς τον ήλιο φωτοστέφανο, γίνεσαι Μάρτυρας, κρατάς ένα αστέρι σήμαντρο και παιανίζεις το ανέφικτο, την ελπίδα μιας επανάστασης.

Η μέθη, ζέση ψυχής, ευφορία νου, θολώνει τη γυμνή αλήθεια, το άχθος των καιρών.

Ανάμεσα στο εξεγερμένο πλήθος κρατάς στην υψωμένη σου παλάμη το μέλλον, γράφεις συνθήματα, ζωγραφίζεις την ελπίδα, τραγουδάς το τραγούδι του Φοίνικα.

Κάθε επανάσταση γεννιέται για να πεθάνει, τελειώνει για να ξαναρχίσει, όπως η ζωή.

Η αστραπή σου φούντωσε τη μάχη στα σύννεφα. Είναι το ουράνιο τόξο που περιμένεις.

ΑΝΔΡΕΑΣ

«Το αθάνατο κρασί»

Μεθώ από τη δύναμη που αναβλύζει μπρος μου,
κάθε αυγή που έρχεται, μια ηλιαχτίδα φως μου,
ήρωες μ' αυταπάρνηση με ήθος και αξία
παλεύουν, αγωνίζονται, να βρει η ζωή ουσία.
Σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς, που η ψυχή λυγάει,
έρχεται φώτιση βαθιά, τον νου μας οδηγάει,
κερνώντας μας το αθάνατο κρασί, το τιμημένο
που ελπίδα δίνει κι αντοχή σε κάθε λαβωμένο.
Όλοι εμείς φερέλπιδες, τη λύτρωση ζητούμε
μέσα απ' την επανάσταση, Ανάσταση να βρούμε.

ΣΤΑΥΡΟΣ

Επανάσταση! Μια λέξη δύσκολη, περίεργη και πολλές φορές ακατανόητη. Για κάποιους συμβολίζει το καλό, το ρηξικέλευθο, το καινούργιο, που μέχρι τώρα έμοιαζε άπιαστο όνειρο και η Επανάσταση θα το ζωντανέψει μπροστά στα μάτια μας! Υπάρχουν όμως και εκείνοι που στο άκουσμα της λέξης Επανάσταση οργιάζουν. Γίνονται κακοί, βίαιοι και αδίστακτοι, βγάζοντας έναν εαυτό που αποκλίνει σημαντικά από τον άνθρωπο του πολιτισμού και της εγκράτειας. Γιατί όμως αυτοί οι άνθρωποι τρέφουν τόσο μεγάλο μίσος για μια λέξη; Η απάντηση: Φόβος. Φόβος για τη ζωή τους, τα υπάρχοντά τους, τις περιουσίες τους, τους ανθρώπους τους, αναλογιζόμενοι πως ο χείμαρρος των Επαναστατών θα τα σαρώσει όλα στο διάβα του, χωρίς να αφήσει τίποτα όρθιο. Και έρχεται λοιπόν και η δική μου η σειρά, να διαλέξω πλευρά. Να δω με ποιους θέλω να είμαι, με τους φοβισμένους ή τους διψασμένους. Εγώ, λοιπόν, σας λέω πως δεν θέλω να διαλέξω στρατόπεδο, αλλά να ακροβατώ ανάμεσά τους και να γίνομαι, τότε ελεύθερο πνεύμα και τότε ένας προστατευτικός και φοβισμένος για τη ζωή μου άνθρωπος. Τότε μόνο θα νιώσω πραγματικά Επαναστάτης! Γιατί Επαναστάτης δεν είναι

για μένα εκείνος που ξεχύνεται σε έναν αγώνα δίχως να υπολογίσει τι έχει και τι θέλει να κερδίσει. Αλλά αυτός που μέσα από την καταστροφή του και τη δυστυχία βρίσκει τρόπο να σταθεί ξανά στα πόδια του, να αναστηθεί.

Γιατί ο δυστυχισμένος σοφά επαναστατεί ενάντια σε ό,τι τον βασανίζει, για να βρει την ευτυχία του. Όταν όμως την βρει, πρέπει το ίδιο έξυπνα να την καταπνίξει, για να μην τον φάει. Αυτός είναι ο σωστός Επαναστάτης!

EMMY

Μέθη γλυκιά,
με άρωμα βαθύ, ελκυστικό.
Κλείνει τα μάτια και τα αυτιά
και μια επανάσταση αρχίζει να ξεσπά.
Για τα μεγάλα ιδανικά,
με δύναμη και τόλμη στην πρώτη τη γραμμή
ασυγκράτητη είναι όλων η ορμή!
Λόγια βαριά,
πρώτη φορά ακούστηκαν πριν πολλά χρόνια,
μα αυτή η επανάσταση τους έκαιγε αιώνια.

ΕΙΡΗΝΗ

Ωσάν τον κάμπο που αποζητά μια στάλα ύδατος έτσι κι εμείς ποθούμε τον οίνο στον πηλίνο αμφορέα του Διονύσου. Με το λιτό του ιμάτιο, ο θεός οδεύει προς το αύριο και οι νέοι, σωστοί Σάτυροι και Σειληνοί και Βάκχες και Μαινάδες, με πάλλευκες φουστανέλες ακολουθούν τα χνάρια του, καθοδηγούμενοι από τα διάφανα νήματα της επανάστασης.

Εισέρχεσαι σε έναν αγώνα για την ανθρωπιά, τη δικαιοσύνη, την εξάλειψη της αδυσώπητης φτώχειας, της πείνας που θερίζει. Η γλυκιά μέθη του πορφυρού καρπού σε συμπαρασύρει σε ένα παράτολμο εγχείρημα.

Αναζητούμε την Ειρήνη! Πίσω από τούτα τα έξι γράμματα κρύφτηκε το νόημα ολάκε-

ρου του βίου. Και μονάχα όταν ο δρόμος ποτάμι αίματος γενεί από τις ίδιες μας τις φλέβες, το ρακένδυτο παιδί της προσφυγιάς θα μπορεί να ξεφυλλίσει ξέγνοιαστο το σχολικό αναγνωστικό, γέφυρα στην πύλη των ονείρων του. Μα εμείς δεν θα 'χουμε καθεί, γιατί γευτήκαμε από το ίδιο σταφύλι που πατήθηκε στον ληνό του '21. Θάνατε, μέλλει να πεθάνεις,⁸ από τη μέθη του αγώνα μας...

ΡΑΦΑΗΛ

Απόψε μέθυσα
μ' ένα ποτήρι γεμάτο ζωή.
Κι ας έφτασα τον θάνατο.
Απόψε με τον απαγορευμένο έρωτα
—νόμιμος αν ήταν,
δεν θα 'ταν επανάσταση—
απόψε με τις ιστορίες των τοίχων.
Κι ας έφτασα τον θάνατο.
Μέθη θα πει ζωή, ζωή επανάσταση.
Και έτσι ντροπιάσαμε τον θάνατο.

Και μετά τη μέθη ο χορός. Πενήντα δύο χρόνια μετά τον Παλαμά, γεννιέται ο Γκάτσος. Κι αν ο Σολωμός ήταν αυτός που έπρεπε να διακηρύξει και να πείσει για την ανάγκη να έχουμε μια άγρυπνη ψυχή, ή κι αν ο Παλαμάς στη συνέχεια ένωσε πως όφειλε να πείσει να κρατηθούν όρθια, ζωντανά και πάντα επίκαιρα τα ιδεώδη της επανάστασης με τη γοητεία της μέθης, ο Γκάτσος ήταν αυτός που έδειξε τον δρόμο του απολογισμού της ιστορικής εμπειρίας και συνόψισε μέσα σε ένα τσάμικο την πορεία, τα άλματα, τις πτώσεις, τις αναδιπλώσεις, τη στάση και τα βήματα του λαού μας μέσα από τα οποία έφτασε στον εικοστό πρώτο αιώνα. Ο Χατζιδάκις ήταν αυτός που έβαλε την ποίηση του Γκάτσου στα χείλη των Ελλήνων. Διέκρινε την αλήθεια του ποιητή και του έδωσε τον

⁸ Από το ποίημα του Άγγλου ποιητή John Donne, “Death be not proud” (Θάνατε, περήφανος μην είσαι - 1633)

ρόλο που του αρμόζει: να σπέρνει στις ψυχές. Όπως ακριβώς στον στίχο του Παλαμά η μέθη δεν είναι θερμή παρόρμηση αλλά συνειδητή επιλογή, έτσι ακριβώς και στον τσάμικο του Γκάτσου ο χορός δεν είναι στιγμή κεφιού ούτε κίνηση του σώματος, αλλά η σάρκα της ιστορίας μας καθώς λικνίζεται μέσα στις αφηγήσεις των προγόνων, στις διδαχές των δασκάλων και στη συνείδηση που φτιάξαμε μέσα στα διακόσια αυτά χρόνια.

Νίκος Γκάτσος. Γεννήθηκε πριν από εκατόν δέκα χρόνια. Είχαμε κάθε λόγο να του αφιερώσουμε ολόκληρο το 2021. Τα διακόσια χρόνια είναι μια εποχή που ξεκίνησε από τον αγράμματο λαό των βουνών και της τρικυμισμένης θάλασσας και έφτασε στους Έλληνες που τραγουδούν την «Μπαλάντα του Ούρι», τη «Μικρή Ραλλού», το «Αστέρι του Βοριά», τον «Γιάννη τον φονιά»...

Παρ' όλα τα φρικτά λάθη μας, ο Μπαίρον θα μπορούσε να είναι πολύ χαρούμενος, ίσως ακόμη και κάπως δικαιωμένος, αν γνώριζε...

Ο Γκάτσος κλείνει την πόρτα πίσω του και πλησιάζει μπροστά στην οθόνη του laptop:

ΝΙΚΟΣ ΓΚΑΤΣΟΣ

Στα κακοτράχαλα τα βουνά
 με το σουράβλι και τον ζουρνά
 πάνω στην πέτρα την αγιασμένη
 χορεύουν τώρα τρεις αντρειωμένοι.
 Ο Νικηφόρος κι ο Διγενής
 κι ο γιος της Άννας της Κομνηνής.
 Δική τους είναι μια φλούδα γης
 μα εσύ Χριστέ μου τους ευλογείς
 για να γλυτώσουν αυτήν τη φλούδα
 απ' το τσακάλι και την αρκούδα.
 Δες πώς χορεύει ο Νικηταράς
 κι αηδόνι γίνεται ο ταμπουράς.
 Από την Ήπειρο στον Μοριά

κι απ' το σκοτάδι στη λευτεριά
το πανηγύρι κρατάει χρόνια
στα μαρμαρένια του χάρου αλώνια.
Κριτής κι αφέντης είν' ο Θεός
και δραγουμάνος του ο λαός.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΟΥΣΗ

Όμορφη κόρη αγέραστη
και πάντα πληγωμένη
ήταν η ιστορία μας
με θαύματα φτιαγμένη,
με άντρες που νίκη φέρνουνε,
σε γένη δυο ριζώνουν
γυναίκες αυτοκράτειρες
που δύναμη απλώνουν
στα μάτια των μικρών παιδιών
καθώς τα μεγαλώνουν.
Σε δύση και ανατολή
πατάνε οι γενιές μας
σε νίκες και καταστροφές
τρέμουν οι ανασπνοές μας,
στις πέτρες των βουνών ψηλά
τον τσάμικο χορεύουν
έτσι τη νίκη τους γλεντούν
και την ψυχή γιατρεύουν.

ΣΤΑΥΡΟΣ

Σήκω, Νικηταρά, επάνω, βγες απ' το χώμα το ιερό!
Κι έλα και πιάσε μου το χέρι για να χορέψουμε χορό!

Έναν χορό που θα ζηλεύουν άρχοντες, άγγελοι, θεοί!
 Γιατί σαν μου κρατάς το χέρι, το βήμα μου θα φτάνει εκεί!
 Θα χαιρετάω τους αγγέλους και θα μιλώ με τον Θεό!
 Και η ψυχή μου θ' αγαλλιάσει, σαν κατεβώ απ' τον ουρανό!
 Γι' αυτό σ' το λέω, Τουρκοφάγε, σε προσφωνώ και σε καλώ
 Έλα και κράτα μου το χέρι στον δύσκολο αυτό χορό!
 Γιατί η ζωή δεν είν' πανηγύρι, δεν είναι τσάμικο ή γιορτή!
 Είναι της Άρτας το γιοφύρι που ρίχνει κάτω όποιον πατεί!

ΝΙΚΟΛΑΣ

Για ξίφη είχε τα λόγια του
 και για κανόνια το πολύστροφο μυαλό του
 και για πολιορκητικές μηχανές είχε την υπομονή του.
 Αυτός, βαπτισμένος από την Ελευθερία
 και προικισμένος με των βουνών τον ζήλο,
 τούτος την Ελλάδα έφτασε στα ουράνια
 και την δόξασε στου κόσμου τις αυλές.
 Χάρισε στον λαό το πολυπόθητο όνειρό του,
 κι όμως, η χώρα που φθονεί τα παιδιά της,
 τον εξόρισε και αυτόν, με τίμημα έναν όλεθρο πικρό.

ΝΙΚΟΣ

Τσάμη, πιάσου απ' τα λόγια μου, σύρε τσάμικο χορό.
 Χτυπάς το πόδι σου σε χώμα ελληνικό και παίρνεις την ορμή του. Έτσι, πηδάς ψηλά
 δρασκελίζοντας ορμητικό ποτάμι, Τσάμη το λένε. Πέτρα στην πέτρα χορεύεις, μ' έναν
 σάλτο αψηφάς τον κίνδυνο, φτάνεις στην κακοτράχαλη στεριά. Βαριές οι πατημασιές,
 κάθε βήμα ηχεί φωνές ανδρειωμένων νεκρών που ανασαίνουν στα βήματά σου.
 Πιάσε το χέρι μου, κάνε άλμα ψηλό, αυτό που θα φοβίσει τον θάνατο, θα νικήσει τη
 σκλαβιά. Στριφογυρνάς, γίνεσαι βοριάς, σηκώνεις σκόνη που θολώνει τον εχθρό. Σαν

πέφτεις κουρασμένος, γέρνεις, ιτιά που ανήμπορη λυγίζει στο βάρος της βροχής. Πα-
ραδέρνεις, τα γόνата κρατούν, ο ήλιος σε ανυψώνει. Αστράφτεις, με το ένα χέρι στέ-
κεσαι ανάποδα σαν κυπαρίσσι. Πέφτεις πίσω νεκρός. Σηκώνεσαι ξανά, δεν σταματάς
να πολεμάς.

ΑΝΔΡΕΑΣ

Μάνα με το μωρό αγκαλιά, τη λεβεντιά για ασπίδα,
σαν αφουγκράστη τον εχθρό ν' αρπάξει την πατρίδα,
πήρε στα χέρια τη ζωή με τόλμη, με ανδρεία
και διάλεξε τον θάνατο απ' την πικρή δουλεία.
Στήνη ατέρμονο χορό στου Ζάλογγου την άκρη
και με περίσσεια δύναμη ορμά σαν άγριο άτι.
Δεν σκύβει το κεφάλι της στην πορφυρή μανία,
πηδάει με το σπλάχνο της, γράφοντας ιστορία!
Είναι μια πράξη ηρωική και ιερή συνάμα,
τιμά της μάνας την ψυχή και του μωρού το κλάμα!

ΡΑΦΑΗΛ

Όταν γλεντάς...
Στο σχολείο και στη φαμίλια,
σου εμάθαιναν χορό,
μια πανδαισία,
ίσως έπαιρνε τ' αυτί
και για τ' έθιμα στην εκκλησία.
Και σαν μεγάλωσες θα μάθεις
τι είναι ο συμβολισμός.
Όταν γλεντάς
και καμαρώνεις τις κινήσεις
πόση ιστορία σε δυο στροβιλισμούς.

ΕΜΜΥ

Μια φλούδα γης,
 σώμα γυναίκας αγέρωχης, ψηλής.
 Βουνά και δάση, θάλασσες, νησιά
 σε μια στιγμή νίκης,
 ήρθε η λευτεριά.
 Στήθηκε πανηγύρι,
 αιώνια διαρκεί
 το πρόσωπο της γυναίκας λάμπει και επευφημεί
 υψώνει το ένα χέρι και τους ευχαριστεί
 άνθρωποι με ανδρεία και δύναμη ψυχική.

ΔΗΜΗΤΡΑ

Ένα θαύμα σ' έσωσε Ελλάδα μου καλή,
 κι αυτό ήταν σίγουρα του Θεού η προσοχή.
 Εκεί κάτω στη Γη, Έλληνες και Άγγελοι πολεμούν
 για να γράψουν στο χρυσό βιβλίο ιστορία
 φωνάζοντας όλοι μαζί ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!

Και μετά από αγώνες, προσπάθειες, προσευχές,
 ήρθαν από τον Θεό δόξα, στεφάνια και τιμές,
 ώστε η Ελλάδα να υψωθεί,
 από τον ζυγό να απελευθερωθεί.
 Και τώρα ακούω τη σπίθα σου Ελλάδα ν' αναφωνεί:
 «Χωρίς εσένα, Παναγιά μου, δεν θα 'χα ποτέ αναστηθεί!

ΕΙΡΗΝΗ

Ποτισμένα κορμιά με τη γλυκιά μέθη του Διονύσου, πλάι στη φουσκοθαλασσιά, ηύραν

τα κλειδιά της απελευθέρωσής τους, από τα δεσμά του σώματος, στη ζάλη του οίνου. Ωσάν αντρειωμένα παλικάρια κινούν για έναν ατέρμονο χορό, πλεγμένο με τα γλαυκά νήματα του ξάστερου ουρανού, έναν χορό συνοδευόμενο από τον ατίθασο παφλασμό της θεριεμένης θάλασσας.

Κάθε κύμα κι ένας στίχος του Ελύτη. Εδώ στη μικρή Γη της Επαγγελίας, στον ευλογημένο τούτο τόπο, οι Μούσες καλλιέργησαν τους καρπούς της γνώσης τους. Πασχίζω ν' ακολουθήσω την Μπουμπουλίνα, καθώς το χώμα σείεται στα βήματα του χορού της. Στο πέρασμα της Λασκαρίνας, χρυσές ελιές ξυπνούν, η φύση οργιάζει υπό το άκουσμα μιας κρητικής λύρας σφενδάμου.

Ο λόγος γλιστρά μελωδικά από την αλύγιστη ψυχή της ηρωίδας του '21: «Η γη τούτη γεννά παλίκαρους μεγάλους και τρανούς και στον βωμό της λευτεριάς, ωσάν την Ιφιγένεια τους θυσιάζει».

Τώρα στην άμμο ξαπλωμένη, μια θλίψη ατέλετη με κατακλύζει. Χάθηκαν οι ήρωες εκείνοι και η Ελλάς, μια κουκίδα στην υδρόγειο, γίνθηκε σκόνη στις φλόγες της παγκοσμιοποίησης.

Ακούτε; Χάνεται ΑΥΤΟΣ ο κόσμος, ο μικρός, ο μέγας!⁹

ΟΡΕΣΤΗΣ

Στον τσάμικο ρυθμό του Σείκιλου...¹⁰

⁹ Από το ποίημα του Ελύτη «Άξιον Εστί»

¹⁰ Σχετικά με τον ρυθμό του τσάμικου, ο S. Baud Bovy, διάσημος Ελβετός εθνομουσικολόγος, παρατηρεί πως είναι όμοιος με τον ρυθμό που έχει το τραγούδι του Σεικίλου. Η επιτύμβια στήλη του Σεικίλου (2ος αι. π.Χ.) είναι το πιο σημαντικό μνημείο που έχουμε στην αρχαία ελληνική μουσική. Ανακαλύφθηκε κοντά στις αρχαίες Τράλλεις της Μικράς Ασίας και σήμερα βρίσκεται στο μουσείο της Κοπεγχάγης. Στην επιγραφή της στήλης, πάνω από τα γράμματα που αποδίδουν το ύψος των φθόγγων, υπάρχουν σημεία που καθορίζουν και τη διάρκειά τους. Οι στίχοι της επιγραφής είναι οι εξής στην κοινή ελληνική της ελληνιστικής εποχής: «Όσον ζης φαίνου, μηδέν όλως λυπού. Προς ολίγον εστί το ζην, το τέλος ο χρόνος απαιτεί» (Όσο ζεις λάμπε, καθόλου μη λυπάσαι. Για λίγο διαρκεί η ζωή, ο χρόνος απαιτεί την πληρωμή του.)

Σείκιλος και Νικηταράς
 άδουν σε τσάμικο χορό.

«Όσον ζης φαινού»
 ώς την άκρη του ουρανού
 «μηδέν όλως λυπού»,
 γίνεις σκιά του εαυτού.
 «Προς ολίγον εστί το ζην»
 θέλει θάρρος, αγάπη και αρετήν,
 «το τέλος του χρόνου το απαιτεί»
 η λευτεριά να' ναι αξία σταθερή.

Δεν υπάρχει πιο όμορφος, μα και πιο δύσκολος χορός από τον τσάμικο του Γκάτσου. Το έγραψε πριν από σαράντα έξι χρόνια κι ακόμη προσπαθούμε να μάθουμε τα βήματά του, να ακολουθήσουμε σωστά και με αξιοπρέπεια τα χνά-ρια του. Τα διακόσια χρόνια δεν είναι τίποτε άλλο παρά ο αγώνας μας να χο-ρέψουμε σωστά, συγχρονισμένα και ακούραστα τον χορό της διαχρονικής μας ύπαρξης.

Το κείμενο «Η δύναμη της ψυχής» γράφτηκε από μια ομάδα της Λογοτεχνικής Συντροφιάς που αποτελείται από τους: **Ευθύμιο Ρα-φαήλ Αγγελή, Ειρήνη Δεμέστιχα, Νικόλα Καζακλήρη-Τσα-ρέλα, Έμμου Καλυβοπούλου, Δήμητρα Παπαδοπούλου, Νίκο Μικελάκη, Ορέστη Μικελάκη, Ανδρέα Μούτσελο και Σταύρο Στάνα.** Η επιλογή-επεξεργασία και η δημιουργική σύνθεση των κει-μένων, καθώς και ο συντονισμός της ομάδας, έγιναν από τη συγ-γραφέα **Δήμητρα Νούση.**

Βιβλιογραφία:

Το 1821 στην ελληνική ποίηση, ανθολόγηση - επίμετρο Ηλίας Γκρης, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 2011

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ
ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Στο βλέμμα του Μπαίρον ο δρόμος δεν τελειώνει ποτέ

Εκείνος έζησε την τόλμη του
έζησε την έκφρασή του
έζησε το γέμισμα της ψυχής του...

Ποιος να γνωρίζει τι απέγινε η αγωνία της;

Πριν διακόσια χρόνια νίκησε η λεύτερη σκέψη,
η άφοβη έκφραση,
η φλογερή πίστη
και η τολμηρή ψυχή...

Ιάσωνα, Δήμητρα, Ορέστη, Αλέξανδρε,
Κωνσταντίνα, Έμμου, Νάσια, Νεκταρία,
Γρηγόρη, Μαρία, Χριστίνα, Νάντια, Ραφαήλ,
Ευγενία, Νικόλα, Αντώνη, Τόνια, Δημήτρη,
πάρτε την ψυχή σας και μιλήστε μαζί της!

Το σημάδι της τύχης

Άνοιξε το σημειωματάριο και έριξε μια ματιά στις σημειώσεις που είχε κρατήσει. Έπειτα πήρε το τάμπλετ, δυνάμωσε τον ήχο και άρχισε την απομαγνητοφώνηση της πρώτης επίσκεψης του Nixon.

«Με λένε Νixon, είμαι 14 ετών. Είναι το παρατσούκλι από τα δύο μου ονόματα Νίκος - Ιάσονας. Μου το έβγαλε η δασκάλα των Αγγλικών. Το πρώτο όνομα το πήρα από τον παππού μου, το δεύτερο από τον πατέρα μου, που είναι αρχαιολόγος. Στην αρχαιότητα, λένε, έδιναν τα ονόματα βάσει κάποιων χαρακτηριστικών. Εμένα με έβγαλαν λοιπόν Ιάσωνα, γιατί συνήθειά μου από μικρός ήταν να πετάω το δεξί μου παπούτσι και έτσι ήμουν πάντα μονοσάνδαλος. Την έχω ακόμα αυτήν τη συνήθεια, όμως έμαθα να το μαζεύω. Ίσως αν γνώριζαν την πρόδοδό μου αυτή, να με ονόμαζαν Πύρρο. Όχι μόνο για τα ξανθοκόκκινα μαλλιά μου, αλλά και για το κατακόκκινο σημάδι σε σχήμα V που έχω στο κούτελο. Η Γερμανίδα νονά μου λέει ότι είναι το «σημάδι της τύχης», ότι είμαι ξεχωριστός και ότι θα την κάνω περήφανη.

Αυτό που έχω καταλάβει είναι ότι ο καθένας το βλέπει σαν κάτι άλλο. Άλλοι ότι είναι αιμαγγείωμα, κέρατο διαβόλου, το σήμα της νίκης ή της ειρήνης. Πόσα δεν έχω ακούσει! Εγώ πιστεύω ότι στην προηγούμενη ζωή ήμουν Ινδιάνος πολεμιστής και μου έμεινε το σημάδι. Αν όχι πολεμιστής, μάγος, γιατί με όσα μου συμβαίνουν, μάλλον τα μαγικά μπερδεύτηκαν, και έγινα έτσι αλλόκοτος. Πιστεύω ότι υπάρχει μια κρυφή προφητεία και κάποια στιγμή το κόκκινο αυτό σημάδι θα εξαφανιστεί και τότε θα αποκτήσω ξανά τις μαγικές μου ικανότητες. Θα γίνω ένας αληθινός Χάρι Πότερ!»

«Εγώ πάλι γιατί νομίζω ότι έχεις ήδη μαγικές ικανότητες;»

«Μαγικές, δεν θα το έλεγα! Θα μπορούσα ίσως σε μια άλλη εποχή να είμαι νούμερο σε τσίρκο. Γιατί; Ακούστε λοιπόν. Όταν με βλέπει κάποιος για πρώτη φορά με κρυμμένη την κόκκινη φλόγα από την ξανθιά φράντζα μου –κουρτίνα μπάνιου την λένε οι φίλοι μου– είμαι ένα συμπαθητικό παιδί, όμορφο θα έλεγα. *Το αλλόκοτο λοιπόν με μένα είναι ότι μυρίζω από τα αυτιά, ακούω από τη μύτη και μιλάω σε 180 στροφές*, που λέει και ο μπαμπάς. Είναι που εκ γενετής κάποια κέντρα του εγκεφάλου μου έχουν πειραχτεί και μου συμβαίνουν όλα αυτά!

Η μαμά μου είναι δασκάλα ειδικής αγωγής, κάτι κατάλαβε από το πρώτο μου κλάμα, που ήταν σαν σειρήνα ασθενοφόρου. Όσο θυμάμαι τον εαυτό μου κάνω λογοθεραπείες. Μιλάω πια λίγο πιο γρήγορα από το κανονικό, αλλά όταν θυμώνω ή στεναχωριέμαι... με ακούς στις 180 στροφές. Όσο για τα υπόλοιπα, πού να σου εξηγώ!

Τι όμως σημαίνει πρακτικά να μυρίζεις από τα αυτιά; Μπορώ να μυρίσω μια μυρωδιά από μακριά, όπως το φαγητό που έχει αρπάξει στην κουζίνα ενώ είμαι στο δωμάτιό μου με κλειστή την πόρτα· ή το άρωμα της μαμάς πριν ανοίξει την εξώπορτα να μπει στο σπίτι, και άλλα τέτοια – κάτι που με έχει σώσει σε πολλές αταξίες μου. Όμως δεν μπορώ να μυρίσω, για παράδειγμα, τη μυρωδιά της γόμας με γεύση φράουλας που έχει το μολύβι μου, ακόμα και αν τηνβάλω στη μύτη μου. Αυτό με κάνει κατά κάποιο τρόπο λαγωνικό... Δεν είναι όμως πάντα πολύ ευχάριστο, μπορείτε να το καταλάβετε!

Ακόμα πιο αλλόκοτο είναι το να ακούς από τη μύτη, γιατί απλά δεν ακούς πολύ καλά. Τι να ακούσεις από δύο μικρές τρυπούλες πάνω από το στόμα σου; Μόνο όταν μιλάω εγώ, ακούω καθαρά, dolby stereo! Στην αρχή η μαμά πίστευε ότι είχα πρόβλημα ακοής... Μέχρι να το καταλάβουν οι γιατροί, μπάχαλο! Γιατί όταν με πλησίαζαν να με εξετάσουν στα αυτιά, άκουγα κάπως καλύτερα. Όταν όμως απομακρύνονταν, άκρα του τάφου σιωπή. Τελικά, το βρήκαν και λύθηκε ο γρίφος.

Το πρόβλημα όμως δεν ήταν μόνο αυτό. Όταν έβαλα ακουστικά, έπαψα να μυρίζω! Όταν μου τα έβαλαν στη μύτη, δεν μπορούσα να φάω... Τελικά, έμεινα χωρίς ακουστικά. Με τον καιρό έμαθα να διαβάζω τα χείλη. Αυτό είναι ό,τι κα-

λύτερο... Γιατί μπορείς να ακούς τι λένε οι άλλοι από πολύ μακριά χωρίς να το γνωρίζουν. Αυτό με έχει σώσει σε πολλές καταστάσεις στο σχολείο. Επίσης, με κάνει να νιώθω σαν κατάσκοπος, ότι μπορώ να παρακολουθώ τους άλλους χωρίς να το γνωρίζω και να μαθαίνω τα μυστικά τους.

Αν κάτι με προβληματίζει στις αλλόκοτες αυτές συνήθειές μου, που για μένα πλέον δεν είναι τόσο αλλόκοτες πια όσο τις βλέπουν οι άλλοι, αφού τις έχω συνηθίσει, είναι ποια χρησιμότητα μπορεί να έχει ότι μιλάω τόσο γρήγορα... Είναι ένας γρίφος! Ένα δυνατό μου χαρτί, που δεν έχω μάθει ακόμα να το χρησιμοποιώ κατάλληλα. Μόνο όταν δεν ξέρω μάθημα, ανεβάζω ταχύτητα και όποιος κατάλαβε, κατάλαβε. Οι καθηγητές θεωρούν ότι τα ξέρω νεράκι και έτσι παίρνω πάντα άριστα... Αν υπήρχαν διαγωνισμοί, είμαι σίγουρος ότι θα κέρδιζα βραβεία και χρήματα βοηθώντας παιδιά σαν εμένα που δεν έχουν χρήματα να πάνε σε δασκάλους σαν και εσάς».

Πάτησα το pause. «Μάλλον εγώ θα διδαχθώ από σένα, Nixon. Γιατί είσαι πράγματι ένα ξεχωριστό παιδί· όχι αλλόκοτο όσο μοναδικό!»

Νίκος-Ιάσωνας Μικελάκης

Κάθε βράδυ... στις 12

Είναι μια πνιγερή νύχτα. Κοντεύουν μεσάνυχτα. Σιωπή. Ανεβαίνω τις σκάλες. Προχωρώ σιωπηλά στον διάδρομο. Ανοίγω την πόρτα. Υπάρχει μια μακάβρια ησυχία γεμάτη δέος και ένα αίσθημα προσμονής στον στάσιμο αέρα του δωματίου μου. Μπροστά στα μάτια μου απλώνεται η απέραντη βιβλιοθήκη. «Μπα, όχι απόψε», σκέφτομαι... Είμαι κουρασμένη για να διαβάσω». Κι όμως κάτι με τραβάει προς τα εκεί. Σηκώνω το βλέμμα μου και αντικρίζω στα ράφια της τις φλόγες της γνώσης, τα βιβλία. Με κοιτούν με βλέμμα φιλύποπτο. Απειλητικά. Με αγωνία. Με απελπισία. Με απογοήτευση. Δεν είναι παραίσθηση, δεν είναι τραγελαφικά φαντάσματα· είναι πραγματικότητα. Νιώθουν σαν παρατημένα. Τα κοιτώ ένα προς ένα. Από το ράφι πέφτει ένας φάκελος. Αν έχεις το θάρρος, αναγνώστη, έλα, σκίσε τον φάκελο, άνοιξέ τον και διάβασε μαζί μου:

Κάτοχε της βιβλιοθήκης,

Bonsoir! Θυμάσαι τα λόγια του Sir Arthur Conan Doyle; Είχε πει κάποτε ότι «ο νους του ανθρώπου είναι σαν μια μικρή κενή σοφίτα, που οφείλει να την εφοδιάσεις με τα έπιπλα της αρέσκειας και της επιλογής σου». Γι' αυτό λοιπόν, γιατί δεν με ξαναδιαβάζεις; Πέρασες κάποιες λεπτομέρειες. Δεν ξέρεις την ιστορία! Τι να λέμε τώρα. Άντε, τι περιμένεις; Δεν με βλέπεις μπροστά σου; Βγάλε με από το ράφι... Άνοιξέ με... Μη χάνεις άλλο χρόνο...

Ο ταπεινός σου υπηρέτης,

Το φάντασμα της όπερας

Από τον φόβο μου το παίρνω στα χέρια μου. Παρ' όλο που το τελείωσα χθες, μου φαίνεται πως έχουν περάσει τόσα χρόνια. Είναι τόσο ελκυστικό, τόσο σαγηνευτικό, τόσο μαγικό. Το μυστήριο του Gaston Leroux θέλει να με συνεπάρε για ακόμη μία φορά κάτω, στα υπόγεια της Όπερας του Παρισιού. Αγωνιά να δω ξανά τα μαρτύρια της Christine Daaé και να ακούσω τη μαγική φωνή του Ερίκ, του Αγγέλου της Μουσικής. Και πραγματικά, ποιος θα τολμούσε να του αρνηθεί;

Μα καθώς βυθίζομαι στο άγνωστο, συνειδητοποιώ ότι δεν είναι μόνο ο Leroux που με εκλιπαρεί να γίνω αναγνώστριά του. Είναι ο Νίκος Καζαντζάκης, ο μικρός Μαξίμ Γκόργκι, ο Μολιέρος, ο Πόε, ο Marcel Pagnol, ο Maurice Leblanc. Όλοι παλεύουν για μια θέση στο μυαλό μου. Κι εγώ, χαμένη στον κυκλώνα των σκέψεών μου, τα κοιτώ με αμηχανία. Η φαντασία μου τρέχει. Και η ώρα, τα λεπτά, τα δευτερόλεπτα περνούν. Με αποδοκιμάζουν. Με κατηγορούν. Τα «άψυχα» έχουν ξυπνήσει, έχουν τώρα πια ψυχή και με κοιτούν απειλητικά... Μα εμένα κλείνουν τα βλέφαρά μου και με παίρνει ο ύπνος. Αρχίζω να ονειρεύομαι, μα δεν το ξεκνώ. **Θα περιμένω την απειλή τους αύριο.** Αύριο το βράδυ στις 12.

Καληνύχτα...

Δήμητρα Παπαδοπούλου

Παραδοξολογία

Ιούλιος 2018. Μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή ο δεκαοκτάχρονος Δανιήλ δούλευε το σενάριο της πρώτης του ταινίας. Τις σκέψεις του τάραξε ο ήχος του κουδουνιού που χτυπούσε έντονα. Ποιος είναι τέτοια ώρα;

Τρεις αστυνομικοί και ένας κύριος με πολιτικά περίμεναν να τους ανοίξει. Μπα, κάποιο λάθος θα γίνει! σκέφτηκε.

«Παρακαλώ, ποιον θέλετε;»

«Αστυνομία, από το Κέντρο Δίωξης της Τρομοκρατίας. Είστε ο Δανιήλ Μάρκιν;»

«Μάλιστα».

«Διεξάγουμε επείγουσα έρευνα με εντολή του Υπουργείου Εσωτερικών!»

Άνοιξε την πόρτα, ελπίζοντας ότι, αν δεν ήταν κάποιο λάθος, ίσως είναι μια καλοστημένη φάρσα των φίλων του.

«Βλαντιμίρ Κούσκιν, αξιωματικός του Κέντρου Δίωξης της Τρομοκρατίας. Το ένταλμα έρευνας. Σας παρακαλώ, θα θέλαμε να μας δώσετε τον υπολογιστή και το κινητό σας ή οποιαδήποτε άλλη φορητή συσκευή διαθέτετε».

«Μα τι συμβαίνει, σας παρακαλώ, πείτε μου. Μήπως έχει γίνει κάποιο λάθος;»

«Κατηγορείστε για εξτρεμισμό και ρητορική μίσους μέσω του VK».

«Μα, πώς είναι δυνατόν; Ουδέποτε έχω εμπλακεί σε δημόσιες συζητήσεις ή έχω κάνει αναρτήσεις με ρατσιστικό περιεχόμενο. Ρητορική μίσους είναι κάθε μορφή έκφρασης που διαδίδει, υποκινεί, προωθεί ή δικαιολογεί την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μίσους που βασίζονται στη μισαλλοδοξία!»

«Η ρητορική μίσους, κύριε Μάρκιν, αναφέρεται επίσης σε οποιαδήποτε υβριστική συμπεριφορά ή σχόλια που προσβάλλουν τις πεποιθήσεις του άλλου, όπως η θρησκεία μας!»

«Δεν καταλαβαίνω... Για όνομα του Θεού, τι έχει συμβεί;»

«Τώρα Τον επικαλείσαι, όμως στις αναρτήσεις σου τον προσέβαλλες. Έχουμε, ύστερα από καταγγελίες, εντοπίσει αναρτήσεις σας που περιέχουν γλωσσικά και εικονογραφικά στοιχεία που προσβάλλουν την αξιοπρέπεια και τις πεποιθήσεις όσων δείχνουν προσήλωση στην Ορθοδοξία».

«Ποιος με κατήγγειλε; Δεν έχω κάνει κακό σε κανέναν!»

Με δυσκολία μπορούσε να ανασάνει. Όταν πριν από μερικούς μήνες είχε ξεσπάσει το σκάνδαλο με τη Μαρία Μοτούσναγια, ήταν ανάμεσα σε αυτούς που είχε βρει αστεία την ανάρτησή της με την εικόνα των καλογραιών που κάπνιζαν. «Τι φάση;» θυμάται να σχολιάζει με τους συμφοιτητές του, γελώντας στο καφέ της σχολής. Γιατί τι άλλο ήταν αυτές οι αναρτήσεις παρά ένας σαρκασμός, ένας πνευματώδης αστεϊσμός, βασισμένος στην παραδοξολογία των εικόνων; Μια ειρωνεία που μπορεί να προκαλεί διασκέδαση ή να δίνει αφορμή να εκφράσουν μια κριτική μέσα από το παράδοξο της κατάστασης. Οι αναρτήσεις της είχαν γίνει πρωτοσέλιδα σε όλες τις εφημερίδες και το διαδίκτυο. Ως κατηγορούμενη για εξτρεμισμό, κινδύνευε πλέον με φυλάκιση μέχρι και έξι χρόνια.

«Οι αναρτήσεις σας ήταν προσβλητικές, κύριε Μάρκιν. Η Ανάσταση του Χριστού δεν είναι θέμα αστεϊσμού, αλλά ο θεμέλιος λίθος για τη σωτηρία του ανθρώπου».

«Η Ανάσταση του Χριστού; Μα τι λέτε;»

Δεν πρόλαβε να τελειώσει τη φράση του και θυμήθηκε. Είχε ξεκινήσει ο έκτος κύκλος της σειράς «Τα παιχνίδια του στέμματος» και ο πρωταγωνιστής Τζον Σνόου είχε αναστηθεί. Τα φόρουμ πήραν φωτιά. Η Μελισάνδρα τον ανέστησε μέσα από ένα τελετουργικό που θύμιζε την Ανάσταση του Κυρίου. Αφαίρεσε τα ρούχα, έπλυνε το νεκρό σώμα ευλαβικά, ψιθυρίζοντας μια προσευχή σε Βαλυριανά. Όσοι είχαν μελετήσει τη νέα αυτή γλώσσα, την οποία είχε δημιουργήσει για τη σειρά ένας γλωσσολόγος, μπόρεσαν να την αποκωδικοποιήσουν: «Ζητάμε από τον Κύριο να λάμψει το φως του και να οδηγήσει την ψυχή έξω από το σκοτάδι. Παρακαλάμε τον Κύριο να μοιραστεί τη φωτιά του και να ανάψει το κερί. Από το σκοτάδι, φως! Από τις στάχτες, φωτιά! Από τον θάνατο, ζωή!» Τότε ήταν που ανέβασε μια φωτογραφία που κυκλοφορούσε ευρέως στο διαδίκτυο με τον Τζον Σνόου σαν τον αναστημένο Χριστό, προσθέτοντας τη λεζάντα «Ο Τζον Σνόου Ανέστη».

«Δεν μπορεί να αναφέρεστε στην ανάσταση του Τζον Σνόου;»

«Εξακολουθείτε να βλασφημείτε, κύριε Μάρκιν! Κανείς άλλος δεν αναστήθηκε πέραν του Ιησού! Μόλις οι συνάδελφοι ολοκληρώσουν τη συλλογή των στοιχείων, θα μας ακολουθήσετε στα γραφεία της Ασφάλειας για ανάκριση. Αν δεν έχετε δικηγόρο, θα λάβετε πληρεξούσιο από το Υπουργείο».

Η πόρτα του περιπολικού έκλεισε ορμητικά. Οδηγούνταν με συνοδεία στο Μέγαρο της Αστυνομικής Διεύθυνσης για τη Δίωξη των Εξτρεμιστών και της Τρομοκρατίας.

«Συγγνώμη, να σας ρωτήσω; Γι' αυτό διώκομαι;»

«Διώκεστε σύμφωνα με τα άρθρα 148 και 282 του Ποινικού Κώδικα για όσες αναρτήσεις έχετε κάνει που σπέρνουν το μίσος και προωθούν εξτρεμιστικές ιδέες, και για το αποθηκευμένο ηλεκτρονικό υλικό με αντίστοιχο περιεχόμενο στους υπολογιστές σας.

Ο Δανιήλ δεν μίλησε. Ό,τι και να έλεγε θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί εναντίον του. Τότε θυμήθηκε ένα άρθρο: «Σύμφωνα με τις οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι νόμοι αυτοί έχουν μετατραπεί σε εργαλείο λογοκρι-

σίας και πολιτικής δίωξης. Πώς είναι δυνατόν ένας ανήλικος να φυλακίζεται για μια αφίσα ταινίας που υποτίθεται προάγει τον φασισμό, όταν αυτή έχει προβληθεί από την κρατική τηλεόραση;» Παραδοξολογία των εικόνων ή των φασιστικών καθεστώτων; μονολόγησε. Άλλο ένα αθώο θύμα της τρομοκρατίας της εξουσίας.

28 Δεκεμβρίου 2018. Ο Βλαντιμίρ Πούτιν υπογράφει τη μερική αποποινικοποίηση του άρθρου 282 του Ποινικού Κώδικα της Ρωσίας. Μια εξτρεμιστική δημοσίευση στο διαδίκτυο δεν θεωρείται πλέον έγκλημα, αν δεν δημιουργεί κίνδυνο για την κοινωνία. «Οι δικαστές είναι υποχρεωμένοι να αποδείξουν την πρόθεση, τη φύση και τον βαθμό του δημόσιου κινδύνου σε κάθε περίπτωση». Ο Δανιήλ Μάρκιν αφήνεται ελεύθερος.

Ορέστης Μικελάκης

Ονειροπόλος του 19

Τι όμορφα που κρέμονται τ' άστρα πάνω στο κορμί της νύχτας
Σαν τα όνειρα να πήραν άλλη πορεία.
Εκεί που τα χνάρια τους δεν συναντούν τα σύννεφα.
Εκεί! Που παραμένουν πιστά στους πλανήτες κάθε βραδιάς...

Μην ψάχνεις πεφταστέρια σε στίχους, μου είπαν.
Οι λέξεις του κόσμου μένουν χώρια απ' την αθωότητα.
Κι ήταν εκείνος,
που έσφιγγε την ευχή με πληγωμένα χέρια
και έμπαινε με τον κόσμο ολοένα στο σκοτάδι,
όμως οι φλόγες στο βλέμμα του
καίγαν σβηστά τη στάχτη,
σαν τα μάγια της Μοίρας σε ματωμένη παλάμη...

Ας βγουν οι σκέψεις στη γύρα λοιπόν!
Άλλοι θα τις δώσουν τόπο για να κλειστούν,
κι άλλοι δεκάρες για να συνεχίσουν.

Προς το παρόν τα χέρια μένουν σφραγισμένα.

Αλέξανδρος Σαγρής

Έρωτας

Κάτι καινούργιο αρχίζει εδώ,
δεν με νοιάζει τι είναι λάθος και τι είναι σωστό.
Κοιτώντας τα μάτια σου και τα χρώματα αλλάζουν
το μαύρο γίνεται χρυσό.

Νιώθω κάτι σαν χάδι απαλό
στα μαλλιά όταν κοιμάμαι και ξυπνώ.
Φίλα με! Είναι αλήθεια;
Ή όνειρο ζω;

Μη φοβάσαι, ψυχή μου, ουρανέ μου
κοίτα με λίγο να ξεχαστώ, να βυθιστώ
σ' έναν κόσμο αλλιώςίκο από κείνον
που δεν αντέχω άλλο να ζω.

Πάμε να φύγουμε μακριά
σε βορρά και σε νοτιά
σ' ένα βαρκάκι με κουπί
όλος ο κόσμος είσαι εσύ.

Δεν μου λείπεις πλέον τα βράδια
σε βλέπω κάθε μέρα εκεί ψηλά
παρέα με τ' άλλα τα άστρα
στον αυγερινό κοντά.

Σ' αγαπώ, Σ' αγαπώ, Σ' αγαπώ
χωρίς εσένα δεν ζω ούτε λεπτό.
Σ' αγαπώ, σ' αγαπώ σ' αγαπώ
μαζί με σένα ανθίζω κι εγώ.

Μαρία Πολίτη

Οι 800 σιωπές ενός Κομπέρ

Mesdames et Messieurs: με αυτά τα λόγια ξεκινούσε κάθε βράδυ τον ρόλο του. Λίγο πριν ακουστεί το τρίτο κουδούνι, κάνει μια τελευταία πρόβα τα λόγια του. Λόγια που κάθε βράδυ είναι σαν να τα λέει για πρώτη φορά.

Πέρασαν πολλά χρόνια από τότε που έπαιξε τον ρόλο αυτό. Από τότε έπαιξε πολλούς ρόλους. Άλλοτε κωμικούς και άλλοτε δραματικούς. Ποτέ δεν άφησε τη σκηνή. Ακόμα και τότε, το 1970, που αρρώστησε εκείνος, επέμενε να ανέβει στη σκηνή και να παίξει – και έπαιξε. Τίποτα δεν μπορούσε να τον σταματήσει. Εκείνη η βραδιά ήταν μια από τις καλύτερές του στιγμές στο θέατρο. Αν κάποιος τον ρωτούσε «τι είναι αυτό που θέλετε να κρατήσετε από εκείνη τη χρονιά;» εκείνος θα απαντούσε: «Εκείνο το χειροκρότημα. Εκείνη τη δύναμη αγάπης που με αγκάλιασε εκείνο το βράδυ. Το χειροκρότημα είναι θεραπευτικό για έναν καλλιτέχνη». Πραγματικά, εκείνο το βράδυ ήταν σαν να μην πατούσε στη γη. Ήταν σαν ένα αερικό που ήρθε να μαγέψει για λίγο το κοινό του και να φύγει μετά.

Τώρα, έπειτα από τόσα χρόνια, ενσαρκώνει ξανά τον ρόλο του Κομπέρ. Έναν άνδρα με μαύρο κουστούμι, καπέλο, μπαστούνι και έντονο μακιγιάζ. Με μια ψηλή και γεμάτη καλοσύνη φωνή, κάθε βράδυ καλωσορίζει τους θεατές σαν να παίζει για πρώτη φορά μόνο γι' αυτούς. Παίζει, τραγουδάει, κλαίει, γελά. Δεν τον νοιάζει τίποτα! Είναι στη σκηνή και παίζει έναν ρόλο που αγαπά. Αυτό του φτάνει! Ο ρόλος του Κομπέρ θα του θυμίζει πάντα ότι η ζωή είναι ένα

ατέρμονο παιχνίδι. Ένα παιχνίδι που εμείς επιλέγουμε το πώς θα δούμε τους άλλους· φίλους ή αντιπάλους; Στο χέρι μας είναι.

Το τρίτο κουδούνι χτύπησε. Είναι ο πρώτος που θα βγει στη σκηνή. Ρίχνει μια τελευταία ματιά στον καθρέφτη. Ελέγχει το κοινό και τη σκηνή από την κουίντα, αν είναι όλοι και όλα έτοιμα. Τα φώτα της ράμπας σβήνουν. Η αυλαία σηκώνεται. Μια φωνή ακούγεται: «Mesdames et Messieurs, υποδεχτείτε τον Κομπέρ!» Μέσα από το σκοτάδι εμφανίζεται με αργά βήματα. «Mesdames et Messieurs, καλωσορίσατε! Η παράσταση αρχίζει!» Τόσα χρόνια στη σκηνή ξέρει το κοινό τι ακριβώς θέλει. Έτσι, έχει φροντίσει ως θιασάρχης αλλά και ως σκηνοθέτης το κοινό να παρακολουθήσει μια παράσταση σχεδόν όπως την έχει φανταστεί.

Τώρα η παράσταση τελείωσε. Τα φώτα σβήσανε. Το θέατρο άδειασε. Καθισμένος μπροστά από τον καθρέφτη στο καμαρίνι του, μετρά τους ρόλους και τις σιωπές που άφησε να καλύψουν τα λόγια του και κλαίει. Κλαίει για όλες εκείνες τις φορές που η σιωπή τού έκλεινε το στόμα.

Κοίταξε το πρόσωπό του στον καθρέφτη. Είδε ότι είχε γεράσει. Τα χρώματα στο πρόσωπό του είχαν ξεθωριάσει. Η φωνή του Κομπέρ είχε σιγήσει μέσα του. Μάζεψε τα πράγματα του. Έσβησε το φως στο καμαρίνι του. Χαιρέτησε τη σκηνή και κάθηκε στα φώτα της πλατείας, παίρνοντας μαζί του τις 800 σιωπές του Κομπέρ.

Χριστίνα Γεωργιάδη

Φωνές σε σίγαση

Ο Πλάτωνας εξήγησε
πως το «πάντα έτσι ήταν»
δεν αμφισβητείται εύκολα,
— θα έπρεπε όμως.

Για τις Μάγισσες του μεσαίωνα
η μικρότερη αφορμή αρκούσε,
δίχως να μπορέσουν
να υπερασπιστούν τον εαυτό τους
— θα έπρεπε όμως.

Ο 21ος αιώνας σκοτώνει χωρίς δισταγμό
ανθρώπους-αντικείμενα
που ζουν αδιέξοδη ζωή
— δεν θα έπρεπε όμως.

Γιατί ποτέ δεν είχε σημασία
τι έκαναν, ποιες ήταν, τι ήταν.
Γιατί η ιστορία πάντα αφορούσε
τον Καθημερινό Θύτη.

Μάτωσαν οι σελίδες,
στάζουν ουρλιάζοντας φωνές...
τις φωνές σε σίγαση.

Νάντια Βούκατζη

Σήμερα με λένε επανάσταση

Σήμερα
ονομάζω σήμερα,
επανάσταση
όταν αλλάζεις μια γνώμη,
όταν δοκιμάζεις άλλες διαδρομές.
Συμβαίνει καθημερινά
μα και τόσο δύσκολα
επανάσταση,
ιδίως όταν προσπαθείς.
Άσε τα χαλινάρια,
τα επίγεια δεσμά,
τον φίλο που σε ρωτά.
Τη λυσσασμένη επανάσταση άφησε,
να σε κυριεύσει
ολάκερο.

Ευθύμιος Ραφαήλ Αγγελής

Με λένε Γυναίκα

Ένα από τα πρόσωπα που έπαιξε καθοριστικό ρόλο και βρέθηκε στο προσκήνιο αυτής της χρονιάς από την πρώτη κιόλας στιγμή ήταν η γυναίκα. Η γυναίκα ως φοιτήτρια, ως μάνα ανήλικων παιδιών, ως σύζυγος, ως σύντροφος, ως νέα παντρεμένη κοπέλα. Μπορεί να έλαβε άθελά της τον πρωταγωνιστικό αυτό ρόλο, όμως ελπίζω και εύχομαι αυτός να ήταν η αφορμή, ώστε από εδώ και στο εξής όλοι οι άνθρωποι να έχουν τα μάτια και τα αυτιά τους ανοιχτά σε ό,τι κακό συμβαίνει γύρω τους και αυτήν τη φορά να προλάβουν να μιλήσουν προτού φτάσει πάλι εκείνη «η κακιά στιγμή».

Στη γυναίκα λοιπόν θα ήθελα να αφιερώσω αυτό το κείμενο. Το καθιερωμένο κείμενο με το ελεύθερο θέμα, με το οποίο κλείνουμε κάθε φορά το όμορφο αυτό ταξίδι μας, εμείς, τα μέλη αυτής της λογοτεχνικής συντροφιάς. Μιας και μιλήσαμε όμως στο φετινό μας βιβλίο για ιδανικά, σε αυτό το κείμενο, η δική μου φωνή θα ήθελε να μιλήσει για τον σεβασμό απέναντι στην ανθρωπινή ύπαρξη, απέναντι στην ανθρωπινή αξιοπρέπεια. Για την ίδια την ανθρωπιά που φαίνεται να έχει χάσει τη σημασία της και άρα και εμείς οι άνθρωποι να έχουμε χάσει τον ορισμό μας.

Εάν το 2020 είναι το έτος που θα θυμόμαστε όλοι για τον κορωνοϊό, στο άκουσμα του 2021, μια σιωπή νιώθουμε να «ακούγεται» από τα μεγάφωνα. Μια σιωπή θλίψης, πόνου, οργής και φόβου. Είναι τραγικό το πόσο εύκολα

πλέον ο άνθρωπος λαμβάνει τη μια κακή είδηση μετά την άλλη και δεν αντιδρά στο άκουσμα αυτής. Δεν έχει καν τον χρόνο να επεξεργαστεί αυτό που συμβαίνει, πόσω μάλλον να σκεφτεί γιατί συμβαίνει.

«Με λένε Βασιλική, καταγόμουν από την Αθήνα, είχα τρία παιδιά και τον τελευταίο καιρό συγκατοικούσα με τον 47χρονο Νορβηγό σύντροφό μου στα Μεσκλά των Χανίων, όπου νοικιάζαμε ένα σπίτι. Είχαμε προβλήματα μεταξύ μας, αυτός έπινε πολύ και συχνά καβγαδίζαμε. Στις 19 Ιανουαρίου 2021, δολοφονήθηκα από τον σύντροφό μου μετά από έναν έντονο καβγά. Ήθελα να είμαι εκεί να βλέπω τα παιδιά μου να μεγαλώνουν. Δεν πρόλαβα να τους πω πόσο τους αγαπώ».

«Με λένε Κωνσταντίνα, έμενα με τον σύζυγό μου, με τον οποίο είχαμε αποκτήσει ένα παιδάκι. Ο σύζυγός μου με ζήλευε και πολλές φορές ένιωσα ότι κινδυνεύω από αυτόν. Αποφάσισα να απομακρυνθώ από αυτόν και να μείνω με τους γονείς μου στη Μακρυνίτσα Πηλίου. Ο σύζυγός μου είχε σοβαρά προβλήματα ψυχικής διαταραχής. Τον Απρίλιο του 2021, ο εν διαστάσει σύζυγός μου δολοφόνησε εμένα και τον αδερφό μου. Είχα όνειρα, ήμουν ακόμη νέα, δεν πρόφτασα να μεγαλώσω το παιδί μου, ήθελα να ζήσω».

«Με λένε Καραλαίνα, ήμουν Βρετανίδα φοιτήτρια και ζούσαμε με τον σύζυγό μου στην κατοικία μας στα Γλυκά Νερά Αττικής. Είχα δει περιέργες συμπεριφορές και έντονη ζήλια από την πλευρά του συζύγου μου, γι' αυτό σκεφτόμουν να απομακρυνθώ από αυτόν. Στις 11 Μαΐου 2021, δολοφονήθηκα από τον σύζυγό μου στο σπίτι όπου μέναμε, μπροστά στο 11 μηνών παιδί μου. Ήμουν 20 χρονών. Δεν πρόλαβα να μεγαλώσω. Δεν πρόλαβα να μεγαλώσω το παιδί μου. Δεν πρόλαβα να ζήσω».

«Με λένε Αννίσα, έμενα με τον σύζυγό μου και το παιδί μας στο σπίτι μας στη Δάφνη. Με ζήλευε και πίστευε ότι έχω εξωσυζυγικές σχέσεις. Στις 30 Ιουλίου 2021, δολοφονήθηκα από τον σύζυγό μου. Δεν θα καταφέρω να ξαναδώ το παιδί μου. Δεν θα μπορέσω να κάνω όλα όσα ήθελα γι' αυτό».

«Με λένε Γαρυφαλλιά...», «Με λένε Ελένη...», «Με λένε Μαρία...», «Με λένε Ελένη...», «Με λένε Σταυρούλα...».

Οι κακές ειδήσεις αυτήν τη χρονιά διαδέχονταν η μια την άλλη. Κάθε μέρα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έκαναν λόγο για δολοφονίες γυναικών. Αιτία ήταν άλλοτε η ζηλία του συζύγου, άλλοτε πάλι η κακιά στιγμή, αυτή που μετά από έναν έντονο καβγά οδηγούσε στην αφαίρεση μιας ανθρώπινης ζωής.

Εννέα θύματα σε οκτώ μήνες. Ο κόσμος δεν θα θυμάται τίποτα παραπάνω γι' αυτές τις εννέα γυναίκες παρά μόνο ότι ήταν γυναίκες που έφυγαν τόσο άδικα μέσα σε μια «κακιά στιγμή», έφυγαν επειδή δεν πρόλαβαν να μιλήσουν, δεν βρήκαν το θάρρος να φύγουν από εκεί που γνώριζαν ότι θα τους έκαναν κακό.

Δεν ξέρω τι είναι πιο τρομακτικό. Το γεγονός ότι ζούμε σε έναν κόσμο όπου υπάρχουν άνθρωποι που θεωρούν ότι έχουν το δικαίωμα να αφαιρούν τη ζωή μιας γυναίκας, ότι τη θεωρούν «κτήμα» τους και ως εκ τούτου μπορούν να την μεταχειρίζονται όπως θέλουν, ή ότι όλοι οι υπόλοιποι, εμείς οι άνθρωποι, φαίνεται να έχουμε αποκτήσει ανοσία σε οτιδήποτε συμβαίνει γύρω μας, καθώς και μια τρομακτική πέμπτου βαθμού αδιαφορία για οτιδήποτε συμβαίνει έξω από την πόρτα του σπιτιού μας; Και μάλλον, όπως λένε οι ειδικοί, αυτή η μορφή είναι μη αναστρέψιμη στο στάδιο αυτό.

Μακάρι να διαψευστούν. Μακάρι να βρεθεί η θεραπεία που θα μας ξανακάνει ανθρώπους, και ας υπάρξουν παρενέργειες.

Κωνσταντίνα Μοσχοπούλου

Σε μια πολυκατοικία

Τούβλα, τσιμέντα,
δίχως κουβέντα,
στον ακάλυπτο μυρίζει μέντα.
Η γριούλα του ισογείου
για όλους έχει ντοκουμέντα.
Ένοικοι βιαστικοί,
δίχως όρεξη
καθόλου ομιλητικοί.
Καμιά φορά
σε χαιρετούν σιωπηλά
δεν τους αρέσουν τα λόγια τα πολλά!

Έμμου Καλυβοπούλου

Τα πάντα και το τίποτα

Χρησιμοποιούμε τις λέξεις για να εκκινήσουμε ειρήνη
μα διακρίνω πόλεμος να κοντεύει.
Γεννιόμαστε με τις καρδιές για να μοιράσουμε ζεστασιά
αλλά ατενίζω μόνο σπασμένα τα κομμάτια τους σκόρπια έξω στο κρύο.
Χρησιμοποιούμε τα χέρια για να ξεδιπλώσουμε μια αγκαλιά
και αντί γι' αυτό παρατηρώ απασφάλισμα όπλων.
Έχουμε τα μάτια για να απελευθερώσουμε την ψυχή
όμως θωρώ σκλαβωμένα δάκρυα από παραφροσύνη.
Μειδιούμε για να λάμψουμε χαμόγελα
μα ακούω μόνο σκοτεινά ουρλιαχτά.
Αισθανόμαστε τα συναισθήματα για να τα εκφράζουμε
αλλά αντιλαμβάνομαι μάσκες κάτω από αποτρόπαια πρόσωπα.
Χρειάζεται να οργανώσουμε έναν φυσικό πλούτο
αλλά γνωρίζω μόνο για αναφορές εξουσίας περί χρημάτων.
Έχουμε να καλλιεργήσουμε νου και σώμα
και αντί γι' αυτό κοιτάζω καλυμμένες ιδέες με τοιχογραφίες και τατουάζ.
Κατέχουμε σχολεία, εκπαίδευση, παιδεία
παρ' όλα αυτά θεάται φτώχεια, οπισθοδρομικότητα, αδικία.
Οφείλουμε στα παιδιά ένα καλύτερο μέλλον
μα αντικρίζω μια μαύρη οθόνη στον ορίζοντα.

Βαστάμε το όμορφο δώρο της ζωής
όμως γίνομαι μάρτυρας αλληλοσκοτωμών.
Κρατάμε στην παλάμη έναν κόσμο για να τον σώσουμε
και αντί γι' αυτό παρακολουθώ μια μαζική καταστροφή που συνεχίζεται.
Έχουμε στην κατοχή μας τα πάντα
κι όμως κάνουμε πως βλέπουμε το τίποτα.

Νάσια Αρβανίτη

Βιβλιοθήκη

Έκοψα τα πέταλα που στόλιζαν τις τριανταφυλλίες της μαμάς και τα έριξα χαρούμενη στο μεγάλο γυάλινο βάζο. Έριξα κρύο νερό, να διατηρούνται δροσερά, και προσπάθησα να τα ανακατέψω από την κορυφή έως τη βάση, βάζοντας μέσα ολόκληρο το χέρι μου: από τα ακροδάχτυλα έως τον ώμο. Έπρεπε να προσέξω, μην τυχόν και γείρω στο πλάι και μαζί με εμένα, γείρει και σπάσει το βάζο και σκορπίσουν τα πέταλα. Εάν αυτό γινόταν, θα καταστρεφόταν το δώρο για τη μαμά.

Τα δύο μικρότερα αγόρια δεν κοιμόντουσαν επίσης τα μεσημέρια. Με τα παιδικά μας μπράτσα και τα ατίθασα βήματά μας, κρύψαμε το βάζο σε ένα από τα χαμηλά ράφια της κυπαρισσί βιβλιοθήκης, σε εκείνο που είχε μια πόρτα και έμοιαζε με ντουλάπι.

Έκλεισα αθόρυβα το ντουλάπι, σχηματίζοντας μια χαμογελαστή γέφυρα στο στόμα μου και χοροπήδησα, κουνώντας το «σιντριβανάκι» στην κορυφή του κεφαλιού μου. Ενθουσιασμένη, σκέφτηκα ότι υπήρχε τρόπος να καλύψω το κενό στα κλαδιά των τριανταφυλλιών, έως ότου το νέκταρ βοηθήσει να ξαναβγούν τα νέα μπουμπούκια όλων των χρωμάτων. Πήρα το μεγάλο ψαλίδι της γιαγιάς —εκείνο με το οποίο έκοβε τα υφάσματα— έκοψα τα λουλούδια που είχαν «φυτρώσει» στα φορέματά μου και έβαλα καθένα στη θέση κάθε τριαντάφυλλου. Δεν κράτησε πολύ· λίγο μετά έπεσαν κάτω.

Τα πέταλα στο βάζο είχαν αρχίσει να χάνουν τη ζωή και το άρωμά τους να τρεμοσβήνει. Δεν ήθελα να τα σκοτώσω· τα έβγαλα και τα άφησα να στεγνώσουν στην αυλή, επάνω στο πλακόστρωτο. Ξεράθηκαν και ήταν εύθραυστα – φοβόμουν μην τα σπάσω. Ένα-ένα τα έβαλα στο βάζο και της το πρόσφερα, να θυμάται πόσο πολλά και μεγάλα ήταν τα πέταλα και πώς καθένα ζωγράφιζε αναμνήσεις.

Κράτησα μερικά και για εμένα –ένα από κάθε χρώμα– και τα έβαλα σε ένα ξύλινο κουτί ιδίου χρώματος με τη βιβλιοθήκη, με πολλά ακόμη άνθη του κήπου: κυρίως μαργαρίτες και χρυσάνθεμα. Μου θύμιζαν τα ηλιοτρόπια, που δεν χωρούσαν όμως στο κουτί. Με τα χρόνια, τα πέταλα συρρικνώνονται και αποκτούν περισσότερες χαραματιές, αντίστοιχες των διαδρομών που διαγράφονται στο ξύλινο κουτί και των διαδρομών της ψυχής στις κλωστές του δέρματος. Οι γραμμές των δαχτύλων ενώνονται με εκείνες των πετάλων.

Νεκταρία Μαραγιάνη

Ονειρεύομαι

Ονειρεύομαι,
μια πισίνα αλλιώτικη, μια πισίνα διαφορετική,
μια πισίνα που θα χωρά του κόσμου όλου τη στοργή.
Σε τούτη την πισίνα όλοι χωρούν,
άνθρωποι, ζώα και φυτά, όλα εκεί μέσα ευδοκιμούν.
Θα τη γεμίσουμε με αγάπη και ζωή,
έτσι κανένας πια δεν θα μπορεί να της αντισταθεί.
Θα παίρνουμε φόρα για βουτιά,
βρέχοντας τριγύρω όλα τα παιδιά,
με αγάπη θα μάθουν πλέον να ζουν,
ώστε την καλοσύνη απ' την κακία,
πάντα να προτιμούν.
Για χλώριο θα βάλουμε ήθος και αξίες,
απομακρύνοντας έτσι,
όλες τις βρωμιές και τις ακαθαρσίες.

Ονειρεύομαι,
έναν κόσμο αλλιώτικο, έναν κόσμο διαφορετικό,
έναν κόσμο που θα χωρά της πλάσης όλης το καλό.
Μα, τι λέω;
Ονειρεύομαι...

Γρηγόρης Καλπακιάν

Το άσμα της θάλασσας

Ο Δημοσθένης δεν μπορούσε διώξει το βουητό από τα αυτιά του. Ο κρότος που η σιδερένια μπάλα παρήγαγε όταν κομμάτιασε τα δεξιά έξαλα του πλοίου άφησε μεγάλο τραύμα στα τύμπανά του. Το υπόλοιπο σώμα του έμεινε προστατευμένο πίσω απ' το κατάρτι· ο ναύκληρος Διαμαντόπουλος δεν ήταν τόσο τυχερός. Δεν κατάφερε να δραπετεύσει από τα ξύλινα θραύσματα και κειτόταν νεκρός λίγα μέτρα αριστερά του Δημοσθένη.

Ο νεαρός άκουγε τις φωνές του καπετάνιου, κατακωνιασμένες στο βάθος του μυαλού του, πνιγμένες από εκείνο το ασταμάτητο βουητό. Μία λέξη κατάφερε να αναγνωρίσει μόνο: πυρ. Σκέπασε τα αυτιά του με τις παλάμες του, αλλά ο ήχος των κανονιών παρέμεινε εξίσου δυνατός. Τινάχτηκε πρώτη φορά στο άκουσμα των βλημάτων τους καθώς σχίζανε τα αντίπαλα πλοία και μια δεύτερη στο ανατριχιαστικό ουρλιαχτό ενός καταρτιού που έπεφτε. Έτριψε τα αυτιά του με τα δάχτυλά του μέχρι που ξεβούλωσαν. Το βουητό έσβησε και ο Δημοσθένης θρήνησε, γιατί ο ήχος που ο ίδιος έδωξε ήταν τελικά το μόνο όπλο που είχε ενάντια στην τρομακτική αλήθεια που ζούσε. Γράπωσε το πιστόλι που κρεμόταν από τη ζώνη του, —μία αμυδρή αίσθηση ασφάλειας που μπορούσε να εξασφαλίσει στον εαυτό του— και έτρεξε πίσω στα πλαινά κανόνια του καταστρώματος ή όσα τουλάχιστον δεν είχαν καταρρεύσει στα αμπάρια.

Ο ναύτης στα δεξιά του τον τράβηξε προς τα κάτω. Τα γόνατα του Δημοσθένη χτύπησαν δυνατά το πάτωμα και δεν αισθάνθηκε ποτέ τόσο ευγνώμων, καθώς ένα κοπάδι σφαίρες πέρασαν ξυστά πάνω από την κεφαλή του.

«Βοήθα να φορτώσουμε την επόμενη», του φώναξε ο ναύτης, δείχνοντας μία από τις λίγες σιδερένιες μπάλες που είχαν απομείνει στο ράφι της κουπαστής. Κι όμως, πολλές που έλειπαν δεν είχαν καταλήξει στο αντίπαλο πλοίο, αλλά περιφέρονταν πάνω-κάτω στο κατάστρωμα υπό τις εντολές των κυμάτων.

«Πυρ!», κραύγασε ξανά ο καπετάνιος και τα κανόνια γλίστρησαν πίσω με τέλειο συγχρονισμό, οι βολές τους κατευθυνόμενες προς το πιο κοντινό πλοίο του αντίπαλου στόλου.

Οι αντίπαλοι ανταπέδωσαν με μια ακόμη οχλαγωγία κανονιοβολισμών. Μια από τις αντίπαλες βολές έπεσε επάνω στην ξυλόγλυπτη πλώρη, αποκολλώντας την παντελώς από το σώμα του πλοίου.

Ξανά και ξανά ήχισαν τα κανόνια του μικρού μισοκατεστραμμένου τρικά-ταρτου. Οι μπάλες εκτοξεύονταν από το κατάστρωμα, ψάχνοντας απεγνωσμένα εκδίκηση προς αυτούς που διαμέλισαν το ακρόπρωρο.

«Άλλη μία και τους βυθίσαμε παιδιά», ήχησε η φωνή του καπετάνιου ξανά, πιο δυνατή και από τις κανονιές.

Ήταν μια φράση που είχε ξαναπεί τουλάχιστον άλλες πέντε φορές μέχρι τώρα, κι όμως δεν έχανε την επιρροή που είχε στις καρδιές των ναυτών. Αντιθέτως, με κάθε πλήγμα που λάμβανε το πλοίο από τα εχθρικά πυρά, το πλήρωμά του ξεσηκωνόταν και απαντούσε κάθε φορά με μεγαλύτερο σύφλογο. Ο καπετάνιος ανέβηκε επάνω στην κουπαστή της γέφυρας. Το ένα χέρι του κρατούσε γερά το σχοινί του πίσω καταρτιού, το άλλο ύψωνε το σπαθί. Έβαζε τον εαυτό του σε επικίνδυνη θέση, ο ίδιος θα έπρεπε να το ήξερε καλύτερα από όλους, αλλά ίσως αυτό να ήταν και εκείνο που έκανε αυτήν τη χειρονομία του τόσο σημαντική για το πλήρωμά του.

Μια ακόμη βολή από τους αντιπάλους διαπέρασε το πλοίο, αυτήν τη φορά κοντά, λίγο πάνω από τον ίσαλο. Το δεξί μέρος του καταστρώματος κατέρρευσε εντελώς στο εσωτερικό του πλοίου, μαζί του και ο Δημοσθένης. Ο νέος κατρακύλησε ανάμεσα στα ξύλα και στα πυρομαχικά, μέχρι που το σώμα του χτύπησε την αναταραγμένη επιφάνεια της θάλασσας. Ένα καρφί είχε μπλεχτεί στην καφέ παντελόνι του και τον τραβούσε γοργά μαζί με ένα κανόνι προς τον πυθμένα. Με ένα δυνατό τράβηγμα, ο Δημοσθένης κατάφερε να σχίσει το ύφασμα και να απελευθερωθεί.

Μια έκρηξη του τράβηξε την προσοχή προς την επιφάνεια. Μπορούσε να δει το πλοίο από όπου έπεσε να τυλίγεται στις φλόγες, ρίχνοντας φως στον σκοτεινό πυθμένα. Ένωσε το ρεύμα να τον τραβά μακριά από το σημείο. Πάλεψε εναντίον του. Μάταιος κόπος. Το ρεύμα συνέχισε να τον οδηγεί όλο και μακρύτερα από τον τάφο των συμπατριωτών του. Καθώς το φως της φωτιάς χανόταν όλο και περισσότερο και το κουφάρι του πλοίου ξεκινούσε το ταξίδι του προς τον πυθμένα, τα μάτια του Δημοσθένη έπιασαν μερικές μικρές σκιές να γεμίζουν το νερό τριγύρω.

Είχε σχεδόν ξεχάσει την ανάγκη να ανασάνει. Ο χρόνος κυλούσε πολύ πιο αργά καθώς η θάλασσα τραβούσε τον Δημοσθένη κάτω από ένα άλλο φλεγόμενο πλοίο. Το φως διαπερνούσε την πεσμένη σημαία που έπλεε λίγο πιο δίπλα και γέμιζε τον πυθμένα με τα χρώματα των αντιπάλων. Ήταν δικαίωση για τον νέο όταν είδε το αντίπαλο πλοίο να βυθίζεται και αυτό κάτω από τα απεχθή χρώματά του. Για άλλη μια φορά το σώμα του τραβήχτηκε προς τον πάτο. Έδωσε ώθηση με τα πόδια του για να βγει στην επιφάνεια. Το βάρος του πλοίου θα τον είχε παγιδεύσει για πάντα στον πυθμένα αν βρισκόταν πιο κοντά.

Και όπως κοίταξε προς τα κάτω, είδε ένα πρόσωπο. Ένα πρόσωπο που αγκομαχούσε καθώς το σώμα πάλευε ενάντια στο σχοινί που είχε τυλιχτεί γύρω από το πόδι. Ήταν άγνωστο πρόσωπο με εχθρική στολή. Καθώς όμως τα μάτια γύρισαν να κοιτάξουν τον Δημοσθένη, εκείνος αναγνώρισε την απόγνωση και

τον τρόπο πίσω τους. Την επιθυμία για ζωή. Ο Δημοσθένης άπλωσε το χέρι του προς βοήθεια, αλλά ήταν αργά. Το φως πίσω από εκείνα τα μάτια έπαψε να φέγγει και το πρόσωπο εξαφανίστηκε κάτω από το σύννεφο άμμου που υψωνόταν αργά από τον τάφο του караβιού. Ο Δημοσθένης μάζεψε το χέρι του και κολύπησε προς την επιφάνεια.

Ευγενία Μανωλίδου-Χατζή

Παράδρομος

Ό,τι κι αν είπα κείνο το βράδυ
Δεν με θυμόμουν
Κάπνιζα κάπως να χορτάσω
Τα περιθώρια της μνήμης
Τους τελευταίους των πειρασμών
Ολοένα θρόιζα απ' την πείνα μου σαν δάσος
Σαν κείνη να 'ξερε το βάρος της προσφοράς
Μιας χούφτας μισοάδειας χώμα
Σιμά-σιμά στο ακατέργαστο του τόπου
Με τον ελάσσονα του αχού της εποχής, κατάλαβα
Όταν από τίποτα περισσέψαμε
Κάψαμε τα πάντα

Αντώνης Κίτσιος

Μάνα - Ελλάδα

Να 'σαι περήφανη, μάνα-Ελλάδα.
Πόσο πολύ σε πόνεσαν οι γιοι σου
και δεν σε άφησαν σκλαβωμένη;
Πόσο πολύ σ' αγάπησαν
και σκοτώθηκαν για εσένα;
Πόσο θάρρος τους πότισες
και λαβώσανε τους Τούρκους;
Σήκω ξανά, μάνα-Ελλάδα
να τιμήσεις τους ήρωές σου...
Πόσο πολύ αγάπησαν το γαλανόλευκο φόρεμά σου,
που φιλώντας το παίρνανε ευλογία και κουράγιο;
Σήκω ξανά, μάνα-Ελλάδα
και χάρισέ τους ένα υπέροχο στεφάνι...
Στολίδια βάλε, μάνα-Ελλάδα,
την τόλμη, την πίστη και τον πατριωτισμό...
Τιμή και δόξα στα γενναία σου παλικάρια, μάνα-Ελλάδα
που θυσιάστηκαν για εσένα.
Τιμή και δόξα στα γενναία σου παλικάρια, μάνα-Ελλάδα
που θυσιάστηκαν για εμάς.

Τόνια Μαλογιάννη

Οι καμπάνες

Ακούμε πως από μέρα σε μέρα θα υπογραφεί η συνθηκολόγηση και πως επιτέλους θα είμαστε ελεύθεροι. Πολίτες μιας χώρας ελεύθερης να αποφασίζει για τον εαυτό της, ελεύθερης και αυτοδιάθετης μετά από αιώνες συνεχούς καταπίεσης και υποδούλωσης από τον κατακτητή. Οι παππούδες, οι πατεράδες και αμέτρητοι πρόγονοί μας έχασαν τη ζωή τους παλεύοντας για την ανεξαρτησία τους. Παρότι δεν πέτυχαν να χαρούν οι ίδιοι αυτές τις ιστορικές στιγμές, ετοίμασαν –πιθανόν εν αγνοία τους– το έδαφος για να ζήσουμε εμείς τη στιγμή της απελευθέρωσης.

Φυσικά κι εμείς δεν καθίσαμε στα αυγά μας. Δεν είπαμε ένα απλό «μέγα και άπιαστο το κλέος των προγόνων» και αρκεστήκαμε σε αυτό, περιμένοντας από μόνο του το ποτάμι του χρόνου να γυρίσει τον μύλο. Αντιθέτως, παραδειγματιστήκαμε. Είπαμε ακόμα πως «όσο μακριά είναι το χθες από το σήμερα, τόσο είναι και το σήμερα από το αύριο», ότι κι εμείς θα γίνουμε κάποτε οι πρόγονοί όσων θα έρθουν στη θέση μας και ότι θα πρέπει να εξασφαλίσουμε ότι κι εκείνοι θα είναι το ίδιο περήφανοι για εμάς, όσο ήμασταν κι εμείς για τους δικούς μας προγόνους. Οπότε πήραμε τα όπλα. Αντισταθήκαμε κι εμείς, γράψαμε και τις δικές μας σελίδες στην ιστορία, με αίμα και μελάνι που δεν θα ξεθωριάσει ποτέ.

Και τώρα μας λένε πως ήρθε η στιγμή για την οποία παλέψαμε, κάνοντας ο καθένας τις μικρές και τις μεγάλες θυσίες του. Όλοι είναι χαρούμενοι, μεθυ-

σμένοι από ευτυχία, σε κρυφό ντελίριο. Το βλέπω στα μάτια τους όταν κάθομαι στο μπαλκόνι. Ο τρόπος που απαντούν στις καλημέρες μου, το πώς κουνάνε τα χέρια όταν με χαιρετάνε, όταν μιλάνε μεταξύ τους· όλες τους οι κινήσεις κρύβουν ένα νεύρο, μια καλά δαμασμένη εσωτερική ενέργεια, μια προσμονή αιώνων που κοιμόταν στα τρίςβαθα της συλλογικής μας συνείδησης και τώρα που ετοιμάζονται να σημάνουν οι καμπάνες ξύπνησε. Αναδύθηκε και καίει τις καρδιές μας. Όλοι περιμένουμε ένα έναυσμα, έναν ήχο, μια φωνή, για να ξεχυθούμε στους δρόμους, στις πλατείες, στα βουνά και στα λαγκάδια και να φωνάξουμε σαν λυσσασμένοι, να χτυπηθούμε και να κλάψουμε. Σύσσωμα τα ζωντανά μέλη των οικογενειών να τρέξουν στα νεκροταφεία, να χύσουν μπουκάλια από κρασί στα μνήματα όσων προγόνων και συγγενών τους έπεσαν για την ελευθερία, οι γυναίκες να χτυπήσουν με χέρια και πόδια το χώμα και οι άντρες πιασμένοι να χορέψουν με φασαρία ανάμεσα στα μάρμαρα και τα γεμάτα οστεοφυλάκια, για να τους ακούσουν οι κατοικούντες βαθιά στη γη πως τους θυμούνται ακόμα οι ζωντανοί και πως οι θυσίες τους έπιασαν τόπο.

Έχουμε κι εμείς τους δικούς μας νεκρούς που πρέπει να ευχαριστήσουμε κι αισθάνομαι την έξαψη της προσμονής που λάμπει στα μάτια όλων, αλλά αυτήν τη μεγάλη στιγμή της χαράς, σκοτεινές σκέψεις με γυροφέρνουν. Σκέψεις που δεν με αφήνουν να χαρώ όσο οφείλω και που με βάζουν να προβληματίζομαι, έως και να αμφισβητώ, πράγματα που σε καμία περίπτωση δεν θα έπρεπε να κάνω. Από μικρό παιδί άρχισα να βοηθάω όπως μπορούσα τον αγώνα και, μετά, όταν χάσαμε τον πατέρα σε μάχη, έγινα εγώ η κεφαλή της οικογένειας. Είχα εγώ την ευθύνη για το ποιος θα πολεμήσει, ποιος θα μείνει πίσω να φυλάει τα γυναικόπαιδα και την περιουσία. Εγώ είχα λόγο πια για τη φωτιά και τον θάνατο που θα έμπαινε και θα έβγαινε από αυτό το σπίτι, και ακόμα και όταν σακατεύτηκα και κόλλησα για πάντα σε μια καρέκλα, κράτησα με υπευθυνότητα τον κεντρικό μου ρόλο. Εγώ, λοιπόν, θα έπρεπε να χαίρομαι περισσότερο και πιο θερμά από όλους μέσα σε αυτό το σπίτι για τη λήξη των συγκρούσεων, όμως αυτήν τη στιγμή, ακριβώς πριν από τη μεγάλη αλλαγή, δεν είμαι σίγουρος τι νιώθω.

Μια τρομακτική σκέψη φιδοσέρνεται μέσα στο μυαλό μου και με αρρωσταίνει: η σκέψη αν όντως θέλουμε να ελευθερωθούμε. Πώς γίνεται να μη θέλουμε; Τότε για ποιο πράγμα πολεμούσαμε τόσα χρόνια; Για ποιο πράγμα πέθαναν τόσο άνθρωποι; Αλλά η σκέψη αυτή αντεπιτίθεται με τα φαρμακερά της δόντια: «τόσα χρόνια υποταγμένοι από πού κι ως πού γνωρίζετε τι θα πει ελευθερία; Κι αφού δεν γνωρίζετε, πώς ξέρετε ότι δεν θα σας κάνει περισσότερο κακό παρά καλό; Είσαστε σίγουρα έτοιμοι γι' αυτό που έρχεται; Κι εσένα, ποια θα είναι η θέση σου μέσα στην ελεύθερη πατρίδα σου; Με ένα ευχαριστώ θα σε αφήσουν όλοι, κι έξω από την πόρτα. Θα παραμεληθείς. Θα ξεχαστείς, μαζί με τα υπόλοιπα άχρηστα πια όπλα. Οι σκέψεις αυτές με αρρωσταίνουν, με πονάνε, γιατί με κόβουν σαν γυαλί τα ψήγματα αλήθειας που κρύβουν, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορώ να δεχτώ ότι δεν ήρθε η ώρα της απελευθέρωσης. Αυτές οι σκέψεις με βασανίζουν κι εγώ —παρότι θα έπρεπε— δεν νομίζω πως ξέρω τι να τους απαντήσω.

Εκεί, στους πρόποδες του βουνού, μια καμπάνα θα αρχίσει μια μέρα να ηχεί. Όλα τα γειτονικά χωριά, το ένα μετά το άλλο, θα ακολουθήσουν κι αυτά με χαρούμενες καμπανοκρουσίες. Θεέ μου, κρίνε μας, σε παρακαλώ, άξιους για τις καινούργιες άγνωστες δοκιμασίες που μας έρχονται, γιατί η πολυπόθητη ελευθερία επιστρέφει επιτέλους έπειτα από πολλούς αιώνες, γλυκιά, όμορφη αλλά, κυρίως, άβουλη.

Δημήτριος - Παρασκευάς Γερακίνης

Αποστρατικοποίηση

Έθνη, σύνορα, συρματοπλέγματα.
Άνθρωποι, φωνές, χαμόγελα.

Γιατί να σκοτώσω, γιατί να σκοτώσω
τον αδερφό, την αδερφή;
Γιατί να σκοτώσω, γιατί να σκοτώσω;

Δεν καταλαβαίνω
γιατί πρέπει οι άνθρωποι να ζητούν τη γη άλλων ανθρώπων
να αφαιρούν την ανθρώπινη ζωή, να προσφέρουν στον χάρο ψυχές.

Μου λες να σκοτώσω πριν με σκοτώσουν.
Και αν σκοτώσω, θα με σκοτώσουν,
διαιώνιση του φαύλου κύκλου της τρέλας... Του θερισμού.

Μα κάποιος όμως αν σταματήσει
και τάχα λογαριάσει τη ζωή του
ισότιμης αξίας με αυτή της αδερφής,
τότε θα αφήσει την κάθε ψυχή
να την κρίνει ο Θεός της κι όχι το τουφέκι.

Μου λες, αν γίνει πόλεμος, πως θα σκοτωθώ.
Νεκρό θα αφήσουν το σώμα, Παρηγοριά η γη.

Κι αν τελικά θυσιάσω τα σώματα άλλων
για χάρη δικιάς μου σωτηρίας,
πόσες ψυχές θα χρειαστεί να σώσω
για να λυτρώσω τη ματωμένη μου, τότε, ψυχή!

Αρνιέμαι. Αρνιέμαι ζωή να αφαιρέσω.

Όχι πως δεν έχω ιδανικά, όχι γιατί δεν έχω αξίες
όχι γιατί δεν έχω όνειρα

γιατί δεν έχω αγάπες, γιατί δεν έχω θεό
γιατί δεν έχω οικογένεια

να προστατεύσω.

Μα γιατί όλα αυτά κατέχω και ξέρω πως και αυτός
που αντικρίζει την κήνη του όπλου μου, έχει κι αυτός τα ίδια
και γνωρίζω πως αν αφαιρέσω κάποιο από τα δικά του
και τους δικούς του από τα δικά του, τη δικιά του καρδιά,

τότε τέρας δίχως αιτία θα γίνω, και τέτοιο τέρας θα φαγωθεί.

Δεν μπορώ, δεν μπορώ να βλέπω ρεκόρ,
τέτοια, βουτηγμένα στο αίμα, ρεκόρ,
να θερίζεις ζωές, στην υπηρεσία του Θανάτου.
Πώς είναι δίκαιο αυτό, και για ποια λατρεία;
Και ποια δικαιοσύνη, θεία ή γήινη, θα το υποστηρίξει,
που δεν εκβιάστηκε από πάθη
πέρα από το μόνο, το μέγα πάθος... Την αγάπη.

Νικόλας Καζακλάρης-Τσαλέρας

Το βιβλίο *Αξίζει να τολμάμε* | Κείμενα 7ου Διαγωνισμού Λογοτεχνικής Έκφρασης Εφήβων και Νέων & Κείμενα από τη Νεανική Λογοτεχνική Συντροφιά του Δήμου Βύρωνα, σχεδιάστηκε από τη Γεωργία Αλεβιζάκη και εκτυπώθηκε σε 1.000 αντίτυπα σε χαρτί Symbol Tatami 115gr και 250gr από την Printfair για λογαριασμό του Δήμου Βύρωνα τον Δεκέμβριο του 2021.

Διακόσια χρόνια ζωής ενός μικρού κράτους και ενός μικρού τόπου. Μια επανάσταση, μια δικαίωση, πολλές διαψεύσεις είναι η γιορτή μιας χρονιάς που ζήσαμε. Πώς νιώσαμε αυτήν την επέτειο, το γνωρίζουμε. Πώς ένιωσαν τα παιδιά μας αυτήν την επέτειο, θα το μάθουμε διαβάζοντας αυτό το βιβλίο. Ο Σολωμός, ο Παλαμάς και ο Μπαίρον, αλλά και ο Καζαντζάκης με τον Σουρή και τον Γκάτσο, στήνουν έναν χορό πανηγυριού, συνομιλούν με εφήβους και νέους, ανταμώνουν με στίχους που ακούγονται μέσα από τη φυλακή της τηλεσυνάντησης αλλά και μέσα από τη φωνή ενός αρχηγού κράτους, που μας θυμίζει την ιστορική μας σχέση με την ελευθερία. Ένα βιβλίο που κινείται ανάμεσα στις συνήθεις αφηγήσεις των δασκάλων, στη μαγεία των στίχων και στον πόθο μιας επανάστασης που η εποχή δεν μας επιτρέπει να γιορτάσουμε όπως της αξίζει.

Δήμητρα Νούση

συγγραφέας

ISBN: 978-960-86210-7-7